

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

2
2019

TEMA MESECA

Ledno plezanje

Z NAMI NA POT

**Na obrobju
Savinjske doline**

3,90 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

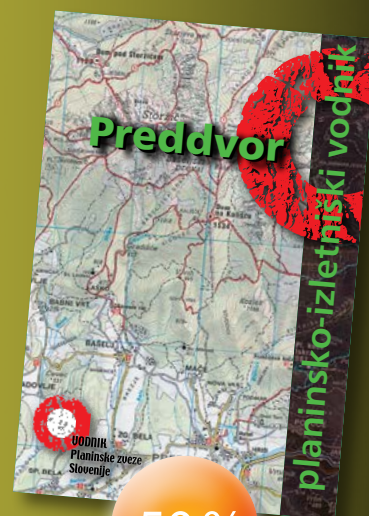
PLANINSKO-IZLETNIŠKI VODNIK PREDDVOR, Tomaž Polajnar in Marjan Rztresen

Preddvor, ta premalo znani kraj, dobesedno pred vrati Kranja in tudi Ljubljane, je izvrstno izhodišče za dolgo vrsto planinskih izletov in tur vseh težavnostnih stopenj, tudi na dvatisočak Storžič, ki je preddvorska hišna gora. Od številnih planinskih poti so opisane nekatere najbolj znane, ki vodijo na hribe in planinske točke na obeh straneh reke Kokre in ki jih je mogoče videti ali vsaj slutiti iz Preddvora in njegove neposredne okolice. Cilji teh planinskih poti so v treh gorskih skupinah, ki se dvigajo nad krajem – v gorovjih Storžiča, Grintovcev in Krvavca. Med njimi so taki, ki vzamejo le urico ali dve, pa tudi čisto prave celodnevne planinske ture na dvatisočake in na hribe tik pod to višino, ki so primerni le za dobro in vsestransko usposobljene ter opremljene planince.

Format: 110 x 170 mm; 96 strani, 32 fotografij

CENA: V času od 15. 2. 2019 do 15. 3. 2019 lahko planinsko-izletniški vodnik Preddvor kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 3,30 € (redna cena: 6,60 €*).

**DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.*

-50%

KMALU V PRODAJI

TISTA LEPA LETA, Rado Kočever in Mojca Volkar Trobevšek Spomini Rada Kočeverja

Zamisel za knjigo se je rodila tam, kjer se je rodil Rado kot alpinist – v stenah nad Kamniško Bistrico neke čudovite jeseni, ko so snemali dokumentarni film o njem in njegovih soplezalcih. Iskrivi in dobrodušni Rado Kočever pripoveduje, kako so ga pred skoraj petinsedemdesetimi leti, v izredno skromnih poveljnih razmerah razmerah gore – oddaljene in visoke – tako očarale, da je postal alpinist.

Radova zgodba na videz ni dramatična, ni senzacionalna in ni napeta. Ta zgodba je polna malih korakov, velikih odločitev, trdega dela, tovarštva, pristne ljubezni do gora in sočloveka ter neomajne vztrajnosti, ki so iz Rada ustvarili vrhunskega plezalca in vrhunskega človeka.

Format: 165 x 240 mm, 164 strani, integralna šivana vezava

CENA: 24,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvorne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 119. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Musič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJA SODELAVCA:

Andrej Mašera, Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

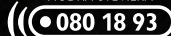
NAKLADA: 4400 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS:

IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

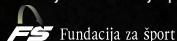
SWIFT: HDELSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Izdajanje revije sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), št. pog. 630-183/2017-1.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Aljaž Anderle solo čez Zahodni slap v Belci (Wfö)

Foto: Anja Benedik

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Marta Krejan, Sinji slap, 24. 12. 2003
Arhiv Marte Krejan Čokl

Ljubljana, 31. januar 2019

Dragi plezalke in plezalci v prihodnosti!

Pismo vam pišem v času, ko je ledu in snega vsako leto manj. Spominjam se, kako je moral brat domov po starše, da so me rešili iz snežnega zameta, v katerem sem obtičala med potjo v šolo, pa od takrat ni minilo niti štirideset let. Oče pripoveduje zgodbe o takšni količini snega, da so ljudje ostali ujeti v njem in so zmrznili na poti od ene do druge kmetije, ki jo poleti prehodiš v pol ure. Zdaj pa se v istem letnem času ozrem naokoli in vidim mladino, kako hodi v šolo v tako nizkih platnenih čevljih in nogavicah, da jim gležnji gledajo ven. Zdi se mi, da smo svoj planet pošteno zašuštrali.

Dan pred božičem leta 2003. Na *ferajnu* sem si izposodila čelado, cepine in dereze. Bila sem strašno zagreta tečajnica, tako da mi ni bilo prav nič težko iti brez kakršnega koli znanja o lednem plezanju v Sinji slap. Seveda nisem šla sama, ampak z vodjo alpinistične šole. V naslednjem slapu sem že plezala prva v navezi, in to s svojim parom cepinov iz druge roke, dereze pa sem si kupila čez kakšne tri slape. Kako naj vam opišem nekaj, česar zdaj verjetno ne morete več ne videti ne občutiti? Ljubezen na prvi (pogled! Led pa je minljiv. Minljivost je skupaj s svojim nasprotjem, večnostjo, pojem in dejstvo, ki bega ljudi, odkar smo se začeli spraševati o svojem obstoju. Minljivost je nekaj, zaradi česar dobi tisto, čemur pripisujemo to lastnost, večjo vrednost kot nekaj, kar je, recimo pogojno, večno. Slika pokojnega slikarja je neprimerno bolj cenjena, kot je bila prej, ko je še malal s čopiči po platnu. Logično, saj naenkrat količina slik ni več neomejena. Podobno je z ledom. Njegov minljivi in spremenljivi značaj je tak, da nas privlači. To, da nam ponuja obilo možnosti, ki so vsakič, ko plezamo po njem, drugačne, je izziv. Mogoče je tako privlačen predvsem zato, ker nas s svojim značajem opozarja na našo lastno krhkost in minljivost. Led je lep, nepredvidljiv, iskren. Ne izsiljuje, ni ljubosumen, ne laže in ni zahrbtn. Je, kakršen je, tak se daje in ponuja. Če je prezahteven, se je treba spoštljivo umakniti. Če smo vsiljivi, nas zavrne.

Končuje se moj najljubši mesec, kar pomeni, da bo kmalu tudi mojega najljubšega letnega časa konec. Presneto, vsako leto ga je manj! Zima je vedno krajša in vsako leto milejša. Nazadnje me je konkretno zanohtalo pred sedmimi leti. Prejšnji teden sva s prijateljico iskali led okoli Vršiča. Letos je, presenetljivo, zamrznilo kar nekaj vode, in čeprav mrzav ni niti "konkreten", kaj šele običajen, kakor je bil še pred kakim desetletjem, vendarle vztraja nekoliko dlje kot zadnja leta. Je pa vode manj kot navadno, tako da bera lednih lepotcev tudi tokrat ni ravno velika. Od kakih štiridesetih zamrznjenih slapov, kolikor so jih imeli na voljo na primer samo v Logarski dolini v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, jih zdaj tam zamrzne le kakih pet. Zato se prerivamo v njih in drug drugemu mečemo kose ledu na glavo, saj sorazmerno z izginjajočimi zaledeneli slapovi raste število lednih plezalk in plezalcev.

Slike, ki jih najdete v starih *Planinskih vestnikih*, predvsem v tej številki, ki jo držite v rokah, so najbrž precej zgovorne, ampak čeprav radi pravimo, da fotografije povedo več kot tisoč besed, vam nikoli ne bodo povedale, kako se počutim(o), ko plezam(o) po minljivosti, ujeti zgolj za trenutek, ki je mogoče zadnji. Da, zadnji. Da se vrnem na Vršič ... Nekje pod Prisojnikom čez skalni previs visi kos ledu. Od daleč je videti kot smrkelj, ki leze iz nosu premraženega mulca. Tisti kos ledu ima ime in sloves. Lambada. Nikoli je nisem preplezala. Ni bilo priložnosti, čeprav se čas za lepe stvari kljub noremu ritmu življenja vedno najde. Bojim se, da je tudi nikoli ne bom preplezala. Bojim se, da je bil zadnji trenutek, ko je Lambada v celoti zamrznila, zares zadnji. Zdaj, januarja 2019, gledam ta led in tisto, kjer bi moral biti led, in si predstavljam plezalce, kako plezajo po ... tistem. Po nečem, kar ta trenutek ne obstaja. Po nečem, česar vi najbrž ne boste nikoli videli (razen na fotografijah), kaj šele doživeli, če ne boste odpoštovali bolj severno ali bog ve kam, saj ne vemo, kako se bo zasukala ta naša Zemlja.

Drage ledne plezalke in plezalci, tako je bilo včasih. Upam in iskreno si želim, da sem le pesimistka srednjih let, ki se moti, čeprav si vsako zimo znova reče: "Saj bo! Čutim v kosteh!" No, roko na srce, to se z leti vedno bolj (ob)čuti ... Tega pisma, namenjenega vam, ki bi se mogoče zaljubili v led, če bi ga spoznali, ne morem vreči v poštni nabiralnik, saj poštarji nimajo časovnih strojev. Zato ga bom zapakirala v tole številko *Planinskega vestnika* z upanjem, da se bo kak izvod ohranil in prišel v roke, ki bodo z enako spoštljivostjo in užitek kot moje vzele par lednih cepinov in jih kljub mojim bojaznim zapičile v svoj "Sinji slap". Vse dobro!

Marta Krejan Čokl

UVODNIK

1 **Dragi plezalke in plezalci v prihodnosti!**

Marta Krejan Čokl

LED JE LEP

4 **Od odpiračev za buteljke ...**

Marta Krejan Čokl

LED JE LEP

8 **Od A do Ž. Z luknjami.**

Aljaž Anderle

LED JE LEP

10 **Rinka prvič in edinkrat do zdaj**

Marta Krejan Čokl

LED JE LEP

12 **Čez zaledenele slapove v Logarski dolini**

Silvo Babič

LED JE LEP

14 **III, WI, AI, 4 pa še X**

Marta Krejan Čokl

LED JE LEP

16 **Kaj potrebujem za ledno plezanje**

Marta Krejan Čokl

INTERJUJ

18 **Staza Črnič**

Marta Krejan Čokl

INTERJUJ

22 **Danica Blažina**

Marta Krejan Čokl

PLANINSKA ORGANIZACIJA

26 **Stazi in Danici priznanje za življenjsko delo**

Po sporočilu za javnost povzel Vladimir Habjan

ZGODOVINA PLANINSTVA

29 **S krošnjami in konji v hribe**

Aleš Guček

Z NAMI NA POT

34 **Na obrobju Savinjske doline**

Andreja Erdlen

PLANINČKOV KOTIČEK

43 **Bela, ovca iz Bouca**

Kristina Menih

U SOSEŠČINI

46 **Da nam ne počí srce ...**

Olga Kolenc

ZDRAVJE

50 **Zakaj se mudi**

Jurij Gorjanc, Igor B. Mekjavić

TUJE GORE

56 **Pohodniška pot čez gore treh držav**

Lidija Kmet

KOLUMNA

60 **Kraj tisočerih odgovorov in resnic**

Marko Mavhar

LITERATURA

62 **Kadar boš na rajžo šel**

Tone Škarja

U SPOMIN

64 **Mirko Dermelj**

Tatjana Peterlin Neumaier

GOSPODARSTVO

67 **U kočah poleg turistične še promocijska taksa**

Zdenka Mihelič

ČLANARINA

68 **PZS z več člani tudi v letu 2018**

Zdenka Mihelič

UREME

70 **Različni vremenski modeli**

Veronika Hladnik

72 **NOVICE IZ VERTIKALE**

75 **ŠPORTNOPEZALNE NOVICE**

75 **LITERATURA**

77 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **FILM**

79 **TRIGLAUSKI NARODNI PARK**

80 **JUBILEJ**

Spletni iskalnik Planinskega vestnika

je bil prenovljen in že deluje.

Dostopen je na spletni strani
www.planinskivestnik.com

Na desni strani se nahaja
rdeč gumb: Iskanje po vseh
objavah Planinskih vestnikov.
U iskalnem oknu je na voljo
več možnosti iskanja.

S postavitvijo na posamezni filter
se odpre tudi pomoč za iskanje.

Spoznajte našo planinsko
zgodovino od prve številke
do današnjih časov!

Od odpiračev za buteljke do zatikanja cepinov

V štiridesetih letih, kolikor jih je minilo od prvega preplezanega zaledenega slapu pri nas, se sorazmerno s hitrostjo razvoja lednega plezanja in opreme za to dejavnost spreminjajo tudi možnosti za plezanje po ledu. Ampak na slabše. Ne, na veliko slabše. Led namreč "izumira". To vemo vsi in to je dejstvo. Imamo odlične cepine, lahke čevlje, derez na pretek, splužene oz. večinoma kar kopne ceste, hitre avtomobile, blazno hiter pretok informacij in Logarsko dolino, bogato s slapovi ..., ki pa ne zamrznejo več. Ali pa zelo redko, zelo redki in še ti le za kratek čas.

*Naš najlepši
zaledeneli slap,
Peričnik v Vratih
Foto: Urban Golob*

Javkanje ne pomaga, upanje ne škodi, ljudje pa smo prilagodljivi in iznajdljivi, zato še vedno kupujemo najnovejše cepine, iščemo led više v gorah ali kje čez mejo ali pa se z orodjem obešamo kar po skali. Še več, iz vsega tega se je razvila prava tekmovalna disciplina.

Slovenci imamo v svetovnem lednem vrhu kar nekaj predstavnic in predstavnikov lednega plezanja in med njimi sta zagotovo tudi zakonca Pečjak. Jasna in Andrej sta bila med prvimi "ledenjaki" pri nas, vplivala sta na razvoj opreme (jo tudi izdelovala), bila tekmovalca na tekmah v lednem plezanju, postala sta mednarodna sodnika na teh tekmovanjih in organizatorja tekem ...¹ Vprašanja, koliko ledu se je stopilo v

teh štirih desetletjih, kakšna je razlika med *avčinkami* in *darti* ter koliko vode bo v bližnji prihodnosti sploh še zmrznilo, sem več kot upravičeno torej naslovila ravno nanju.²

Zakaj led?

Jasna in Andrej: Ker je vsakič drugačen in ker dopušča več svobode pri plezanju. Skalna smer je vedno enaka, če ravno ne pada dež ali če ni prišlo do skalnega odloma. Led pa je vsakič drugačen in plezanje je za tistega, ki prvi zaseka v gladek led, v katerem tisti dan ni bilo še nikogar, popolnoma drugačno kot za tistega, ki mu sledi. Deseta naveza v istem dnevu pleza že po "stopnicah" (*smeh*). V ledu si lahko sam izbereš linijo, sam si tudi izbereš, kje boš postavil varovanje. Poleg tega je led lep, včasih skozenj gledava vodo, včasih ta voda priteče ven kot iz pipe ...

¹ Prva tekmovanja v lednem plezanju so organizirali v Bohinju, med organizatorji so bili Andrej Pikon in Martin Šolar, podpredsednik PZS. Solčavani s svojo znamenito kocko pri Zadrūžniku in Branko Ivanek. Andrej in Jasna Pečjak sta se vključila, ko so začeli organizirati slovenski pokal in sta že dobro poznala organizacijo mednarodnih tekmovanj.

² *Avčinke* so nastavljive dereze, ki jih je izdelal inženir, izumitelj in alpinist France Avčin (1910–1984). *Dart* je novejši model Petzlovih derez z enim sprednjim zobom.

ravno to tako zelo vplivalo name, da sem se ga otresel; vsaj upam, da sem se ga ... (*smeh*).

Prvi slap?

Andrej: V Tamarju, Tomo Šetina me je peljal v Centralca. Imel sem usnjene gozjarje in *avčinke* ter dve ledni kladivi, prilezel sem do zavese, se v prečki prevrnil in si zabil okel kladiva v stegno ... To je bil moj edini padec v ledu, razen na tekmah, seveda.

Jasna: Prvi je bil pod Špikom, po pomoti, saj smo šli s Pavletom plezat v Špikov graben, pa so bile razmere konec marca že malo pomladne in se nam je v južnem snegu udiral do pasu. Da ne bi šel dan v nič, se je Pavle odločil, da je čas za moj prvi slap. Je kar šlo, samo vse členke sem imela obtolčene in zatečene do junija (*smeh*) in to se je nadaljevalo še nekaj let, dokler nisem dobila cepinov z ukrivljenimi ročaji, kjer so bili in še vedno so členki na varnem.

Prvi najin skupni preplezani slap je bil pa Desni v Tamarju (spet marca), ko je Andrej nekaj *agal* in na

Jasna Pečjak je zaradi redke bolezni pljuč decembra 2013 zmoгла preplezati le prvi raztežaj slapu Palenk v Logarski dolini. 20. decembra 2018 je dobro leto po presaditvi pljuč slap preplezala v celoti. "Naslednjič, torej zelo kmalu, pa kaj težjega!" je bil njen odgovor na vprašanje, kaj sledi. Glede na to, kaj vse je preplezala, preden je zbolela, in kakšni so njeni načrti, lahko pričakujemo, da tisto "kaj težjega" v resnici pomeni "precej težjega": "Moj vrhunec je bil prva ponovitev Kristusove zadnje večerje ... Pa Stiriobija in Spodnji Ledinski slap v ženski navezi, potem je šlo pa skupaj z zdravjem vse malo navzdol. Na srečo gre zdaj spet navzgor, tako da še nisem rekla zadnje besede (smeh)!"

Kdo je bil prvi, Jasna ali Andrej?

Jasna: Strogo gledano Andrej s svojim ponesrečnim poskusom v Tamarju, ampak zares sva pa začela ledno plezati skupaj, tako kot sva skoraj vse na svoji skupni poti začejala skupaj.

Kako sta se srečala z lednim plezanjem?

Andrej: Zares naju je v to vpeljal Pavle Kozjek, ki je bil velik mojster lednega plezanja. Po njegovi zaslugi sva hitro napredovala in postala v ledu boljša, kot sva bila v kateri koli drugi zvrsti plezanja. Pavle je konec osemdesetih izgubil konce prstov na rokah in nogah, zato se je bolj preusmeril v ledno plezanje. Nekoliko nenavadno je bilo, da sva prej preplezala šestico v ledu kot pa v kakšni kopni steni. Jasno je leta 1996 "vzel v roke" Janez Jeglič - Johan in jo načrtno treniral za ledno plezanje. Rezultati so bili vidni že v prvi sezoni; uh, kako je prizadelo moj moški ego, ko je Jasna naenkrat v ledu zmoгла detajle, ki jih jaz nisem. Takrat je bil mačizem še bolj v modi in mislim, da je

polovici prvega raztežaja pustil ledni vijak. To je bilo za novopečeno Gorenjko čisto prevelika potrata, pa sem šla ponj in potem naprej do vrha (*smeh*).

Kakšna je bila takrat oprema za ledno plezanje? Verjetno jo je bilo težko dobiti ...

Jasna: Takrat se je plezalo z lednimi kladivi, *bajle* (ledno orodje, op. ur.) so se ravno začele pojavljati. Med derezami so bile najbolj "in" *stubajke* (dereze podjetja Stubai, op. ur.) z naprej pomaknjenimi zobmi; po tistem Andrejevem valjanju po Centralcu sva si jih hitro omislila. Na nogah smo imeli plastične *koflache* (zimski čevlji podjetja Koflach, op. ur.) ali turne pancerce, zato je bilo ledno plezanje zelo "robotsko" in prav nič graciozno. Ledna kladiva smo izdelali sami, pozneje tudi *bajle*. Naša kladiva so bila kar znana, nekaj sto sva jih s pomočjo firme Vaude prodala v Italijo. Opremo smo kupovali v Trstu v trgovini Papi sport, kakšen kos (predvsem Stubaijev) se je dobil tudi v Slovenija športu. Opremo smo z velikim veseljem švercali, midva celo v obe smeri, ker sva v Italiji prodajala plezalna kladiva.

Jasna v Katarzi
v Belem potoku
(ženska naveza)

Foto: Andrej
Pečjak

Kako bi najbolje opisala primerjavo med prvim lednim vijakom, ki sta ga zavrtala v led, in takim, kakršne uporabljata zdaj?

Andrej: Prvi so bili podobni odpiraçem za buteljke, tudi zavijali so se podobno, kot se zavija odpiraç v zamašek. Postopek zavijanja lednega vijaka je bil mučen in dolg, največkrat si se obesil v cepina ali kladiivo ter se lotil štemanja in sraufanja. Tudi najnovejših vijakov ni najlažje zaviti, treba je imeti pravo tehniko in "zavohati", kje je najboljša točka za zaviti vijak.

Kako se je ledno plezanje pri nas sploh začelo?

Jasna: V tujini so začeli plezati po strmem vodnem ledu nekoliko prej kot pri nas. Prvi so bili plezalci v ZDA, na Škotskem in v Južni Koreji. Treba je omeniti tudi rusko ledno plezanje, oni so imeli v sedemdesetih letih že tekmovanja, plezali so tudi v strmih slapovih. Imeli so svojo tehniko: dva "fifija", ki sta bila videt kot mesarska kavljja, na vsakem je bilo streme za nogo, in ko je plezalec "fifi" zabil, je lahko stal v stremenu. Če se je en "fifi" snel, ko je plezalec zabijal drugega, je temu sledil polet ...

Andrej: Ledne odstavke v visokih stenah so tudi naši alpinisti uspešno preplezali že prej, le da takrat niso vedeli, da plezajo v *miksih*, ki so še danes zelo težki (*smeh*).

Ali podatek, da je bil prvi preplezani slap pri nas Lucifer (1979) drži? Nekoliko nenavadno se namreč zdi, da so se plezalci lotili ravno Luciferja, ki vendarle ni med najlažjimi, medtem ko je (bilo) na voljo mnogo lažjih slapov?

Andrej: Luciferja so naprej preplezali s tehniko ob levem skalnem robu, klini so še zdaj tam. Zanj so se odločili, ker je bila konfiguracija za tak način plezanja najboljša. S cepini z ravnimi okli se v navpičnem ledu ni dalo plezati tako, kot plezamo danes. Verjetno pa Lucifer ni bil prvi preplezani slap, bil je le prvi "ta zaresen", z navpičnim ledom in tak, da je naganjal strah v kosti. Slapove v dolini Kokre so preplezali že pred tem z uporabo velikanskih žebeljev, ki so jih zabijali v malo zmešan led in plezali po njih kot po ferati, varovali so se pa vsake toliko na grmovju in drevesih ob slapu.

Kako je bilo videti plezanje v Luciferju takrat?

Jasna in Andrej: Nisva bila zraven, zato ne veva, kako je bilo videti (*smeh*). Lahko si pa predstavljava, da se je plezalo tako, kot se sicer pleza tehnično: veliko zabijanja in preklinjanja, čas pa seveda teče, zato dva dni, kolikor so jih porabili za vzpon, niti ni veliko. Leta 2013 sva v Koreji preplezala slap Gugok, visok kakih osemdeset metrov – tudi zanj so včasih porabili dva dni in se vmes spuščali dol na kosilo, le da se je to dogajalo v sedemdesetih in ne v osemdesetih letih. Že dve leti po Luciferju so naši plezalci preplezali veliko zelo zahtevnih slapov.

Razvoj lednega plezanja je bil očitno res hitro ...

Jasna: Razvoj lednega plezanja pri nas je v zimi 1980/81 podivjal, preplezali so skoraj vse težke slapove in v nekaj letih dohiteli razvoj v svetu – podobno, kot so naši desetletje pred tem dohiteli razvoj v himalajizmu.

Kaj je po vašem mnenju glavni razlog, da je ledno plezanje tako hitro napredovalo?

Jasna in Andrej: Bilo je nekaj novega, nekaj, kar je bilo *cool* in se je hitro prijelo. Napredek plezalne tehnike in opreme je dajal tisti občutek, da nič ni nemogoče. Ledno plezanje je tudi dokaj *komot*, če ga primerjamo z zimskim plezanjem v velikih stenah: dopoldne crkavaš in te navija, popoldne piješ pivo. Tipičen primer tovrstnega lednega *frikanja* je plezanje v slapovih v Logarski dolini: najprej greš na kavo, potem preplezaš en slap, potem greš na vročo čokolado in preplezaš drug slap in tako naprej, dokler ni dneva konec.

V kombiniranih smereh so plezalci plezali že prej, ampak z razmahom lednega plezanja se je razmahnilo tudi kombinirano, ki je potem prešlo v "orodjarjenje".³ Ali gre predvsem za izzive in odkrivanje novih načinov plezanja ali v večji meri na to vplivajo tudi podnebne spremembe?

³ "Orodjarjenje" ali "drytoolanje" je plezanje z lednim orodjem po skali (plezanje z zatikanjem lednega orodja).

Od "odpiričev za buteljke" in lednega kladiva do ...
Foto: Silvo Babič

Andrej: Delno je šlo za nove izzive (npr. zakaj ne bi poskušali plezati po "smrklih", ki so ob slapu), delno je bila želja po dvigu težavnosti ob dobrem varovanju (led, če ni bil zanič, je postajal "prelahek"), svoje pa so dodale tudi podnebne spremembe, ker so se nenadoma pojavile zime, ko slapovi niso več zamrznili. Midva sva prvič "drytoolala" konec devetdesetih, ko nikakor ni hotelo nič zamrzniti, Jasna je pa morala trenirati za svetovni pokal. Za vasjo sva našla dobrih deset metrov visoko skalo konglomerata, kjer sva začela trenirati, namesto ledu sva pa uporabila sosedove plohe. Tam so bile pozneje tekme slovenskega pokala.

Izginjanje zaledenelih slapov v nižjih legah je dejansko eden od najočitnejših kazalnikov podnebnih sprememb. Kako intenzivne so (odkar vidva plezata v ledu)?

Jasna in Andrej: Najin dnevnik lednega plezanja je kronika podnebnih sprememb. Na začetku devetdesetih let je bilo v Sloveniji od šestdeset do devetdeset dni letno, ko se je dalo ledno plezati po zamrznjenih slapovih v alpskih dolinah (misli na slapove v dolinah, ne tiste slabih 2000 metrov visoko). Po letu 2000 je to padlo na trideset do šestdeset dni, po 2007 je bila dobra zima, če je bilo takih trideset dni, zadnja leta rečemo, da so *super* zime, ko lahko ledno plezamo dva tedna. V prenekaterih zimah pa slapovi sploh ne zamrznejo dovolj – npr. takrat, ko je celo Slovenijo zajel zled. Slapovi zmrzujejo le takrat, ko je mraz konstanten in pod minus pet stopinj. Pa vsaj štirinajst dni mora trajati.

Kako vidita prihodnost lednega plezanja v Sloveniji?

Jasna in Andrej: Vedno več "drytoolinga" in vedno manj ledu. Pred desetimi leti sva pesimistično izjavila, da bo ledno plezanje v naših krajih izumrlo skupaj z nama. Ampak zdaj misli, da so podnebne spremembe tako hude (ali pa se midva tako dobro drživa), da bo ledno plezanje izginilo prej, vsaj tisto po nižje ležečih slapovih. Ledu je v visokogorju še vedno

dovolj, tvorijo se nove ledne linije, ker je temperatura višja in se sneg topi. Tako se da v dobrih razmerah preplezati marsikaj, kar se nekoč ni dalo. Derez in cepinov nam še ne bo treba vreči v koš ...

*Solčavska tekma leta 2000, Jasnini cepini so že sodobni (Grivel machine).
Arhiv družine Pečjak*

Jasna Pečjak: Ko sem začela ledno plezati, so to počeli veliki močni fantje, ki so orodje zabijali v led do polovice okla in ga potem vlekli ven, kot bi pulili zobe. Meni se je to zdelo strahotno izčrpljivo, sploh pa nikoli nisem bila hudo močna. K sreči je Johan (Janez Jeglič, op. ur.) po udeležbi na prvi mednarodni tekmi v Courchevelu leta 1996 sprejel nove pristope k lednemu plezanju, ki so mi bolj ležali: manj na silo, bolj s premislekom, udariš samo enkrat, okla nabrušena "na nož in v špico", tudi zgornji rob nabrušen kot nožev rezilo, da se lepo "izreže" iz ledu, ne pa izpuli, kot se je to počelo do takrat.

Pred odhodom na mojo prvo tekmo (Courchevel 1997) me je Johan "vzel v svoje roke" in sva hodila trenirat v Bohinj pod Skalco (takrat je bil led pet metrov od parkirišča, in to ves mesec ali dva). Johan me je "mučil" z nekimi "vesoljskimi" gibi, nikakor nisem smela stopiti tja, kjer bi bilo najbolj udobno, iztegovala sem roke s cepini nekam v nebo. "Jasna, dolgi gibi!" je nenehno komentiral. Plezala sem tam, kjer ni bilo nobenih luknjic in seveda striktno po najtežji možni liniji, ki mu jo je uspelo najti. Po nekaj treningih sva šla še z Andrejem malo vadit in Andrej je suvereno prevzel Johanovo trenersko vlogo in me komandiral, da mi je kljub mrazu zavrelo: "Pa pejt tole in takole splezat, ko si tako pameten!" In je sprejel izziv. Moja jeza se je v trenutku spremenila v gromki smeh, saj se je valjal po ledu kot krap na suhem. Potem je šlo laže naprej, plezala sva vsak v svojem slogu in po vse težjih slapovih.

Z Brančem (Branko Ivanek, op. ur.) smo nekoč plezali v Levem slapu v Deži, ki je imel zgornjo zaveso že malo rahitčno. Andrej ga je že malo načel, Branč ga je s svojo močjo brez milosti razbil, zame so ostale svečke in nekaj tankega ledu, pa še tistega sem preplezala brez dihanja in s previdnim zatikanjem cepinov. Pa "prijavi" Branč: "Bomo drugič Jasno naprej poslali, je je manj škoda ... Khm, no, dela manj škode." To se je seveda prijelo in od takrat sem spomladi vse pajčevine in čipke v ledu preplezala v vodstvu.

Od A do Ž. Z luknjami.

Štoparski vodnik po ledu

Ko sem se kakih osemkrat neuspešno spravil pred računalnik, da bi napisal besedilo, ki sledi, sem pomanjkanje storilnosti povezoval z odsotnostjo inspiracije. Ampak za kaj za boga potrebuješ inspiracijo za pisanje o objektivni tematiki, kot je sprehod čez slovenske zaledenele slapove!? Mogoče zato, ker po petindvajsetih letih, odkar sem povohal približno strm led, vse kar visi zmrznjenega pozimi čez skale, dobiva podobo običajnega in že videnega. In ne vzbuja več čustev, strahu, navdušenja, čudenja.

Zbuja pa občutke doživetega in preživetega in ti so tisto, na kar se lahko kljub njihovemu izrazito subjektivnemu in osebnemu značaju najbolj objektivno zanesem. V Sloveniji nimamo skoraj nobenega posebnega zaledenega slapu v svetovnem merilu. Imamo pa številne lepe slapove in lokalne mejnike, ki so skozi čas pomenili takšne in drugačne preboje za protagoniste, ki so se "sprehajali" čeznje. Kaj izstopi, ko zaprem oči in si na hitro v mislih odvijem petindvajset zim?

Prvi vtis, ki se spontano pojavi, so omrznjene roke in zavedanje resnice, najdene v besedni zvezi "več sreče kot pameti", in ta me najprej odnese v Julijce, v Tamar.

Aljaž Anderle in Klemen Premrl pred vzponom v prvi kombinirani smeri v Sloveniji, Kast za glodanje Arhiv Aljaža Anderleta

Tam se je za marsikoga vse začelo in tudi nadaljevalo. Kljub skromni dolžini slapov jih je tam dovolj za nekajdnevno plezanje vseh težavnosti. Tu ob svoje meje lahko potrkaajo začetniki in mojstri. Klasiki ne morejo mimo Centralnega, esteti mimo Sveče, lovci na redke trenutke mimo Raritete, napredne glave pa bodo najbolj prišle na svoj račun v Ribomaniji (WI6+), Kristusovi zadnji večerji (WI7-) in v slapu Kosobrin (M7, WI6).

Ko misli švigajo in obračajo liste in leta, je samo eno območje, kjer se ustavijo največkrat. Pri Tanji, na divjačinskem golažu pod Prisojnikom. *Pocarski* začetki, pionirske igre, nadaljevalna ledna šola, bolj ali manj srečne reli voznje na Vršič ter največ prvenstvenih vzponov na enem kupu. Tolikokrat, kot sem plezal v ledu tam, nisem plezal nikjer drugje. Razlogi, poleg najbolj očitnega – da je tu vedno led – so v velikem potencialu in raznolikih smereh. Tu se najde kombinacija vsakoletnih razmer, najdaljših slapov pri nas, izjemnega okolja in najboljših kuhinje na tej strani Vršiča. Za vsakogar. Centralni, lepa klasika zmernih težav in praktično vsako leto nared. Lambada, estetska in plezalska poslastica, ki je čas še ni razvrednotil. Če se je lotiš prvi v sezoni in jo preplezaš v enem raztežaju, kot je treba, se ti razodene pomen njenega imena. Smer, ki se lahko postavi ob bok drugim petdesetmetrskim svečam po svetu. Tisti s smislom za potrpljenje in željo po posebnih doživetjih pa naj ujamejo minljivost v pravem trenutku in preplezajo Fulovo rido, Usmiljenega Samaritanca, Svečo za Fula, Sladko mrščavco ali kar je še dolgih slapov na tem območju. Kontekst redkosti in dragocenosti me preseli čez Škratico v dolino Vrat, pod Peričnik. Slap, ki je eden najlepših zaledenelih slapov, kar sem jih videl kadar koli, kjer koli. Čeprav ne ponuja plezanja, ki bi odražalo fascinacijo njegove podobe, pa je vtis vzpona v njem, ob bobnečih curkih vode in tisoč visečih ledenih svečah, vseeno veličasten in nepozaben. Žal zamrzne redko in le za kratek čas.

Ledni atlas obrne nekaj strani proti jugu, tako da se znajdemo na drugi strani Julijcev, kamor že rad vdira morski zrak. V Koritnici pod Loško steno (ki je

poglavje zase) sta doma dva bisera – dolgi in slikoviti Zeleni slapovi (WI5+) in Čljovc ter vse, kar se cedi tam čez. Psihoanaliza (WI6+) je kar v redu izbira, če nam odločitev meglijo preštevilne ledene linije. Divji svet pod Mangartom skriva še marsikateri ledeni biser, kot so Parabola, Tisa in Lukežev led. Nekaj jih je tudi na italijanski strani meje. Sončni slap nad vasjo Pian di La, 150-metrška šestica na jugovzhodnih pobočjih pod planino Pecol, je kot na sonce preslikana Psihoanaliza.

Ko pihne topli jug in vzame izpostavljen led, se zavlečemo na sever ... Tam se spomnim na pobege pred plazovi, blefiranje Fabrizia Zangrillija in najdenega zamaška. Ena izmed najlepših lednih tur v jezerskem koncu je povezava vseh štirih klasik v enem dnevu – najprej oba Ledinca, nato po Vikijevi sveči gor in po Sinjem slapu dol. Sam lahko preplezaš vse štiri neka-ko v treh urah, v družbi z zgovornim Američanom italijanskega porekla pa v nekaj več, sploh če se na papirju zelo pogumen solist skuja in hoče vrv že po prvem raztežaju.

Tudi Štajerci imajo svoje Jezersko. Reče se mu Logarska dolina. Stvar z Logarsko je taka, da v njej lahko najdete veliko ledu ali pa prav nič. Če ga je dovolj, potem se morate odpraviti v Sulico in Čašo, za Nirvano bo treba imeti že malo sreče z mrazom in vodo ... Ena izmed najboljših smeri v tistem koncu pa je legendarna Ledenka nad Okrešljem. Logarska začetnikom ponuja tudi precej prijazno in sorazmerno varno okolje za plezanje, ker je precej slapov pod gozdno mejo in zunaj plaznic, česar za večino drugih območij pri nas ne moremo reči.

Na koncu seveda ostane še kar nekaj razpršenih slapov, ki so vredni obiska, in pikic, ki jih bo treba vdreti, preden se kulise vsaj v tem življenju zapro. Včasih so ušle popolnoma slučajno in za las ... Boka. Rinka. In v primeru iznajdbe časovnega stroja – originalna Čedca. Ker Čedca 2.0, kljub imenu, v nobenem oziru ni nadgradnja prvotne smeri.

Slovenija lednemu plezalcu nudi precej raznolikosti in tudi izzivov, sploh če je prisotne nekaj potrpežljivosti in sreče z razmerami. Zaman pa bomo pri nas iskali ledeni raj in eksotiko, iz preprostega razloga, ker naše naravne danosti ne premorejo ravno vseh nastavitvev in konfiguracij za poustvarjanje prizorov iz ledene dobe. Za kaj takega bo treba malce dlje na sever. In zahod. Severozahod. Ali pa v preteklost. Prihodnost bo globalno segreta. Gugajoči led ledenih gora je najbližje najti v zalivu Disco na zahodu Grenlandije. Najdaljše slapove boste našli v fjordih Norveške, najbolj strme v gorah Kanade, najbolj stopljene pa v afriški džungli.

Če bi želel nekaterim slapovom v ohlapno zarisanih mejah Slovenije podeliti zelo subjektivne naslove, pridem do naslednjega spiska:

- najbolj slikovit: Peričnik, Vrata
- najstarejši: Lucifer, Martuljek
- najbolj redno zamrznjen: Centralni, Tamar
- najdaljši: Baubau, Travnik

- najbolj seksi: Lambada, Vršič
- najbolj dostopen: Palenk, Logarska
- najbolj Anderletov: Fulova rida, Krnica

Najbrž bo pozoren bralec opazil, da manjka najtežji slap. Manjka preprosto zato, ker ne obstaja. Obstaja pa prvi. Zame je bil to Tominčev slap v Podljubelju, kakih trideset let tega. Videti pa je bilo tako: pri domačih alpinističnih mentorjih sem si izposodil cepine. Enega mi je posodil Luka Rožič, drugega pa Dušan Markič. Bili so čisto navadni, danes bi jim rekli pohodniški. Stubai. *Entscheidung für Qualität*.¹ Mhm. Tudi plastične gojzarje Koflach sem si izposodil. Dereze sem našel doma, rokavice je spletla babica, vetrovko pa s popustom prodal Elan. In sva šla ... S prijateljem Juretom. Pojma nisva imela, kako te zadeve potekajo, razen da moraš cepine nekako izmenjave zapičiti v led in potem pač plezati navzgor. Medtem ko sem se ukvarjal z udrihanjem s cepini in z zanimivimi občutki, ki jih pričarata v oblčila prodirajoča voda in ob prste butajoči led, sem se znašel na vrhu slapu. Brez vrvi, ki je nekako ostala ob vznožju. Te prakse se potem nisem popolnoma znebil vse do danes. ●

Fakinček v
Matkovem kotu
Foto: Marinka
Dretnik

¹ Odločitev za kakovost.

Rinka prvič in edinkrat do zdaj

Solčavani Andrej Grudnik - Drejc, Anton Pavlič - Čif, Vincenc Roban - Cene in Jernej Grudnik - Nejc so v torek, 3. februarja leta 1998, stali pod Rinko in razmišljali, kako preplezati še nedotaknjeni slap. Ledni podstavek, ki se običajno naredi vsako zimo oz. vsaj včasih je bilo tako, je bil dober, a sveča vseeno ni bila spojena z njim, zato so zavili desno in plezali po lednih gobicah, ki so se naredile na skalni steni. Pri sveči oz. lednem zvonu je Jernej, ki je plezal prvi, v led zavrtal ledni vijak in naredil še dodatno varovanje z zatičem, nato pa prestopil nanj. Malo pred koncem 25-metrске sveče je padel. Na srečo mu padec ni pustil nobenih hujših posledic.

Z leve: Andrej Grudnik, Jernej Grudnik, Anton Pavlič in Cene Roban pod Rinko enaindvajset let po vzponu. Pri sebi imajo plakat s fotografijo svojega vzpona, ki jo je posnel Matevž Lenarčič.

Foto: Marta Krejan Čokl

Jernej Grudnik: "Bil sem skoraj na vrhu sveče, kjer je bila že položnejša, vendar je bil led tako tanek, da se mi je udrl pod nogami. Lovil sem ravnotežje, in ravno ko sem hotel zabiti cepin v zanesljiv led, sem naenkrat ugotovil, da letim po zraku. Kar iskriko se je, ko sem obvisel na vrvi in so cepini treščili ob skalo ..." Fantje so se pod Rinko, v kateri so pustili vrvi od prvega poskusa, vrnili čez dva dni, tokrat brez malce poškodovanega Jerneja. Splezali so do sveče in tam naredili novo varovališče. Andreju je prvemu uspelo preplezati ledni zvon, uspešen je bil tudi Cene, Čif pa žal ni imel take sreče. Ali pa je ravno on imel največjo ... Zakaj? Na to vprašanje je odgovoril Andrej Grudnik: "Lani je minilo ravno dvajset let, odkar smo s prijatelji preplezali slap Rinka. Resnično sem še danes presrečen, da nam je bilo dano, da smo ga zlezli in preživeli. Zavedali smo se, da je zvon ključni problem slapu, nevaren za podor, če pa bi vedeli, da je tako zelo nevaren, kot se je pokazalo pozneje, se verjetno ne bi podali v to avanturo. Splet okoliščin, padec prijatelja, ko je že prišel na vrh zvona, žreb ... Vse se je poklopalo, da sem imel čast slap v celoti preplezati kot prvi v ekipi.

Ko sem na vrhu, pod brvjo na poti, ki vodi na Okrešelj, nehal varovati drugega v navezi in je ta prevzel varovanje naslednjega, sem se hitro odpravil navzdol po potki, da bi videl, kaj se dogaja. Skupaj s prijateljem, ki je po naključju prišel zraven in je stal nekoliko višje, sem bil neke vrste vezni člen med varujočim in zadnjim plezalcem. Ta je pravkar plezal čez zvon. Le še en zamah bi naredil in bi bil ven iz "te hujšga".

Kar na enkrat se vse strese. Jooooj, zvon se je podr!!! Močan buč, ogromni, večtonski kosi ledu padajo čez brv pod Orlovim gnezdom ... Skoraj se podelam v hlače ... Kaj je s prijateljem? Pogledam gor. Čif je obvisel. K sreči je vrv zdržala vse sile, čeprav je bila le osmica (premer osem milimetrov, op. p.). Z velikim naporom se mu uspe rešiti izpod močnega vodnega curka.

Boka

Edini razlog, zaradi katerega upravičeno dvomimo, da bo slap Boka še kdaj preplezan, je isti, ki velja še za marsikateri drugi slap pri nas, sploh Rinko. Mraz. Ker ga ni dovolj. Voda, ki prosto pada več kot sto metrov globoko, že zaradi količine redko zamrzne, ko pa se to zgodi, moraš imeti kar srečo, da si tam ob pravem trenutku. In dovolj "našutan", saj njeno veličanstvo, Boka, jemlje sapo že med sprehodom z očmi po njej. Prvič sta jo preplezala Slavko Svetičič - Slavc in Silvij Černilogar 5. januarja 1993, drugič pa Dejan Koren - Deko in Mitja Šorn 7. februarja 2012.

Ko je priplezal na vrh, se je že stemnilo. Obleka in vse na njem je bilo trdo kot oklep. Vrv smo kar odrezali ... No, spet je imela sreča veliko dela, kot že mnogokrat. Pa še je bilo takih dogodivščin, tudi tragičnih, žal ..."

Na govorice, da je zadnji plezalec v navezi sam odlomil svečo, ko jo je preplezal, se Čif odzove s smehom: "Haha, kje pa! Tako nor, da bi naredil kaj takega, pač nisem, haha! Že preden sem zapičil cepin v svečo, sem se bal, da se bo odlomila, saj je že bila počena. Ko sem bil že skoraj čez, se je pod mano odlomila tista večtonska gmota ledu, vsa voda je brizgnila vame, jaz pa sem obvisel na cepinih. Poskušal sem se dvigniti, a zaradi vode, ki me je zalivala, nisem mogel narediti nič drugega, kot da sem nekako izpulil oba cepina,

odneslo me je in obvisel sem na vrvi, po kateri sem moral čisto premočen in premražen žimariti do lednega odloma."

Cene, ki je plezal drugi v trojni navezi, dodaja: "Medtem ko sem plezal po sveči, je ta počila, vendar se na srečo ni odlomila, saj bi nas vse potegnila za sabo. Ko je med Čifovim plezanjem zgrmela dol, je namreč s sabo odnesla tudi vrv in varovanje, ki je ostalo primrznjeno od prvega poskusa vzpona, tam pa smo imeli mi narejeno tudi sidrišče."

Slap so plezanci, najbrž preskromno, ocenili s 6+/7-, tej oceni pa so dodali XX, kar pomeni veliko nevarnost porušitve. Drejc, Cene in Čif so še zmeraj edini, ki jim je uspelo preplezati Rinko. ●

*Dejan Koren v slapu Boka
Foto: Peter Vidmar*

Čez zaledenele slapove v Logarski dolini

Bili smo nekako prvi, v tistih starih časih, ko smo bili še mladi. Sašo, Marko, Luka in jaz (Sašo Prosenjak, Marko Lukič, Armand Polegek - Luka, op. ur.). Najbolj je bil takrat, tako kot še danes, zagnan Marko. Ampak Marko je bil pa res še najstnik, skoraj otrok in zanj bi bilo sramotno reči, da je bil takrat mlad, saj bi to pomenilo, da je zdaj že zelo star.

Slap pod Golarjevo pečjo v Logarski dolini
Foto: Marta Krejan Čokl

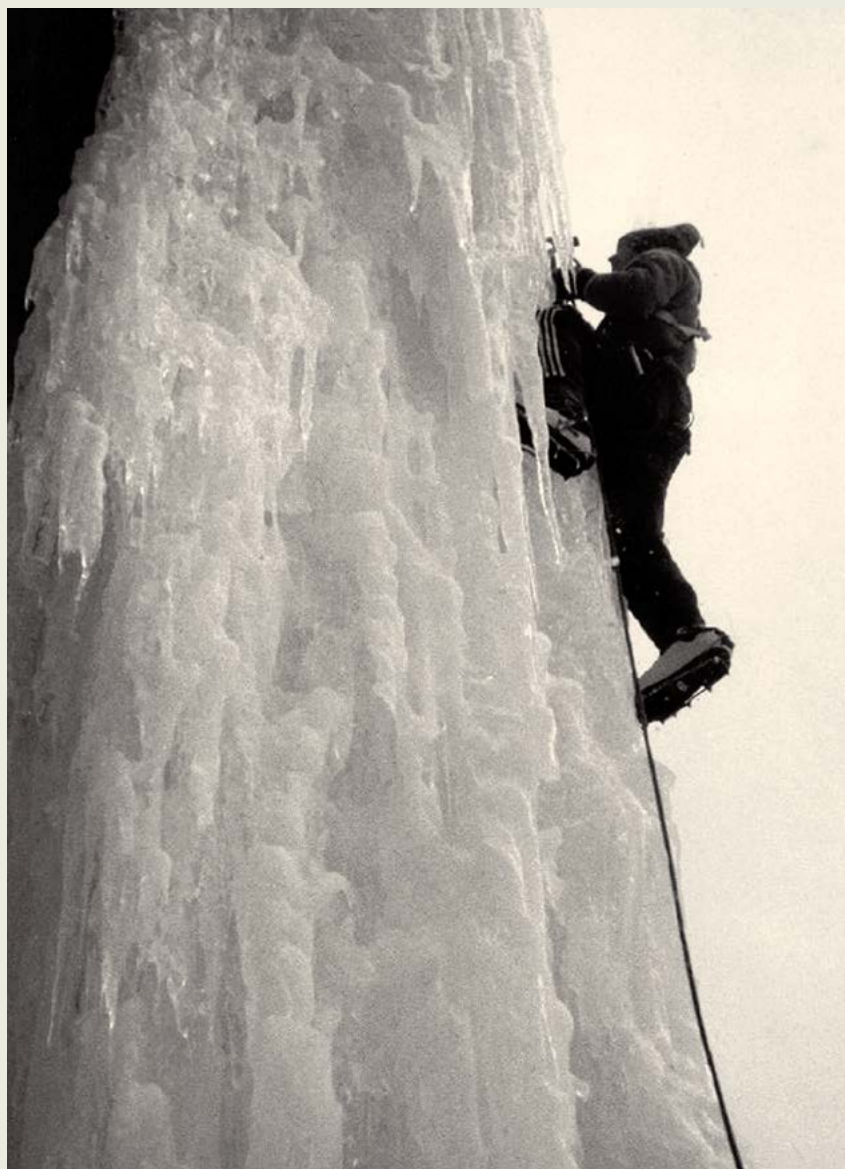
Torej smo bili takrat prvi. S prvimi ponovitvami. Sicer res šele za Frančkom Knezom, ki je bil zares vedno in povsod prvi. V tistih časih je namreč za nas pomenilo ponavljati kakšno Frančkovo smer fantastično velik uspeh. V zraku je viselo prepričanje, da ocenjuje svoje prvenstvene smeri po "rimski" težavnostni lestvici. Alpski zgodovinarji so nekaj malega o tem že slišali, vsak bralec tega besedila pa se lahko najboljše seznaniti z omejeno težavnostno lestvico ocenjevanja plezalnih vzponov, če nemudoma ponovi eno izmed njegovih, redko ponovljenih smeri, ocenjenih s III+ A0, 200 m, 6 h. Vsi so pravili: "Franca noro ocenjuje! Dodaj oceno ali dve, tri, pa boš vedel, kako težko je v resnici."

Seveda takšnega prepričanja nismo imeli samo polno glavo, ampak tudi hlače. Zadaj, da ne bo pomote! Na tak način smo preplezali Čašo in Gajstni slap, za začetek, pozneje pa še kaj. Prva ponovitev s težkimi žepi, polnimi strahu. Sam več ne vem, ali po prvenstvenemu vzponu pet let ni bilo primernih razmer ali pa si nihče ni upal vstopiti v slap. Verjetno so vsi imeli nekaj v hlačah, ampak pravi *mačo* tega ne bo nikoli povedal na glas! Si raje da kaj odrezati. Se že najde kaj primernege, če je sila, kar ni nujno potrebno za plezanje.

Čaša je bila takrat, pred več kot tremi desetletji, še pojem najtežjega zaledenelega slapu v dolini in daleč

Sašo Prosenjak: Vem, da je bilo mrzlo in da sem bil malo jezen na cepine, ker sem si vedno potolkel vse členke zaradi kratkih in seveda ravnih oklov. Kapa je bila namesto čelade in solirali smo veliko, ker je bilo tako bolj toplo, pa še ledni vijaki so bili bolj podobni odpirračem za buteljke kot pa kakemu varovalnemu sredstvu, zato predolgo visenje na štantu ni bilo priporočljivo.

naokrog. Ocena v starem plezalnem vodniku po Logarski dolini je bila jasna: 100°/65–90°, 100 metrov, 2 uri, opis pa dolg samo za eno poved. "Vstop na desni strani podstavka, nato čez svečo (najtežji del) in iska je prehode na vrh." Za zbijanje morale je bila ob popolnoma napačno narisani skici pripisana ocena 90–100°, A1!!! To mi je zadalo še zadnji udarec! Tehnika v ledu torej! Poznavalci lednih slapov so govorili o močno previsnem ledu, strašni naklonini, obvezni uporabi *lojtrc* in podobnih grozotah. Ne spomnim se, kaj nas je sploh napeljalo na zamisel ponoviti Čašo. Preplezali smo že vse lažje slapove v Logarski dolini, ki nam je bila takrat še najbolj blizu. Nihče ni

imel avta, tako in tako pa smo bili brez voznških dovoljenj. Pozimi se je še težje odpraviti kam dlje, kot tja, kjer se počutiš kot doma. Avtobusni sprevozniki in šoferji so nas dobro poznali pa tudi natakariče v Planinskem domu in domu Palenk so nas videvale skoraj vsak konec tedna. Slapovi na Gorenjskem so bili takoooo daleč, v Log pod Mangartom pa je bilo iz Maribora uro ali dve manj vožnje kot na Norveško. Tudi zato smo najprej pometali pred lastnim štajerskim pragom. Tako smo takrat opravili prve ponovitve vseh težjih slapov in jim dodali še nekaj novih, prvenstvenih. ●

Prva ponovitev Gajstnega slapa v Logarski dolini, pleza Silvo Babič. Arhiv Silva Babiča

III, WI, AI, 4 pa še X

Skok čez petico ali *matranje* v trojki

Z ocenjevanjem lednih lepotcev je križ. Sploh tistih, ki jih stlačimo nekam vmes med zahtevne in nezahtevne, ki niso najlažji in ki niso tako težki, da bi povprečen plezalec raje zavil v prvo krčmo, kot sploh zapičil cepine v led. Zakaj? Ker plezamo po "za kratek čas ujeti minljivosti". In ta čas se že nekaj let naglo krajša v več pogledih ... Zaledeneli slapovi niso enaki niti v dveh sezonah. Kaj sezonah, iz dneva v dan se spreminjajo, še hitreje, če se po njih pleza, zato je zahtevnost in težavnost precej težko spraviti v številke. A vendar ocene obstajajo in kljub vsemu v grobem le držijo, s tem da se včasih kaka štirica približa trojki in obratno.

Za pomoč pri ocenjevanju zaledenelih slapov uporabljamo primerjalno ocenjevalno lestvico, odprto navzgor. Prevzeli smo jo od Kanadčanov, sestavljena pa je iz dveh delov: prvi del z rimsko številko nam pove, kakšni sta zahtevnost in resnost plezanja (z dostopom in sestopom vred), drugi del z arabsko številko pa, kakšna je tehnična težavnost. Tehnično težavnost vzpona v vodnem ledu označujeta oznaka WI (*water ice* – vodni led) in arabska številka, tehnično težavnost kombiniranega vzpona pa označujeta oznaka M (*mixed*) in arabska številka. Vendar tokrat ne govorimo o *miksih*, zato bomo za zdaj tiste slapove, ki si zaslužijo M, pustili nekoliko ob strani, za lažje razumevanje navedimo le primerjavo z oceno tehnične težavnosti plezanja po vodnem ledu: M5 je tako naporno kot WI5, M6 je primerljivo z WI6, vendar

z dobrim varovanjem. M7 lahko na primer primerjamo s športnoplezalno oceno 6a–6b ... Oznaka AI (*alpine ice*) označuje zbit snežni led.

Včasih se nam zdi, da ocena presega težavnost ali da je prenizka. Plezanje po trdem tankem ledu, ki je sicer stabilen, onemogoča pa dobro nameščanje varoval, plezalcu zagotovo zviša frekvenco srčnega utripa, nekoliko višje temperature pa pomagajo, da si požvižgava čez sicer konkretno štirico. Ocenam lahko v prvem primeru pripišemo oznako plus, v drugem pa ... Seveda nam bo jasno, da nismo čez noč postali Premrlji ali Anderleti, občutek po preplezanem (lažjem) težkem slapu bo pa vseeno dober, tako da nam bo tisti minus ob številki kar malo v napoto.

Ocenjevanje zahtevnosti

Ampak preden se zapodimo v prvi slap, ki bo na katerem od družbenih omrežij opisan kot odlično narejen, moramo dobro vedeti, kakšno težavnost oz. zahtevnost in resnost plezanja predstavljajo številke v oceni. Imamo Palenk, v katerega "se zapičimo" skoraj neposredno iz avtomobila, in imamo slapove, ki zahtevajo tak dostop in sestop, da že brez lednega dela veljata za zahtevno in resno turo. No, kaj pravi-te, kakšno oceno si zasluži naš najbolj oblegan slap? **I:** Kratek slap ob cesti, pogosto z zavarovanimi stojišči in lahkim spustom. Nezahtevno plezanje brez objektivnih nevarnosti.

II: Raztežaj ali dva, brez omembe vrednega dostopa, malo objektivnih nevarnosti, spust po vrvi ali lahek sestop. Objektivna nevarnost je v teh primerih na primer padanje kamenja na kratkih odsekih smeri.

III: Večraztežajna smer, nekajurno plezanje ali dolgotrajen dostop peš oz. na smučeh, ki zahteva dobro poznavanje zimskih razmer: Spust navadno poteka po vrvi, objektivne nevarnosti so na večjem odseku.

IV: Smer, dolga več raztežajev, slap je zelo visoko na pobočju ali na zelo oddaljenem območju in zahteva dobro alpinistično znanje in izkušnje. Obstaja nevarnost plazov in padajočega kamenja, seveda tudi med dostopom in sestopom. Lahko so urejeni spusti po vrvi na svedrovcih ali klinih.

Ledne učne urice v Kaskadi v Logarski dolini
Foto: Jure K. Čokl

V: Dolgotrajno plezanje na večji nadmorski višini, ki od plezalca zahteva izkušnost in dobro pripravljenost, z dolgim in zahtevnim dostopom ter dvomljivo možnostjo umika. Plezalec je izpostavljen slabim razmeram, plazovom ...

VI: Dolga smer z več raztežaji v alpski steni, ki je v enem dnevu dostopna le najboljšim plezalcem.

VII: Večdnevno plezanje v oddaljenih gorah. Najtežji himalajski vzponi, opravljeni v alpskem slogu.

Ocenjevanje tehnične težavnosti

Ko bomo vedeli, ali še bolje izkusili, kaj pomenijo še arabske številke, se bomo precej lažje odločili, ali bomo po prvih znakih, da je prava zima vendarle objela tudi slapove, zavili v Logarsko dolino ali v ostenje nad Mangartskimi jezери. A ne pozabimo: kakovost ledu se lahko spremeni že v nekaj urah! Pri tehnični težavnosti ocenjujemo najtežje raztežaje, pri čemer ne smemo pozabiti na višino težjega dela, trajanje težav ter trdnost in obliko ledu (žlebiči, gobe, sveče itd.). Pogosto je pri oceni ali ob skici posebej zapisan še naklon posameznih raztežajev oz. lednih odstavkov.

WI1: Trden, debel led z malo naklona, lahko preplezljiv z enim cepinom in z derezami, ki imajo deset zob (nimajo prednjih zob). Gre za grape ali pobočja, kjer nam za napredovanje ni treba uporabljati cepinov.

WI2: Plezanje je lahko, marsikdo se "sprehodi" čez raztežaj, kar pa ni najboljša odločitev, saj se v lahkem svetu ravno zaradi podcenjevanja terena, precenjevanja samega sebe ali nepazljivosti zgodi največ nesreč.

WI3: To oceno si zaslužijo daljši odseki z naklonino 60 stopinj, krajši odstavki (do deset metrov) z naklonino 70 stopinj ali mesta (do dva metra) z naklonino 90 stopinj. Taki slapovi so na primer Palenk v Logarski dolini, Sinji na Jezerskem, Slap nad votlino v Tamarju itd. Lušev graben ima dodan plus, vendar mislim, da je ta ocena kar malce krivična. Če po ledu, ki mu damo "dvojko", še soliramo, se v "trojkah" večina plezalcev že naveže na vrv.

WI4: 70-stopinjska naklonina, krajši odstavki (do petnajst metrov) z naklonino 80 stopinj ali 90-stopinjska mesta, dolga do pet metrov, tudi sveče, seveda, si zaslužijo štirico. Led s tako oceno je v glavnem dober, varovanje pa zadovoljivo. Plezanje v vodstvu je precej zahtevno, medtem ko plezalci, varovani z vrha, navadno nimajo težav. Slapovi s to oceno, ki so pri nas najbolj oblegani, so zagotovo kultni (Levi Lucifer, Sušica v Logarski dolini, Centralni in Desni v Tamarju, Desni Zapotoški slap v Trenti itd. Lopčki v Robanovem kotu je v nekaterih vodnikih ocenjen s trojko, vendar si po mojem mnenju bolj zasluži biti v teje skupini.

WI5: Desni Lucifer v Gozd-Martuljku ter Spodnji in Zgornji Ledinski na Jezerskem so zagotovo v vrhu priljubljenih zaledenelih slapov s to oceno pri nas, oblegana pa sta tudi Damoklejev meč nad Belopeškimi jezeri in Riofreddo čez mejo v Mrzlih vodah. Čedca (zadnja verzija) na Jezerskem nosi še plus, z njim pa se ponašajo še na primer Skušnjava, Filistrska sveča in Sulica v Logarski dolini ...

Gre za daljše odseke z naklonino 80 stopinj ali odstavke (do 20 metrov) z naklonino 90 stopinj. Seveda ob predpostavki, da je led dober, sploh če gre za dolge vertikalne raztežaje, petico pa navadno pripišemo tudi nekoliko krajšim odsekom slabega vertikalnega ledu. Pri slapovih s to oceno naj bi še bil mogoč umik kjer koli vmes, ni pa nujno, da je mogoče namestiti zanesljivo varovanje. Posledično je tudi možnosti za počitek zelo malo ...

WI6: No, v tanke ledene strehe, nestabilne cigare, prostoviseče sveče, previsne gobe in v tanek navpičen led s slabimi možnostmi varovanja si ne upa vsak. Pravzaprav ledne šestice lahko preplezajo samo zelo izkušeni, kondicijsko in tehnično dobro pripravljene plezalci in plezalke. Led je navadno slab, varovanje z redkimi mesti za počitek, navadno z visečim stojščem, pa dvomljivo. To oceno pri nas nosijo Lambada pod Prisojnikom, Psihoanaliza in Parabola v Koritnici, Baubau nad Belopeškimi jezeri ... Plus so plezalci dodali na primer Ribomaniji v Tamarju in Nirvani v Logarski dolini.

WI7: Glede na to, da je bil slap Rinka preplezan le enkrat (ne samo zaradi nezmrznenosti), si najbrž zasluži več kot sedmico, ampak tako oceno in minus so mu pač pripisali prvi plezalci. Z minusom, a vseeno s to številko, se ponaša tudi Membrana v Koritnici. Kako opisati led s to oceno, glede na to, da gre že pri šestici za oblike, ki so kar malo strašljive? Navpičen odstavek ledu, ki je lahko zelo ozek ali zelo tanek (dva ali tri centimetre). Led povprečne kakovosti je drobljiv, varovanje je izredno težavno ali celo nemogoče. Ima še kdo cmok v grlu? ●

Vir: Gregor Kresal, *Zimski vzponi*, Sidarta 2007

*Krasen izstop iz Luševega grabna
Foto: Jure K. Čokl*

Kaj potrebujem za ledno plezanje

Glede oblačil, primernih za plezanje po navpičnem ledu, najbrž ni dileme, čeprav je kar težko najti najbolj optimalno kombinacijo med dovolj lahkimi, toplimi, tankimi, ki omogočajo okretnost, in povrh še nepremočljivimi kosi. Dobro je, da imamo v nahrbtniku "puhico" in rezervni oz. debelejši par rokavic, saj nas na varovališčih lahko začne kar tresti, sploh če se nam uspe med plezanjem kljub mrazu še pošteno spotiti. Ali pa če iz ledu curlja voda ... Jasno je tudi, da morajo imeti čevlji trd podplat, da ne ostanemo sredi slapu brez derez, in da imajo rokavice dober oprijem, da nam roke ne zdrsnejo s cepinov.

Informacije o opremi, ocenah in slapovih, ki jih predstavljamo v tej temi meseca, seveda niso dovolj, da bi se lotili lednega plezanja.

Brez ustrezne usposobljenosti in znanja ali brez vodstva alpinista, inštruktorja ali gorskega vodnika zaledenele slapove raje občudujemo z varne razdalje. Led je lep, dokler ni krvav.

Osnovna plezalna oprema, ki jo uporabljamo za plezanje v kopni skali, je osnovna tudi pri plezanju lednih smeri. Torej se brez vrvi, plezalnega pasu, varovala, vponk z matico, sistemov, trakov, pomožnih vrvic, prve pomoči in čelade, ki ji nekateri dodajo plastični vizir za zaščito pred odkrušenimi kosi ledu, ne bomo postavili v vrsto, ki se bo naredila pod Sušico, ko bo slap vendarle zmrznil. Seveda pa lahko brez bistvenih pripomočkov za gibanje po ledu kvečjemu opazujemo druge "ledlolomilce", kako krhajo konice svojih "strojev" in derez.

"Stroj" je ljubkovalno ime za ledni cepin, torej cepin z ukrivljenim ratiščem in z nekoliko drugačnim oklom, kot ga ima pohodni cepin. Verjetnost, da se nam cepin iztakne, je zaradi ukrivljenosti manjša, opore na ratišču pa ščitijo naše členke. Priporočljiva je tudi uporaba varnostne zanke, ki prepreči padec cepina na tla, če nam zdrsne iz rok, paščki, s katerimi si cepin *privarujemo* na zapestje, pa izginjajo iz mode zaradi potuhe, ki jo dajejo plezalcu, ko se malce obesijo vanje. Dobra reklama za dobre ledne cepine včasih zavede gornike, ki za svojo dejavnost potrebujejo pohodni

Bistvena oprema za ledno plezanje: osnovna plezalna oprema, par cepinov (navadno je en z lopatko, drugi s kladivom) z varnostno zanko, dereze (na sliki so dereze z enim sprednjim zobcem), ledni vijaki različnih dolžin ...

Foto: Marinka Dretnik

Dereze z dvema sprednjima zobcema in cepini, primerni tudi za "drytooling"

Foto: Marinka Dretnik

cepin – ledni se namreč zaradi dolžine, ukrivljenosti in opor na ratišču zelo slabo obnesejo pri hoji po lednikih ali snežnih pobočjih.

Plezalne dereze imajo za razliko od pohodnih spretnje zobe obrnjene vertikalno in pod kotom pa še daljši so. Dereze lahko imajo en sprednji zobec (monopoint) ali dva (bipoint), ki sta lahko tudi nesimetrična, v vsakem primeru pa je priporočljivo, da so polavtomatske ali avtomatske; klasične se lahko med plezanjem namreč hitro snamejo.

Ledni vijaki so glavni pripomoček za varovanje v zaledenelih slapovih. Smiselno je imeti vijake različnih dolžin, krajše seveda za tanjši led, sicer pa povsod, kjer je mogoče, uporabimo daljše. Sila, ki jo vijak zdrži ob obremenitvi, je namreč odvisna od kakovosti ledu in dolžine vijaka. Najnovejši imajo vrtljivo ročico, ki nam zelo olajša nameščanje. Ledni klini se precej manj uporabljajo, saj niso tako zelo zanesljivi oz. jih je priporočljivejše zabiti kar v zaledenele skalne razpoke ali razpoke, zapolnjene z zmrznjeno zemljo. V zaledenelih slapovih moramo imeti na pasu še orodje za izdelavo posebnega sidrišča – navadno za spust v ledu. Gre za kavelj, s katerim skozi luknji, zvrtni v led pod 60-stopinjskim kotom, ki se stikata, potegnemo vrv ali pomožno vrvico, s katero izdelamo sidrišče. Luknji seveda naredimo z nekoliko daljšim lednim vijakom. Ta način izdelave sidrišča

imenujemo Abalakov sistem (Vitaly Mikhaylovich Abalakov, inženir, ruski alpinist in izumitelj iz prejšnjega stoletja). ○

Med opremo na pasu naj bo tudi kavelj za izdelavo sidrišča po t. i. Abalakovem sistemu.
Foto: Marinka Dretnik

5. MEDNARODNI SEJEM ZELENEGA TURIZMA IN BIVANJA

12. - 14. 4. 2019, Gornja Radgona

SEJEM NATURO 2019 VAS VABI K USPEŠNEMU DRUŽENJU NA NARAVNEM SREČEVALIŠČU SLOVENIJE, AVSTRIJE, HRVAŠKE IN MADŽARSKE

Bienalni, Mednarodni sejem zelenega turizma in bivanja NATURO, ki ga je v zadnji ponovitvi obiskalo 14.000 obiskovalcev, bo petič potekal v Gornji Radgoni od petka, 12. do nedelje, 14. aprila 2019.

NATURO bo ljubiteljem narave in naravnega ponujal zamisli, opremo, izdelke in napotke za naravne potepe, dejavnosti ter bivanje. Na živahen in neposreden način bo predstavil turistične destinacije, pohodniške in planinske ture ter rekreacijske in turistične potencialne gozdov. Vabil bo na taborjenje, k rekreativnim in adrenalinskim športom v naravi, k razvajanju v naravnih zdraviliščih, na turističnih kmetijah in pri ponudnikih zdrave kulinarike. S prikazi naravne gradnje, opreme za dom in urejanja okolice bo ozelenil bivališča. Telesa in duha bo oživel z delavnicami zdravilskih in meditativnih praks.

Sočasni sejem LOV in RIBOLOV bo predstavljal lovstvo in ribištvo kot varovanje živali in naravnega okolja, razstava starodobnih vozil »AVTO-MOTO KLASIKA« pa varovanje tehnične dediščine kot pomemben del trajnostnega turizma.

Razen k predstavitvi vas že sedaj vabimo tudi k obisku. V sodelovanju z agencijo Slo Tours smo za vas pripravili ponudbo za organiziran ogled sejma, ki vključuje vodenje, prevoz, jutranji prigrizek s toplim napitkom, sejmsko vstopnico, kosilo, degustacije in posebne nagrade za udeležence izleta.

Informativne cene v evrih glede na vstopno mesto:

Maribor	Celje	Ljubljana	Kranj - Novo mesto	Nova Gorica - Koper
29	33	34	35	40

Če pa bi želeli po obisku sejma nadaljevati druženje in spoznati neodkrivne turistične destinacije Pomurja, nam sporočite svoje želje in pričakovanja. Pripravili vam bomo ugodne ponudbe z bogatimi degustacijami, zanimivimi ogledi ali vam organizirali slavnostno večerjo pri naših partnerskih gostilnah s tradicionalno kulinariko.

Vabljeni k naravnemu sodelovanju!

Več informacij o sejmju NATURO:
mag. Vesna Dajčman, projektni vodja sejma NATURO.
T: +386 2/5642 118, E: vesna@pomurski-sejem.si, www.naturu.pomurski-sejem.si

POMURSKI SEJEM
www.pomurski-sejem.si

Informacije in rezervacije o organiziranem obisku:
izleti@slo-tours.si ali 031 244 111.

"Samota me ne teži."

Staza Černič, prejemnica priznanja PZS za življenjsko delo

Alpinistka Staza Černič Simič je šestindesetletna svetovljanka, po poklicu kemičarka, ki je bila zaposlena na Kemijskem inštitutu Borisa Kidriča, govori šest jezikov (francosko, latinsko, nemško, angleško, italijansko in srbohrvaško), je uglajena in elegantna dama, ki si ne pusti vzeti tistega, kar ji pomeni največ. Huda prometna nesreča, ki jo je doživela v starosti osemdeset let, je prekinila njeno pot v gore, ampak, saj veste, alpinistka nikoli ne neha biti alpinistka, vedno se najde način, da strast, ki jo hranijo gore, ne presahne ... Nekaj svojih doživetij je opisala in objavila v *Planinskem vestniku*, leta 1990 pa je Založba Obzorja izdala njeno knjigo *Poti v brezpotja*.

Staza Černič
Foto: Irena
Mušič Habjan

Članica Planinskega društva Ljubljana-Matica Staza Černič ali Stazika, kakor so jo klicali tisti, ki so jo srečevali v gorah, se je v letih od 1951 do 1953 sama povzpela na Aiguille Du Moine, 3412 m, Aiguille d'Argentière, 3901 m, in Mont Blanc, 4807 m. Gorski vodniki, ki so takrat s svojimi klienti stali na vrhu Evrope, ji najprej niso verjeli da je gor prišla sama. Samotarki Stazi se to ne zdi kak poseben dosežek, nasprotno, zanjo je bilo t. i. soliranje nekaj precej običajnega in ji je vedno ustrezalo. Zanj je mir, ki ga najdeš samo v gorah, in to sam, tisto, kar je iskala vse življenje. In vedno tudi našla. Ovire zanj niso obstajale in vedno je prišla do svojega cilja.

Osrednja alpinistka povojne generacije, Staza Černič, je poleg Danice Blažina, še ene izjemne alpinistke iz istega obdobja, letos več kot zasluženno prejela priznanje za življenjsko delo, ki jo alpinistom za izjemne dosežke podeljuje Planinska zveza.

Staza, ste bili vedno tako predani svojim ciljem, da ste jih bili pripravljeni uresničiti za vsako ceno?

To sploh niso bili cilji, to je bilo samo veselje do hoje v gore. Seveda je potem prišlo še vse drugo, o čemer sem pisala tudi v knjigi, ampak že od otroštva dalje sem rada hodila.

Samostojen vzpon na Mont Blanc se vam ne zdi poseben dosežek, čeprav vemo, da je bil to res izjemen podvig. Kateri vzpon, doživetje ali preplezana smer pa vam pride najprej na misel, če se ozrete v preteklost.

Tega je precej ... Težko rečem ...

Kaj pa vzpon v severozahodni steni Zahodne Ailefroide?

To je pa nekaj čisto posebnega. Takrat smo bili med življenjem in smrtjo. Odsekani od vsega. Štiri dni in tri noči smo bili v steni, v smeri z oceno pet, kar v normalnih razmerah ni nič posebnega, ampak mi nismo imeli normalnih razmevr. Bili smo že tik pred izstopom, ko se je zgodil vremenski preobrat in nas je zastavil led. Dokler ni prišel Serge z ekipo reševalcev.¹ Pozdravil me je z besedami: "Vi ste pa videti precej bolj sveži kot drugi." (*smeh*)

Ko pomislim, kak napor je bil ... Strahota! Takrat mi je bilo jasno, da sami ne bomo izplezali. Da je lahko to naš konec ... Menda je bilo minus sedemnajst stopinj, jaz pa sem bila v pumparicah. Med nogavicami in temi kratkimi hlačnicami pa gola koža ... Drugi so imeli s sabo slonove noge, saj smo en bivak tako in tako načrtovali, sama te tople vreče pač nisem imela.² Moj soplezalec Bernard je izpraznil svoj nahrbtnik in mi ga posodil, da sem vanj vtaknila noge.³

S Sergejem Coupéjem, ki je vodil reševanje, sta postala prijatelja. Ali še imata stike?

¹ Serge Coupé, odličen francoski alpinist in gorski reševalec, eden od prvopristopnikov na Makalu (1955).

² Posebna vreča, podobna spalni vreči.

³ Bernard Salomon, francoski alpinist.

Da, res sva postala dobra prijateljca in še vedno ohranja stike. Piševa si pisma.

Kako je sploh prišlo do tega, da ste šli plezat v tujino, to je bilo vendar v tistih časih skoraj nemogoče?

Začelo se je tako, da sem leta 1951 po naših gorah v imenu Planinske zveze Slovenije vodila skupino francoskih skavtov in (neuradnih) alpinistov. V celi Sloveniji smo bili samo trije primerni za to in jaz sem bila zadnja izbira (*smeh*). Prvi je bil France Avčin,⁴ ki je imel druge obveznosti, saj veste, koliko stvari je počel, drugi pa Dare Dolar, ki zaradi službe ni utegnil. No, jaz sem znala francosko, ta jezik me je vedno zanimal in učila sem se ga v gimnaziji, hribe sem imela rada, imela sem že nekaj izkušenj in znanja, tako da sem bila idealna izbira.

In gostje so vas potem povabili v Francijo?

Da. Ko smo se poslavljali, so rekli, da se naslednje leto vidimo pri njih. Seveda se mi je zdelo to čisto nemogoče, takrat se namreč ni dalo dobiti niti vizuma niti deviz. Ampak pristopila je Planinska zveza in mi pomagala, saj je bil to edini način, da pridem v tujino. Povabili so še Jelko Dolar, da ne bi bilo s političnega vidika kaj narobe. Najbrž se jim je zdelo tudi čisto nemogoče, da bi se ženska sama znašla v tujini.

Ampak v steno Zahodne Ailefroide ste šli čisto po naključju, kajne? O tem se s francoskimi gosti niste pogovarjali.

Drži. Ko sva z Jelko prišli v Francijo, so na postaji v Grenoblu čakali tisti, ki sem jih vodila po naših gorah, zraven pa je bil še Bernard, ki je bil določen za mojega soplezalca. Takoj po prihodu, ko smo zavili v prvo kavarno, da bi se pogovorili o načrtih, mi je rekel: "Ja, jutri greva pa midva v Ailefroide, ne!" Pa so šli načrti, ki sva jih imeli z Jelko, po vodi, mi pa plezat. Tri naveze. No, kaj se je zgodilo, pa že veste.

Torej je bilo to vodenje francoskih gostov odskočna deska za plezanje v tujini?

Tako nekako, da. Ustvarile so se povezave, ki so jih podpirali naši najpomembnejši funkcionarji, mi pa smo lahko plezali. Spomnim se, da mi je Elan posodil šotor za eno osebo. Veste, kaj je to pomenilo? Da imam polovico stroškov pokritih! S sabo sem "vlekla" vso hrano, tako da sem še pri tem prihranila. Imela sem srečo ...

V Alpe ste se potem še vračali. Zakaj največkrat sami?

Rada sem imela samoto, rada sem sama plezala. Že od otroštva sem bila rada sama. Samota me ne teži.

Vas je bilo kdaj strah, ko ste sami plezali po teh visokih gorah?

Da, enkrat v Franciji pa res. Serge, s katerim sva bila po reševanju v Ailefroide ves čas v stikih in včasih

Staza Černič s strganimi hlačami zaradi manjšega zdrsa. Prigoda, o kateri še vedno s smehom pripoveduje. Arhiv družine Černič

Staza Černič in Miha Arih nekje v hribih Martuljkove skupine. Arhiv družine Černič

tudi soplezalca, je imel s svojo družbo že neke načrte in sem ostala sama. Vprašal me je, kam bom šla, povedala sem mu, kaj mislim, in mi je rekel: "Kar pojdite, to zmorete." Ne spomnim pa se, kam sem šla ... Vem pa, da ni bilo ravno lahko.

Sta se vikala?

Drži, midva sva se vikala in se še zdaj. Najbrž je bilo to v Franciji včasih moderno ali pa v francoščini zveni drugače, ne vem. Zdi se mi malo smešno, da se vikam z nekom, s katerim sem si tako blizu, sploh pa s hribovci, ampak tako sva navajena in tako je tudi ostalo.

Kako je dekle, rojeno v času, ko alpinizem ni bil tako razširjen med ženskami in so imele za udejstvovanje v takih dejavnostih precej manj možnosti kot danes, sploh zašlo v hribe?

Živeli smo v Mariboru, blizu gostilne Pri treh ribnikih

⁴ France Avčin, slovenski inženir elektrotehnike in strokovnjak za varnost v gorah.

Staza s soplezalcem na vrhu Dufourspitze
Arhiv družine Černič

v Mestnem parku, in cele zime smo se drsali na zamrznjenem ribniku, smučali smo, alpsko in turno, s starši smo veliko hodili v hribe ... Šport je bil za nas nekaj čisto običajnega. Vsako poletje smo otroci hodili na počitnice v Podkoren, kjer sta živela stric in teta, in z bratranci in sestričnami prelazili vse hribe naokoli.

Torej so vas navajali na samostojnost in so spodbujali pri hoji v gore?

Vsekakor. S starši smo obredli celo Zgornjo Savinjsko in Spodnjo Savinjsko dolino, skratka vse, kar se je dalo obresti, ko smo bili na počitnicah v Podkorenu, pa vse gore tam okoli. Teta nam je dala hlebec kruha in tistega, ki ga je nosil, tistega ni zeblo (*smeh*). Oče nam je vedno dal denar za vozno karto, vendar smo tistega za pot domov vedno zapravili v hribih – res smo si lahko privoščili le kak čaj, a nekaj pa je le bilo ... Vedeli smo namreč, da bo ob koncu počitnic prišel po nas, čeprav je bil dogovor tak, da se sami vrnemo z vlakom.

Se vam zdi, da ste bili fantje in dekleta takrat v tem pogledu enakovredni?

Veste, da si tega vprašanja nikoli nisem zastavila. Niti ni bilo treba. Kar se hribov tiče, sem pač šla, ker mi je tako *pasalo*, o tem ni nikoli odločal nihče drug.

Kako ste začeli plezati v težjih smereh?

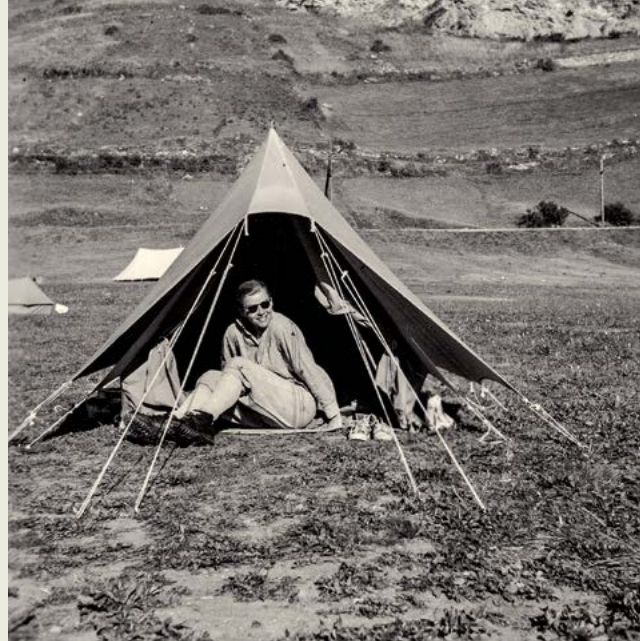
Pravzaprav sem začela plezati brez kakih načrtov ... Hodili smo v hribe in treba je bilo tudi kaj preplezati. Enkrat mi je pri tem zdrsnilo na nekem šodru v Široki peči in strgala se mi je hlačnica. No, z mene je vise la *flika*, spodaj pa je bila ena taka lepa oblina (*smeh*). Moj brat je bil dovolj uren, da je to fotografiral.

Ste se varovali z vrvjo?

Ne.

Zelo mladi ste bili, ko je druga svetovna vojna prekinila vaše plezanje ...

No, mi smo plezali daleč pred drugo svetovno vojno ... Med vojno pa smo seveda doživljali njene

Samotarka Staza v svojem šotorčku v Zermattu
Arhiv družine Černič

tragične zgodbe. Po vojni sem bila nekje v Beli krajini v delavskih brigadah, in takrat se nisem mogla spomniti tega, kako se reče skupini hribov, med katere spada Špik. Prej sem poznala vsak vrh, vojna pa je ta spomin popolnoma zabrisala. Po koncu vojne, ko sem se vrnila v gore, mi je bilo takoj jasno, kje je kaj in kako se imenuje vsak kucelj. Vse to se mi zdi kot čudež.

Kako ste prišli do osnovnega alpinističnega znanja? Po vojni so se namreč začeli organizirani tečaji, alpinizem se je hitro razvijal ...

Pravzaprav sploh ne vem ... Bila sem na nekaj tečajih, ampak posebej se pa nisem učila alpinističnih veščin. Jaz nisem bila normalna, veste, jaz sem kar šla v gore. Sama.

Čeprav ste bili že leta 1946 na alpinističnem tečaju in na tečaju GRS leta 1947, se prvega ženskega tabora v Vratih (1949) niste udeležili. Zakaj?

Tečaja so se udeležile plezalke, ki so bile nanj povabljene, jaz pa nisem dobila povabila. Zakaj ne, še danes ne vem. Mogoče zaradi političnih razlogov ... Takrat so me namreč "vrgli" iz partije, ker sem odkrito podpirala profesorja Tiborja Škerlaka s kemijske fakultete, ki je deloval v neskladju s partijo. Mogoče je bil to razlog.

Na Kamniškem sedlu se je ravno med vajo GRS zgodila tragična nesreča. Ste bili zraven?

Da, na žalost so hribi povezani tudi z nesrečami. Tam sem bila s Hartmanovo Mileno, odlično študentko in odlično alpinistko.⁵ Vreme ni bilo ravno najboljše in se mi ni zdelo vredno iti iz koč, kjer smo čakali na izboljšanje, Milena pa je šla. Ampak na žalost ji je zdrsnilo, ji iztrgalo cepin iz rok in ... To so hude stvari, ki jih ne pozabiš (*zamišljen molk*).

⁵ Milena Hartman, rojena 28. februarja 1926, študentka kemije, je na zimsko-alpskem tečaju ljubljanske skupine 19. marca 1947 zdrsnila z Dolge stene pod Grintovcem in padla 350 metrov globoko v Spodnje jame (vir: Planinski vestnik, 1947, št. 4-5, str. 110).

Stazika na Kredarici Arhiv družine Črnič

Vaši hčerki je ime Milena ...

Da, ime je dobila po tej alpinistki, moji prijateljici.

Ste se kdaj želeli pridružiti skalašem?

Uh, oni so bili veliko boljši od mene. Jaz sem bila "niko i ništa" skalaši pa so bili tehnično in drugače izurjeni. Mi smo bili tako skromni v svojih dosežkih, da bi se oni nad njimi lahko zjokali (*smeh*).

Ampak plezali ste tudi z Jožo Čopom. Vam je res pravil Telešček?

Da, dobro sva se poznala in plezala sva skupaj, ampak mene ni klical tako, Teleščki so bile druge *punce* (*smeh*). Ne, ne, mene ni ogovarjal na ta način. Je bilo pa smešno.

Bili ste prva alpinistka, ki je po vojni svoja doživetja opisovala v *Planinskem vestniku*. Leta 1947 najdemo vaš prvi prispevek o plezanju z Jožo Čopom. Kaj vas je prepričalo, da ste začeli pisati za PV?

Bila sem polna občutkov in nekako sem jih morala spraviti iz sebe. To je bila zame potreba. Morala sem pisati. Veste, določeni ljudje smo *zagiftani* s tem, da moramo pisati, ker so občutki tako močni. To, ali je bilo kaj objavljeno, sploh ni bilo pomembno.

Zakaj je po vašem mnenju bilo v tistem času tako malo plezalk?

Verjetno preprosto zato, ker niso imele takih priložnosti, kakršne sem imela jaz. Strica v Podkorenu, očeta, ki mi je kupil vozovnico, da sem lahko odpotovala tja, in mi je dal denar za čajček na koči (*smeh*).

Ste z otrokoma, s sinom in hčerjo, tudi hodili v hribe?

Z otrokoma sem hodila v hribe in smučala, plezala pa nisem z njima. Pa tudi sama nisem več plezala veliko, kolikor se spomnim, vendarle je drugače, ko imaš družino. No, najbrž sem še vedno zganjala kakšne neumnosti (*smeh*) ...

Mož ni bil plezalec, kajne?

Dokler me je osvajal, bi šel z mano na konec sveta, vsaj tako je rekel, pozneje pa ni bil več tako vztrajen. Ali pa sem bila jaz tista, ki je popustila. Počasi je prihajalo na dan tisto, kar je bilo v enem ali drugem. Ni bil plezalec, ne. Sprva je še šel z mano na primer na Sedmera jezera, potem pa ga je ta želja minila. Ko sva dobila otroke, sem jih "vlačila" s sabo, on pa je oboževal knjige, rad je poslušal radio in je raje ostal doma. Veste, takrat so bili čudni časi, po vojni, namreč. Zaradi vojne in zaradi njenih posledic. Moj mož je prišel iz Srbije, bil je na Golem otoku, v službi, ki jo je opravljal, je delal vse, kar so mu naložili (*zamisljen molk*) ...

V Himalaji niste bili nikoli. Enkrat ste se že pogovarjali na Planinski zvezi o sodelovanju na odpravi, in sicer kot poročevalka.⁶ Kako to?

Da, takrat so se formirale prve ideje o Himalaji. S takratnim predsednikom Planinske zveze, dr. Mihom Potočnikom, sem se pogovarjala o tem, da bi šla na odpravo kot reporterka, saj je bila to edina možnost, da grem zraven. Ampak jasno je, da ne bi ždela v šotoru, ko bi bila enkrat tam. Potem pa sem zanosila in je bilo veselja konec (*smeh*).

Staza, ali ste kdaj nehali biti alpinistka?

Hm, če je to, da ne morem več plezati, merilo, potem zdaj zagotovo nisem več alpinistka, ampak v duši sem še zmeraj in zmeraj bom. Rojena alpinistka!

Priznanje za življenjsko delo Planinske zveze Slovenije, ki ste ga prejeli letos, je več kot zaslužno šla v vaše in Daničine roke.⁷ Kaj vam pomeni?

Nikoli nisem iskala priznanj, bila sem, kakršna sem bila, a danes mi to priznanje veliko pomeni. Je potrditev, da je bilo prav, da sem kljub pogostim dvomom vztrajala v alpinizmu. ○

⁶ Odprava na Kangbačen, druga jugoslovanska odprava v Himalajo 1965. leta.

⁷ Danica Blažina, rojena Pajer, odlična alpinistka povojne generacije, Stazina prijateljica.

Staza je bila odlična turna smučarka.
Arhiv družine Črnič

"Ko enkrat poznaš črke, bereš."

Danica Blažina, prejemnica priznanja PZS za življenjsko delo

Ime Danica Blažina zasledimo v kar nekaj plezalnih vodnikih. Ali pa piše Danica Pajer. Danica, rojena Pajer, je namreč alpinistka povojne generacije z največjim številom prvenstvenih smeri med dekleti, do leta 1951 jih je nanizala kar enajst. Deklica iz Podnarta ni imela lahkega življenja, že pri sedmih letih je namreč izgubila očeta, čez pet let pa še mamo. Nato je pet let živela v judovskem dekliškem internatu, štiri leta vojne preživela za žičnato ograjo v Ljubljani, po koncu vojne pa je šla živeti k teti, ki se je takrat na srečo vrnila iz taborišča v Ravensbrücku. Danica kljub vsemu hudemu ni dovolila, da bi ji življenje spolzelo med prsti. Po osvoboditvi je končala trgovsko akademijo, maturirala in se zaposlila na Ministrstvu za trgovino, nato pa izredno študirala na Ekonomski fakulteti. Govori štiri tuje jezike (nemško, rusko, italijansko in angleško).

Danica Blažina
Foto: Irena Mušič
Habjan

Članica Alpinističnega odseka ljubljanske univerze je našla svojo strast v gorah, najboljšo družbo in ljubezen svojega življenja pa med plezalci. Na vrv se je največkrat navezala z Radom Kočevarjem, Cirilom Debeljakom - Cicem in Sandijem Blažino, ki je postal njen mož. Ravno ona je bila prva ženska, ki je ponovila znamenito smer Herle-Vršnik v severni steni Ojstrice, in ona je bila prva ženska, ki je ponovila Čopov steber. Danica je bila odlična alpska in turna smučarka, svoje znanje pa vse življenje prenaša na mlajše rodove; z družino in drugimi otroki je ogromno časa preživela v hribih, otroke je učila plezanja, opravljala je delo smučarske vaditeljice in organizirala telesno vadbo v Telesnovzgojnem društvu Partizan

v Izoli, z možem, ki je tržaški Slovenec, se je namreč preselila v Koper.

Danica Blažina je skupaj s prijateljico Stazo Črnič letos prejela priznanje Planinske zveze za življenjsko delo. Upravičeno!

Danes to, da ima dekle voziško dovoljenje za tovornjak, da skače s padalom ali pleza, ni prav nič nenavadno, ko ste bili vi mladi, pa je bilo to skoraj nemogoče, kajne?

Že to, da smo ženske šele v tistih letih dobile volilno pravico v enaki meri kot moški, je dovolj zgovorno, če se pogovarjamo o tem, kaj smo ženske smele in česa ne. Da, želela sem biti padalka, a mi doma niso pustili, češ da je prenevarno. Želela sem tudi pridobiti voziško dovoljenje za tovornjak, a mi stric oz. tetin mož ni dovolil. Mikale so me adrenalinske stvari, zato sem začela plezati. In to mi je bilo najlepše.

Ampak plezati vam niso branili. Kako to?

Za drugo so vedeli, da je nevarno, o hribih pa niso vedeli ničesar ... (*smeh*).

Plezati ste začeli po končanem študiju. Ali ste v gore hodili že prej?

Niti ne, sem pa bila povezana z naravo in z živalmi ves čas. V Podnartu, kjer smo najprej živeli, smo imeli pri hiši psa, pritepenca (zaradi očetove bolezni so se iz Podnarta preselili v Ljubljano, op. ur.). Pozimi me je pogosto vlekel na saneh (*smeh*), ko še nisem imela niti treh let, pa mi je rešil življenje. Padla sem v jarek z vodo, ker sem hotela nabrati kalužnice, in če pes ne bi stekel domov po mamo, bi utonila.

Z očetom sva enkrat šla na Stol in potem še na Storžič, a ker je bil bolan, nisva prišla do vrha. Zelo preseščena sem bila, ko me je stric po končani maturi peljal v Alpe. Šla sva na Vrščič in potem hodila po hribih

do Vrat. Bila sva na Triglavu in na Sedmerih jezerih, potem pa sestopila v Bohinj.

Ko sem začela delati, sem zaslužila toliko, da sem lahko plezala. Imela sem za prenočišče in čaj brez vsega, za določeno število vzponov pa smo dobili pakete hrane iz tujine – Trumanova jajca in konzerve iz Norveške (*smeh*).¹ Takrat sem tudi vodila različne skupine po hribih, na primer kolege iz službe ali drugih organizacij. Potem sem pa začela resneje plezati.

Udeležili ste se prvega ženskega alpinističnega tečaja. Kako se ga spominjate?

Da, leta 1949 je bil v Vratih. Trajal je en teden. Prvi dan smo imele zdravniški pregled, kar je zelo nenavadno, saj fantje tega nikoli niso imeli. Drugi dan smo šle na Triglav, sposobnejša dekleta po Bambergovi poti, manj sposobna pa po Tominškovi. Naslednji dan smo se učile plezalno tehniko na malem Triglavu.²

Tam ste spoznali svojega moža, Sandija Blažina, kajne?

Midva sva bila že prej skupaj na študentskih delovnih brigadah, ampak spoznala sva se pa na železniški postaji v Ljubljani, ko smo se odpravljali na tabor, kjer je bil tehnični vodja. Ko smo spoznavali tehniko plezanja na malem Triglavu, mi je bilo malo neprijetno, ker je bil to ocenjevalni vzpon. Hotela sem začeti plezati nad drugimi dekleti, a me je Sandi zaustavil, da s svojimi copati ne smem. Kako hudo mi je bilo! Sedela sem za skalo in gledala druge. Na koncu so me le poklicali. Ponosno in mirno sem pristopila, se navezala na vrv in se lahkotno, zdelo se mi je, da kar plavam, povzpela čez težji del stene.

Potem pa je bilo slabo vreme, tako da smo v glavnem poslušale predavanja. Tabor se je zaradi slabega vremena končal prej, kot je bilo predvideno.

Vendar niste šli takoj domov ...

Ne, Rado Kočevar me je povabil v Steno in sva preplezala Skalaško smer z Ladjo, naslednji dan pa še Bavarsko smer. Obuta sem bila v visoke zimske čevlje, za k maši hodit pozimi, čeprav k maši nisem hodila (*smeh*), in na podplate sem si dala nabiti žeblje, da ni drselo. Rado se je malo zgražal: "Ne boš zdaj s temi žebļji gor hodila!" Dal mi je svoje "tenis copate" in sredi stene v enem previsu se je en copat strgal. Sezula sem ga, češ, kaj naj zdaj z njim. "Priveži ga v klin!" je rekel. Tako je copat potem nekaj časa visel v tistem klinu. Prav smešna zadeva (*smeh*).

Kako ste alpinistično znanje nabirali potem?

Sama, seveda. Ko enkrat poznaš črke, bereš. Najprej smo ponavljali lažje smeri, potem težje in kmalu je prišla želja, da bi naredili tudi kaj svojega. In smo.

Ampak prvenstvenih smeri nimam veliko, ker mi je zmanjkalo časa. Začetek je tak in potem, če se razvije, se razvije. Izobraževanja so bila pa organizirana v društvih. Na primer v Kopru smo ustanovili Obalni alpinistični odsek, organizirali šolo ... Mladi so potem očistili Črni Kal, da se je lahko plezalo v stenah, potem Osp ... Bilo je tudi nekaj literature, predvsem poučni članki v *Planinskem vestniku*.

*Danica in Neva Blažina ob družinskem prevoznem sredstvu.
Foto: Sandi Blažina*

Ste imeli mladi plezalci dovolj podpore ali ste bili predvsem samouki?

Podpore nismo imeli, saj je bil med starejšimi in mlajšimi na Matici precejšnji razkol.³ Alpinizem, kakršnega smo gojili, ni bil po godu vodstvu planinskega društva. Takrat je veljalo, da se pozimi ne hodi v hribe, zato nam starejši tega niso dovolili. Ampak ne oni ne dež ne sneg niso bili ovire, v hribe smo šli v kakršnih koli razmerah. Enkrat smo prečili Kamniško-Savinjske Alpe v zelo slabem vremenu in v nevarnem snegu, potem pa so nas na odseku pošteno ošteli. Ampak takrat nam je bilo vseeno, če so "ta stari" kaj rekli, mi smo bili srečni zaradi opravljene ture (*smeh*). No, pa smo se odločili ustanoviti svoj klub, Akademski alpinistični klub.

Na vrv ste se največkrat navezali z moškimi. Kakšen je bil njihov odnos do vas?

S Sandijem nisem mogla vedno plezati kot enakovredna v navezi, saj je bil veliko boljši plezalec od mene, sicer pa sem seveda plezala tudi kot prva; tudi v Čopu, Ojstrici in drugje. Ampak fantje pogosto niso pustili, da plezam naprej ...

Nekateri so bili jezni, ko sva s Sandijem preplezala Čopov steber. Ni jim bilo prav, da je bila ženska

¹ Humanitarni paketi UNRRA (United Nations Relief and Rehabilitation Administration, Uprava združenih narodov za pomoč in obnovo) so vsebovali jajca v prahu, ki so jim po takratnem predsedniku ZDA rekli Trumanova jajca.

² Mali Triglav je velik balvan ob Aljaževem domu, kjer je danes postavljena tudi učna ferata oziroma zavarovana planinska pot.

³ Alpinistični odsek Ljubljana-Matica.

Na tečaju v Vratih;
23. 7. 1950
Arhiv družine
Blažina

zraven, in pogosto so radi rekli: "Jo je vlek el s sabo!" Ali: "Veš, kako je on dober, da je s sabo v steno peljal *babo!*" Čeprav sva plezala izmenično. Sicer pa me ni brigalo, kako gledajo name, in njih ni brigalo, kaj sem naredila, kako sem naredila in zakaj sem naredila. Koga briga, to je moje. Ah, saj nikogar ne bi poslušala!

Z možem sta plezala tudi v tujini, kje največ?

Po poroki sva hodila v Zahodne Alpe, Dolomite ... Sandi pa je veliko plezal tudi v Južni Ameriki (leta 1964 in 1975). Bil je geometer in je izmeril višino marsikaterega vrha, o katerem do takrat še ni bilo teh informacij.

Prav posebno je bilo vaše poročno potovanje, kajne?

Res je, šla sva plezat v Triglav in Špik. Prav ponosna sem na Prusik -Szalayevo smer v Severni triglavski steni, kamor sva šla na poročno potovanje. Preplezala sva jo hitreje kot v štirih urah.

Ko ste si ustvarili družino, ste plezali precej manj kot prej in precej manj kot Sandi. Se vam zdi, da ste se morali žrtvovati?

Ne, nikoli! Drži pa, da dokler si sam, brez družine, je vse preprosto. Čim pride družina, se pojavi prva misel: nič se ti ne sme zgoditi, odgovoren si za otroka. Verjetno človek, ko je starejši, tudi nima več takega elana, želje. Da, seveda sem tudi zato več ostajala doma, da je mož lahko hodil na odprave ... Ampak nikoli nisem nehala plezati ali hoditi v hribe. Z Nevo smo šli na Mont Blanc, Matterhorn, veliko smo se potepali po naših hribih ...⁴ Potem je začela pa sama plezati.

Danica s hčerko
in prijateljico na
sedlu Luknja nad
Vrati
Arhiv družine
Blažina

Vi niste hodili na odprave?

Ni bilo ne časa ne denarja. Ampak s Sandijem sva šla na trekking, na Kala Patthar. Mož je skupaj z drugimi dediči podedoval hišo, in ko so jo prodali, sva s tistim denarjem odšla v Himalajo. To doživetje je bilo zame nekaj najlepšega.

Danes pogosto tarnamo nad logistiko in vsem, kar spada zraven, če gremo na izlet z otroki, čeprav imamo velike avtomobile, dobre cestne povezave ... Z možem nista imela avtomobila, a ste vseeno prehodili in preplezali ogromno gora.

Z možem sva bila celo življenje reveža, z eno plačo, ko je bila hči na poti, vrtca ni bilo. Ko je hči malo zrasla, je bila včasih v varstvu pri prijateljih, tako da sva lahko s Sandijem kam skočila. Včasih sva se z mopedom, s smučmi vred, odpeljala na kak zasnežen bližnji hrib, da sva lahko turno smučala. Če si želel na primer v Tamar, je bilo treba bilo priti iz Izole v Piran na avtobus za Ljubljano, od tam pa z vlakom v Tamar. To je bilo pravo potovanje. Včasih smo šli vsi trije kar z motorjem. Mož je vozil, za njim je sedela Neva, zadaj pa jaz in tako smo se z vso opremo vred odpeljali v hribe, da smo lahko šli plezat.

Očitno niste bili stereotipna gospodinja in mama?

Ne, vzeli smo plenice s sabo in smo šli na primer v Vrata. Če je bilo treba, smo Nevi kupili nove čevlje, in to take, da je lahko šla z njimi tudi na Triglav. Otroci so morali biti aktivni, morali so delati, se truditi, spoznavati lepe stvari, da so lahko jih cenili in vzljubili.

Pri petdesetih letih starosti ste postali vaditeljica smučanja, še preden pa ste smučali alpsko, ste bili turna smučarka. Malce nenavadno.

⁴ Neva Blažina Sedmak, hči Sandija in Danice Blažina.

Na Krvavcu sem naredila izpite za vaditeljico, za učiteljico sem bila po takratnih predpisih prestara (*smeh*), prej pa sem smučala turno, da. Včasih ni bilo pogojev, žičnic, denarja za učenje smučanja. Težko je bilo ... Smuči sem si kupila (*zamišljen molk*) ... Cel mesec nisem imela kosila in večerje, da sem si jih lahko kupila, čeprav takrat sploh nisem znala smučati. Sandi mi je pozneje omogočil smučanje v Franciji. Od pokojnine mi je odstopil denar (*nasmeh*) in sem se pridružila ljubljanskim znankam,⁵ ki so že prej hodile tja na smučanje. Še hčerko sem "zasvojila" s tem, tako da gre vsako leto smučat v "Tri doline".⁶

V hribih je običajno lepo, a ne vedno. Kdaj je bilo za vas najtežje?

Najhujše je bilo, ko sem reševala moža na Grintovcu. Zaradi srčnega infarkta je obležal na vrhu, z njim je ostal njegov svak, jaz pa sem odhitela do kočice na Kokrskem sedlu, da smo poklicali reševalce. To se je zgodilo v času osamosvojitve Slovenije, ko je bil zračni prostor zaprt, tako da so morali reševalci priti peš. V samo štirih urah so bili pri njem.⁷

Na kaj ste najbolj ponosni?

To, da nikoli ne obupam, ampak stopim čez težave in grem naprej. Ali pa splezam čez. Kar je danes, tega jutri ne bo več.

Priznanje Planinske zveze za življenjsko delo ste dobili več kot zaslužen. Kaj vam pomeni ali predstavlja?

⁵ Med njimi je bila tudi njena prijateljica Staza Črnič.

⁶ Les 3 Vallées v Franciji, eno največjih smučarskih središč na svetu, ki se razprostira kar čez tri doline: Méribel, Courchevel in Val Thorens.

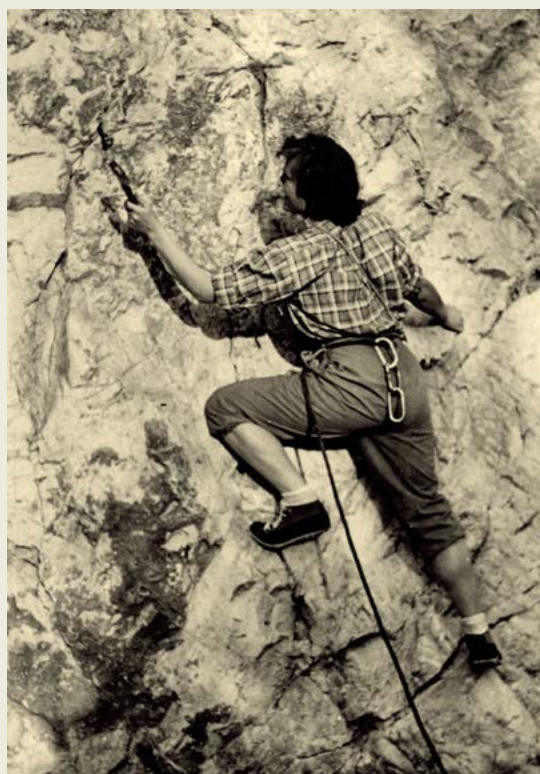
⁷ Med reševalci je bil tudi France Malešič, ki se spominja, da so bile takrat omejitve glede letenja izredno stroge in da reševanje s helikopterjem ni bilo mogoče.

Priznanje mi pomeni veliko, saj gre za moje življenjsko delo, ampak največ mi pomeni to, da sem lahko nekaj dala vsem tistim otrokom, ki sem jih učila smučati, plezati ... Deset let sem po primernih hribih vodila vrtčevske otroke, obiskali smo vse od Blegoša do Rogle. Najpomembnejše je to, da sem lahko dala drugim nekaj, zaradi česar me še danes spoštujejo. Sama sem plezala samo zaradi ljubezni do gora.

Ali alpinist kdaj neha biti alpinist?

Ne, nikoli (*odločno in brez premisleka*)! ●

Danica Blažina (levo) z družbo v zasneženih gorah
Arhiv družine Blažina

Danica Blažina v Turncu
Arhiv družine Blažina

Stazi in Danici priznanje za življenjsko delo

Najuspešnejši v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnem smučanju

Planinska zveza Slovenije je na alpinistično-plezalnem večeru 30. januarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani podelila priznanja za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnem smučanju za leto 2018. Zbrane je na začetku pozdravil Bogdan Gabrovec, predsednik Olimpijskega komiteja Slovenije - Združenja športnih zvez. Čestital jim je tudi predsednik Planinske zveze Slovenije Jože Rovan: "Za nami je še eno uspešno leto na športnem področju, na kar smo upravičeno ponosni. Že dolgo smo alpinistična velesila, z urejenim sistemom šolanja alpinistov, z novimi vrhunskimi dosežki, s kar dvema alpinistoma svetovnega razreda in spet se lahko pohvalimo s prejemnikom zlatega cepina. Pri športnem plezanju, ki bo prvič na sporedu olimpijskih iger leta 2020 v Tokiu, so naši obeti več kot dobri, če sodimo po bogati beri medalj plezalcev na največjih tekmovanjih v pretekli sezoni. Pohvaliti velja tudi dosežke v tekmovalnem turnem smučanju in lednem plezanju, v obeh disciplinah pa si moramo prizadevati za razširitev tekmovalne baze."

Najuspešnejša alpinistka preteklega leta je Marija Jeglič (AO PD Ljubljana-Matica), ki je več zaporednih dobrih sezon kronala s peštrim naborom smeri, med katerimi so izstopale prvenstvene v navezi s Silvom Karom, s soplezalci iz Slovenske mladinske alpinistične reprezentance (SMAR) pa je lani prvič plezala na zahtevnejši odpravi, in sicer na Kavkazu. Najuspešnejša alpinista v letu 2018 Aleš Česen (Alpski gorniški klub) in Luka Stražar (Akademski AO) sta z vzponom na prek več desetletij oblegane nepreplezane severne stene Latoka 1, ki sta ga opravila z Britancem Tomom Livingstonom, poskrbela za enega največjih dosežkov svetovnega alpinizma lanskega leta. Najperspektivnejši alpinist Matevž Štular (AO PD Ljubljana-Matica) je prepričal z raznovrstnimi vzponi v različnih gorstvih oz. stenah v Sloveniji, na Norveškem, v Gruziji in Severni Ameriki. Komisija za alpinizem PZS je priznanja za posebne dosežke v alpinizmu podelila Gašperju Pintarju (AO PD Ljubljana-Matica), Luki Krajncu (AO PD Celje-Matica) in Luki Lindiču (AO PD Celje-Matica) ter izpostavila tudi alpinistične dosežke mladega in perspektivnega Bora Levičnika (AO PD Ljubljana-Matica).

Prejemnici priznanja za življenjsko delo v alpinizmu sta Staza Černič in Danica Blažina, predstavnici

povojne generacija alpinistk, ki je v Sloveniji v primerjavi z moškimi soplezalci ledino orala dvakrat – prvič zato, ker ni imela enakopravnih možnosti v izobraževanju in pri plezanju, drugič zato, ker je bilo takrat povsem jasno, kdo bo ostal doma ter skrbel za otroke in gospodinjstvo. Obe sta znali vsaka na svoj način iz takega stanja izvleči največ, kolikor je bilo mogoče. Staza Černič je bila s svojimi solo vzponi v francoskih Alpah po vojni sploh prva ženska v naši nekdanji skupni državi, ki je v teh delih Evrope lahko plezala. In tam je opravila vzpone, ki so bili v tistem času tako vrhunski, da ji francoski gorski vodniki najprej niso verjeli, da jih je opravila sama. Danica Blažina je prvo prvenstveno smer preplezala, še preden se je udeležila plezalnega tečaja za ženske v Vratih leta 1949. V naslednjih šestih letih je nanizala še deset prvenstvenih smeri, celo vrsto izjemno težkih plezalnih vzponov in bila prva ženska po Pavli Jesih v Čopovem stebru. Obe sta predstavnici generacije plezalk, ki so močno zaznamovale obdobje po vojni s svojo ljubeznijo do plezanja, ki je nič ni moglo zaustaviti.

Najuspešnejša športna plezalka je že tretjič zapored Janja Garnbret (Šaleški AO), svetovna prvakinja 2018 v balvanskem plezanju in olimpijski kombinaciji, podprvakinja v težavnosti ter skupna zmagovalka svetovnega pokala v težavnosti in kombinaciji, okronana tudi za slovensko športnico leta 2018. Najuspešnejši športni plezalec Jernej Kruder (ŠPO PD Celje-Matica) je v pretekli sezoni štirikrat stal na zmagovalnih stopničkih in je prvi Slovenec s skupno zmago svetovnega pokala v balvanih. Priznanja športnim plezalcem za vrhunske dosežke na tekmovanjih

Namen Planinske zveze Slovenije (PZS) ter njenih komisij za alpinizem, športno plezanje in gorske športe je ovrednotiti najkakovostnejše alpinistične vzpone, vrhunske športnoplezalne dosežke, uspehe v lednem plezanju in turnem smučanju ter javnosti predstaviti najvidnejše posameznike v teh športnih panogah.

so prejeli Katja Kadić (PK Škofja Loka), peta balvanistka sveta, Mia Krampl (AO PD Kranj) za članske in mladinske uspehe, Tjaša Kalan (AO PD Kranj), skupno šesta v SP v težavnosti, Vita Lukan (ŠPO PD Radovljica) z vrsto odličij na mladinskih olimpijskih igrah in prvenstvih, Mina Markovič (ŠPK Plus), skupno osma v SP v težavnosti, Domen Škofic (ŠPO PD Radovljica), skupno tretji v SP v težavnosti in peti na svetovnem prvenstvu, ter Gregor Vezonik (AK Ravne na Koroškem), ki je lani osvojil svojo prvo zmago svetovnega pokala in bronasto kolajno na svetovnem prvenstvu v balvanih. Trenersko priznanje si je zaslužil trener Garnbretove Gorazd Hren, tudi selektor slovenske reprezentance v športnem plezanju.

Priznanja perspektivnim športnim plezalcem za rezultate na svetovnem in evropskem mladinskem prvenstvu ter tekmah evropskega mladinskega pokala so prejeli Betka Debevec (PK Kamnik), Letija Fajfar (AO PD Kranj), Luka Potočar (ŠPO PD Radovljica), Lučka Rakovec (ŠD Proteus), Urška Repušič (ŠPO APD Kozjak Maribor), Lana Skušek (ŠPO PD Komenda), Tjaša Slemenšek (Šaleski AO), Lucija Tarkuš (AK Impol Slovenska Bistrica) in Žiga Zajc (PS Ascendo PD Grosuplje). Priznanja najuspešnejšim v paraplezanju so prejeli Tanja Glušič (AK Ravne na Koroškem) in Gregor Selak (DRPK), oba za bronasto kolajno na paraplezalnem svetovnem prvenstvu, ter Jurij Ravnik, trener Glušičeve in selektor paraplezalne reprezentance. Najuspešnejša ledna plezalka je Maja Šuštar (AO PD Domžale), skupna zmagovalka slovensko-hrvaško-srbskega pokala in skupno peta v evropskem pokalu v lednem plezanju, kjer je v skupnem seštevku drugo

mesto osvojil Jaka Hrast (AO PD Domžale), najuspešnejši ledni plezalec 2018. Za najuspešnejšega turnega smučarja je bil imenovan Luka Kovačič (Društvo za razvoj turnega smučanja), ki je lani na svojem prvem evropskem prvenstvu dosegel četrto mesto v vzponu v kategoriji mlajših članov.

Staza Černič: "To so stvari, ki dajo človeku ogromno, vsaj meni so dale. Najbolj ponosna sem, da sem preživela v steni Ailefroide, da sem ostala živa po štirih dneh in treh nočeh. Nikoli nisem iskala priznanja, bila sem, kakršna sem bila, a danes mi priznanje za življenjsko delo v alpinizmu veliko pomeni. Tolikokrat sem bila v dvomih glede alpinizma, a mislim, da je bilo vredno."

Najperspektivnejši alpinist 2018 Matevž Štular, najuspešnejša alpinistka Marija Jeglič ter najuspešnejša alpinista Luka Stražar in Aleš Česen z načelnikom KA PZS Petrom Bajcem in s predsednikom PZS Jožetom Rovanom
Foto: Irena Mušič Habjan

Prejemniki priznanj za posebne dosežke v alpinizmu: Bor Levičnik, Luka Lindič, Luka Krajnc in Gašper Pintar Foto: Irena Mušič Habjan

Jože Rovn, Marija Jeglič, Aleš Česen, Jaka Hrast, Janja Garnbret, Luka Kovačič, Danica Blažina, Staza Černič, Jernej Kruder in Luka Stražar na alpinistično-plezalnem večeru Planinske zveze Slovenije Foto: Irena Mušič Habjan

Danica Blažina: "Ne bom se hvalila z dosežki, saj sem plezala zaradi ljubezni do gora. Vesela sem, da mladi znajo ceniti te stvari in jih dajejo v svet. Bila sem začetnica, ki je ponavljala smeri naših prednikov, nekaj smeri pa je bilo prvenstvenih. Nikoli nismo imeli denarja, da bi lahko šli v tujino in naredili velike stvari v tistem času. Plezam pa še vedno – če le morem. Priznanje mi pomeni veliko, to je moje življenjsko delo ne le v alpinizmu, ampak tudi pri delu z otroki, ki sem jih vodila na tabore in smučala z njimi, z morja smo šli v hribe, in mislim, da so ti otroci v svoje življenje odnesli velike stvari."

Marija Jeglič: "Najpomembnejše mi je, da plezam le zaradi sebe, največji užitek so takrat, ko je vzpon zrasel v srcu. Nekateri vzponi so bili težji, na papirju so videti lepše, ampak najbolj te izpolnijo vzponi, ki jih preplezaš s prijatelji in ki so sad tvoje želje. Punce, ki so bile kandidatke oz. alpinistke leta pred mano, so prav tako dobre ali še boljše od mene, saj brez njih tudi mene ne bi bilo. Priznanja sem vesela, je tudi motivacija za naprej, a je pomembno, da ne lovim priznanj, ampak sledim temu, kar čutim."

Aleš Česen: "Odprava na Latok nama je dala to, kar večina odprav, neke nove človeške odnose. Trije smo bili v Pakistanu in trije smo se imeli dobro, kar je pomembnejše kot vse ostalo, čeprav se navzven zdi banalno. V strogo alpinističnem smislu pa je bila to še ena logistično dobro izpeljana zadeva. Ob vsej tej evforiji po vzponu na Latok, tako upravičeni kot neupravičeni, pa je priznanje zagotovo pozitivna stvar."

Luka Stražar: "Po športni plati bi se težko pretvarjal, da v lanskem letu nista bila zame vrhunec naša odprava v Pakistan in vzpon na Latok, osebni vrhunci pa naj ostanejo osebni. Seveda je lepo dobiti priznanje, vsaj delček vsake osebnosti si to jemlje kot dobro, tako da sem ga tudi sam vesel. Res je bilo dvignjenega že ogromno prahu, ki se je tudi polegel, a morda se je zdaj spet še malo dvignil."

Janja Garnbret: "Vrhunec lanskega leta je bila zame zmaga na svetovnem prvenstvu v balvanih, ki sem si jo res želela. Vesela sem, da so moji uspehi opaženi, in veliko mi pomeni, da dobim priznanje od domačih. Presenečena sem in zelo vesela, da je športno plezanje tudi na ravni Slovenije prišlo na prvo mesto, ki si ga zasluži, s tem da so novinarji mene in športno plezanje lani izbrali za najboljša."

Jernej Kruder: "Veliko je bilo posebnih trenutkov v lanski sezoni, izpostavim pa lahko, ko sem na koncu sezone stopil na zmagovalni oder. Na prvi tekmi sem prebil led in na vsako tekmo šel z veliko motivacije in bistro glavo ter uspel sezono skleniti, kot jo znajo pravi profesionalci. Zelo dober je bil tudi Vezi (Gregor Vezonik, op. ur.), ki ni dobro odplezal le svetovnega pokala, ampak tudi prvenstvo, zato sem zelo vesel, da mi je v takšni konkurenci uspelo dobiti to priznanje."

Maja Šuštar: "Priznanje za najuspešnejšo ledno plezalco 2018 me je zelo razveselilo, zdi se mi krasna pika na i, zlasti zdaj, ko moram zaradi zdravstvenih razlogov narediti daljši tekmovalni premor. Če se ozrem na preteklo sezono, mi je najpomembnejše dejstvo, da je začelo zanimanje za tekmovalno ledno plezanje v Sloveniji naraščati. Srčno upam, da bomo temu trendu priča tudi v naslednji sezoni, zato pozivam vse, ki jih plezanje s cepini zanima, naj se nam čim prej pridružijo!"

Jaka Hrast: "Vrhunec pretekle sezone je verjetno zaključek evropskega pokala na Finskem, kjer se mi je vse poklopilo in sem osvojil drugo mesto, glede na to, da sem tekmoval prvo sezono, pa tudi zmaga v slovensko-hrvaško-srbskem pokalu. Priznanje je zame dokaz, da sem dobro delal, dobro treniral."

Luka Kovačič: "Priznanje je dobra potrditev, da delam dobro, da se izkazujem v športu, ki zelo narašča. Največji uspeh je evropsko prvenstvo, četrto mesto v vzponu. Konkurenca je huda, fantje v tujini imajo morda malce več podpore kot v Sloveniji, tako da je treba kar garati, a se imamo dobro in motivacija je velika, da še presežemo te dosežke." ◉

S krošnjami in konji v hribe

Oskrba koč nekoč

Nošenje tovorov v hrib na hrbtnih in s konji je izumrlo, bodisi zaradi gradnje tovornih žičnic ali uvedbe helikopterjev. Fotografij je malo, morda so po zasebnih albumih, kar je še en izziv, da bi prišle v javnost in ne bi bile pozabljene.

Sprva so planinci hodili v hribe in se še isti dan vrnili. Želja po dolgotrajnejšem bivanju v gorah je spodbudila nemško-avstrijska planinska društva in Slovensko planinsko društvo, da so začeli graditi planinske koč v visokogorju v času avstroogrškega cesarstva na današnjem ozemlju Slovenije. Obiskovalci gora so tovorili prtljago sami, dokler se ni pojavila potreba po oskrbovanju koč. Poklic sezonskih in stalnih nosačev je pomagal k boljšemu življenju sicer manj razvitim zaselkom pod gorami.

Zgodba Triglavskega pogorja

Družina Lipovec, po domače Psnak, iz Zgornje Radovne, je začela tovoriti potrebščine v Triglavsko pogorje. Ded, sin Lojze z bratom in vnuk Janko. Sprva

so tovorili v krošnjah. Ko sta tovorila ded in Lojze v krošnjah, sta nosila tudi po petdeset kilogramov. Nosači so začeli s tovarjenjem v krošnjah na Kredarico sredi tridesetih let prejšnjega stoletja. Zdravko Zore iz Kranjske Gore je organiziral poletne smučarske tečaje na Kredarici v okviru svoje šole Jugoski s sedežem v Kranjski Gori. Nosači so tja nosili smučarsko opremo in nahrbtnike za tečajnike.

Konji so začeli tovoriti leta 1950. Psnaki so izbrali „čistokrvne mešance“, saj plemenski konji niso bili primerni za prenašanje tovorov. Ko so kupili konja, niso vedeli, ali bo primeren za delo v hribih. Najraje so imeli lene živali, ker so te začele hoditi počasi in vzdržale dolgo pot navkreber. Preveč zagnani konji so omagali že po nekaj ovinkih. Lojze je o konjih modroval: „Oče

*Nosača na Komno (1953)
Arhiv Aleša Gučka*

Nosač Urbančkov
Tonček iz Stare
Fužine med
enotedenskim
turnim smučanjem
z dvema gostoma
marca 1958
v Triglavskem
pogorju
Arhiv Aleša Gučka

neznan, mati neznana, edino hondlar (prekupčevalec op. ur.) je znan.“

Oče Lojze je začel z enim konjem in leta 1984 končal s petimi. Sin Janko je imel celo sedem konj. Za transport s konji je bilo treba šele pridobiti izkušnje zaradi nevarnih odsekov. Lojze je izgubil nekaj konj, medtem ko že izkušeni sin Janko ni izgubil niti enega. Med potjo so nosači celo obvladali kovaško mojstrstvo. Če je konj izgubil podkev, so jo znali sami namestiti. Delo ni bilo lahko, konj pa je potreboval eno leto, da se je privadil in začutil, kaj je pravo delo.

Konja je bilo treba primerno obtežiti na obeh straneh. Tudi prostornina tovora je morala biti čim bolj enaka, da konja ni zanašalo. Najteže je bilo na okljukah na snegu. Pot iz hleva v Krmi se je na primer začela v vročini, na Kredarici pa jih je lahko zajelo pravo zimsko neurje pri temperaturah pod ničlo. Zato so bili nosači primer- no opremljeni, pa tudi konje je bilo treba zaščititi.

Pomembna je bila skrb za živali

Predstavniki društva proti mučenju živali bi morda zagnali vik in krik, toda to so bili delovni konji in tovorjenje njihov vsakdanjik. Nosači so primerno poskrbeli zanje, po pravilu preden so se posvetili sebi. Primerna hrana, čiščenje, pravilno nameščena podložena tovorna sedla. Seno in oves so konji tovorili navzgor, med potjo se tudi po tri- do štirikrat ustavili, da so zaužili živež in spili nekaj vode. Hkrati so se malo oddahnili. Eden njihovih tovrnih konj Muri je doživel trideset let, ko je šel v pokoj, in se nato prosto pasel po travnikih v Zgornji Radovni.

Delovni dan se je začel v Krmi ob treh zjutraj, ko je bilo treba živali nahraniti in napojiti. To delo je opravil Janko. Druga dva, Lojze in brat, sta vstala ob petih,

da so pozajtrkovali. Nato je bilo treba pripraviti tovor in osedlati konje. Tovor je bil razdeljen po škatlah od dvanajst kilogramov naprej. Vsakega konja so otovorili z največ sto dvajset kilogrami. Na pot so krenili okoli sedmih zjutraj. Pot nazaj je bila posebno za konje, čeprav neotovorjene, zelo težka. Konji gredo navkreber z veseljem, navzdol pa so bolj ali manj nemočni, zato so stopicali korak za korakom. Marsikdo se čudi, kako so lahko ljudje in konji to počeli vsak dan. Razen nedelje, ko so se vrnili domov in jih je tam pričakala mama oziroma žena s priljubljenimi ajdovimi žganci in mlekom. Raje so pojedli tak obrok kot zrezek.

Običajni urnik od junija do septembra iz Krme (okoli 800 m) je bil takle: trikrat Kredarica (2525 m), dvakrat Dom Planika (2401 m), enkrat Dom Valentina Staniča (2332 m). Ko je Jankov stric Psnak nekoč prišel na Planiko, je zvedel, da je zmanjkalo mesa. Odšel je v dolino, ga kupil in jo mahnil nazaj. Od utrujenosti je ponoči med hojo navzgor zaspal. Zjutraj so ga zbudili pohodniki in z njimi je krenil naprej proti Planiki.

Zaton nosaštva

Ženske so precej trpele, ko so jim nosači oddali zvrhan koš umazane in prepotene obleke, ki so jo morale oprati v deževnici. Vodovoda in elektrike ni bilo. Lojze je srečal svojo ženo v Planiki, kjer je bila oskrbnica. Nič ji ni bilo žal, da se je odselila na domačijo Psnakov v Radovno, čeprav je dvajset poletnih nosaških sezon videla moža Janka le od sobote popoldne do nedelje zvečer.

Ko je kraljeva družina Karadordevič po odkritju lepe doline Radovne in Krme zahajala v lovsko kočvo v Krmi, so tja napeljali celo telefon. Po vojni so to kapitalistično dobrotno z napeljavo vred odstranili. Tako

Prihod 13-letnega nosača Aleša Gučka na Češko kočjo (julij 1962)
Arhiv Aleša Gučka

Slikar Valentin Hodnik (1895-1935) iz Stare Fužine je upodobil nošnjo Zagrebčanke na Komno.
Arhiv Aleša Gučka

nosači niso imeli nobene dobre in hitre zveze, le po slabem kolovozu, po katerem se je celo fičko težko prebijal, so lahko odšli v Gorje. Največ novic so zvedeli, ko so prišli na pomoč nosači iz Mojstrane in Bohinja.

Triglavski nosači so prenehali delati leta 1995. Nadomestil jih je helikopter. Kljub temu so Janku Lipovcu ponudili v podpis pogodbo za dve petini prejšnjega tovora z ustrezno zmanjšano vsoto denarja v primeru, če helikopter ne bi mogel leteti. Janko je izračunal, da bi bil močno prikrajšan, saj bi moral konje vzdrževati, naj bi nosili ali ne. Na ustrezno višjo ceno niso pristali. Tako se je ta zgodba končala. Po zlu je šla Martinova plača, ki jo je dobil Alojz Lipovec - Psnak za svojih več kot dva tisoč poti s tovorom v planine. Janko pa se je popolnoma posvetil delu v gostilni in čebelam. Gostilna je znana daleč naokrog. Poslikane panjske končnice z motivi tovorjenja so lep spomin na težko delo. Anton Kovač, gozdar iz Gozda - Martuljka, jih je naslikal po pripovedi Alojza Lipovca.

Nosači so tovorili tudi slivovko. Ker je nekomu med nošnjo ves čas zamašek silil iz velike pletenke, je vzel kamen in ga zabil v vrat. Ko je prišel v kočjo, je pletenko postavil na tla, a jo je razneslo. Nosač ni dobil plačanega tovorjenja *ta močne*, ni pa mu bilo treba plačati škode.

Brez Čehov do Češke kočje

Češka podružnica Slovenskega planinskega društva iz Prage je leta 1900 zgradila Češko kočjo (1543 m). Ta ni

bila le postojanka za planince, temveč priljubljeno domovanje za alpske smučarje in predvsem tekmovalce, ki so od junija do novembra trenirali na večnem snegu na Spodnjih in Zgornjih Ravneh pod Kočno.

Andrej Karničar je prevzel oskrbnitvo kočje in sam v krošnji tovoril potrebščine iz doline (Zgornje Jezerško 889 m). Velikokrat je vskočil domačin Jezerjan Stane Frantar, ki je bil mladinski alpski reprezentant. Nekateri smučarji so redno hodili na Češko kočjo tudi za dalj časa in si služili majhen denar kot nosači. Največkrat v letih 1962-1963 avtor tega članka iz Ljubljane in Kranjčan Pavle Jenko, ki sta opravila pot iz doline izmenično vsak drugi dan s petindvajsetimi kilogrami tovora na krošnji. Andrej jima je omogočil brezplačno spanje na skupnem ležišču in ob prihodu ponudil čaj ali juho. Plačal je po sedemindvajset par (stotinov jugoslovanskega dinarja) na kilogram tovora. Denarja nista dobila na roko, pač pa v obliki hrane in pijače.

Zaradi vzdrževanja kondicije se je avtor iz Ljubljane nekajkrat peljal s kolesom, otovorjenim s smučmi, smučarskimi čevlji, palicami in nahrbtnikom z nekaj hrane in oblačili. Kolo je spravil na kmetiji Makek. Smučci in čevlji so ostali vse poletje na varnem na Češki koči. Naslednji obisk se je začel pred hišo Andreja Karničarja na Zgornjem Jezerškem. Tam je čakala že pripravljena krošnja s stehanimi kilogrami. Smučar je na vrh pripel še svoj nahrbtnik in se zagrizel v hrib. Najslabše, kar je pričakalo nosača, je bila dvajset kilogramov težka krošnja in zraven pocinkana kangla s petrolejem. To je bilo treba nositi v roki, da se nista usmradila kruh in živež na krošnji. Električne Češke kočje ni bilo, in večere je osvetlila medla svetloba petrolejk. Andrej jih je vedno privil, ker je bil

zelo varčen. Kakšna sreča, kadar ga ni bilo v koči, da so smučarji lahko odvili *taht* in tako bolje videli karte pri taroku. Igrali so do poznih jutranjih ur in tolkli ob mizo za *trula-pagat*, kuharica je mislila, da so sekali drva v jedilnici. Seveda je kaj hitro zmanjkalo petroleja, zato hajd v dolino po smučanju z desetimi kilogrami praznih vinskih in pivovskih steklenic. Nazaj pa novih dvajset kilogramov in ročka petroleja. S postavitvijo tovarne žičnice so krošnje končale na smetišču jezerjanskih nosačev.

Kamniške Alpe niso zaostajale

Velika in Mala planina z Gojško (okoli 1500 m) so znane po visokogorski paši in majerstvu (planšarstvu op. ur.). Kraljestvo visoke gorske planote so odkrili po letu 1910 že smučarji družbe Dren in jo na predavanjih s skioptičnimi slikami (projekcija slik na steklu op. ur.) predstavili ljubljanskim zapečkarjem. Planine

Psnakovi konji pod Kredarico po letu 1950
Arhiv Aleša Gučka

niso lepe le poleti, ampak je pogled na zimsko pokrajino na svežem gorskem zraku balzam za pljuča in dušo – to je bilo pravilo drenovcev, ki so ga vcepili še drugim dolincem.

Nosači so nosili za kočice in tudi za potrebe planšarjev. Nazaj niso šli s praznimi pletenimi koši, saj so nosili mlečne dobrine, ki so jih na planini izdelali majerice in majerji: trnič iz kislega sira, druge sire, surovo maslo, skuto ... Ko so začeli graditi na planini Jarški dom, Kamniški dom in Črnuški dom, so tja tovorili tudi gradbeni material. Les so posekali na planini, kjer je bila v Tihi dolini žaga. Od tam so les tovorili do gradbišč.

Kartonske škatle, težke od deset do petindvajset kilogramov, so bile pripravljene na stalnih mestih v dolini. Občasni nosači so dali škatle v nahrbtnik, kolikor so zmogli nositi. Iz Črne so najraje nosili koše. Krošenj niso poznali. Plačani so bili okoli sto dinarjev za eno pot. Toliko je zaslužila na teden delavka v Titanu. Zlorab ni bilo, da bi na primer nosač kje odložil kakšen kilogram sladkorja. Veljalo je zaupanje. Le včasih se je "razbila" v grlu kakšna steklenica, ki je pogasila hudo žejo.

Meščani so se pripeljali z vlakom in nato šli peš ali z avtobusom do Stahovice. Tam so jih pričakali nosači pred Erjavškovo krčmo ali Pajkom, prevzeli nahrbtnike in smuči ter jih nesli na planino. Nekateri so pričakali turiste kar na avtobusni postaji. Takoj so opazili, kateri bodo primerne „žrtve“ za njihov posel. Izkušeni planinci so si optali nahrbtnike in takoj krenili navkreber, „zelenci“ pa so prestavljali nahrbtnike po tleh, se ozirali, skratka bili so nekoliko izgubljeni, dokler jih niso začeli oblegati nosači. Turisti so za pot porabili okoli tri ure, krepki fantje pa so to opravili gor in dol v istem času. Večina nosačev je šla na planino enkrat na dan, nekateri celo dvakrat, ko je prisopihal tudi popoldanski vlak.

Plačilo po kilogramih

Konji so v košarah prenašali boksitno rudo iz dnevnega kopa v Bukovcu. Ko so dosegli cesto v dolini, so jo z vozovi prepeljali do tovarne v Črni, kjer so iz nje izdelovali pralni prašek.

Nosačem so občasno pomagali tudi konji, ki so jim rekli bosančki. Žal je bilo opaziti, da so zanje slabo skrbeli. Bili so suhi, kazali rebra in včasih zaradi preu-trujenosti popadali na tla.

Ko so začeli graditi Kopačevi Kamniško in Ljubljansko naselje (končani leta 1960), je že začela delovati tovarna žičnica, a gorska nošnja še ni zamrla.

Druga izhodiščna točka za obisk gora je bila Kamniška Bistrica, Dom v Kamniški Bistrici (zgrajen leta 1909, 600 m). Od tam so se podali na Kamniško sedlo (Jeranova vrata, 1864 m) ali na Kokrško sedlo (1793 m). Planinci so v domu lahko prevzeli škatle od deset kilogramov naprej. Če je bil prostor v nahrbtniku, so jih vzeli s seboj do planinskih koč. Za tovorjenje so dobili denar ali imeli brezplačno hrano in bivanje. Na škatlah je bilo navadno napisano, koliko tehtajo. Tehtanje teže tovora je potekalo ob izhodišču in na koncu poti v domovih. Planinci so se izkazali za *džentelmene*, ker so vzeli pred vzponom svojim ženam nahrbtnike in včasih smučke ter se podali na tri ure dolgo pot v hrib. Tak poseben privilegij so imele tudi izvoljenke.

Planinci so bili prizadevni, a hkrati nabriti. Kakšnemu kljukcu so v nahrbtnik podtaknili skalo ali opeko, ki jo je prinesel do kočice. Tak material je včasih prav prišel pri obnovi.

Prepoteni niso bili samo planinci, temveč tudi planinke. Na gori so prale. Z vrvice je marsikdaj poniknil kakšne modrček, ki se je znašel v nahrbtniku planinca. Kakšen rompompom je doživel ob prihodu domov, ko je žena spraznila nahrbtnik, si lahko le zamišljamo. Nenapisano (zavajajoče) pravilo je bilo, da je bilo nad tisoč metrov dovoljeno vse.

S krošnjami na Komno, priljubljeno izhodišče turnih smučarjev

Tovorne žičnice so zgradili v letih 1916–1917 avstroogrski vojaki, da so tovorili smrtonosno vojaško ropotijo od Savice na Soško fronto. Žičnice so kar

poniknile na smetišče, ko se je končal svetovni kaos. Nosači iz Bohinjskega kota so dobili pozimi in spomladi, ko niso obdelovali polj, dodatno delo. Nosili so od Koče pri Savici (653 m) do Doma na Komni (zgrajen 1936, 1520 m). Dom je postavil gradbenik Ivan Rožman iz Ljubljane, član Turistovskega kluba Skala, ki je bil načrtovalec in graditelj največje skakalnice (letalnice) na svetu Planice, v letih 1933–1934. Ko je prišel nadzorovat dela na Komni, je zaradi hudega mraza staknil pljučnico, ki ga je leta 1937 ugonobila.

Turni smučarji so se peljali po 2. svetovni vojni z avtobusom od železniške postaje v Bohinjski Bistrici do Hotela Zlatorog. Prijetna pot od jezera do Koče pri Savici je bilo ogrevanje pred vzponom po več kot petdesetih serpentinah proti Komni. Težke nahrbtnike in smuči so pustili pred kočjo ter šli lahkotno na okoli dve ure dolgo pot. Nosači so naložili tovor na krošnje in ga nesli do doma na Komni, kjer so po tehtanju poračunali svoje delo. Smučke so imele ceno po paru.

Tudi marsikateri Zagrebčani so namesto Kranjske Gore izbrali turno smučanje na Komni. Prišla je zagrebška mladenka suhe postave in najela nosača, da jo je nosil. Živi tovor se je premikal na krošnji, ker jo je tiščalo v sedalo. Zato je bila nošnja dokaj zahtevna in temu primerno je nosač zaračunal "živo težo". Na Komni je bila vsem znana prijazna natakaričica Gabrielca, ki je vsakega gosta razvedrila in predvsem ugodila vsem muham gostov. Kasneje se je preselila za oskrbnico na Vogel.

Bivakiranje po eskimsko

Bohinjski nosači so tovorili za Dom na Komni in seveda "komercialno" za turne smučarje. Svetozar Guček, bivši skalaš, Joso Gorec, znani smučarski odbornik pred 2. svetovno vojno in do leta 1948 ter nosač Urbančkov iz Stare Fužine so se leta 1958 odločili preživeti en teden s turnosmučarskimi pohodi po Triglavskem pogorju. Nosač je nosil na smučeh svoj in Gorčev nahrbtnik, enega spredaj in drugega na hrbtu. Pozno popoldne jih je zajela snežna nevihta pod Debelim vrhom na višini 2200 metrov. Guček je nekoč gledal dokumentarni film o Eskimu Anuku, ki je v podobnih razmerah zgradil snežni iglu. Kako prav je prišla ta izkušnja. Na hitro so zgradili iglu, le oboka na vrhu niso uspeli narediti. Zato so na vrh sneženih sten položili smuči in jih zametali s snegom. Zazidali so vhod in preživeli noč na varnem. Od toplote dihanja in teles je s stropa po njih kapljalo vso noč. Naslednje jutro so komaj prebili izhod, ker je stena z zunanje strani pomrznila. Pričakalo jih je krasno marčevsko sonce in nekaj deset centimetrov pršiča. Kakšna smuka jih je čakala! Med spustom so zagledali reševalno ekipo turnih smučarjev, ki se je vzpenjala na pomoč. Niso mogli verjeti, da so jih našli čile in zdrave, le malo neprespale. Bela smrt je še prevečkrat kosila po planinah v podobnih situacijah. Postavitev nove tovarne žičnice od Koče pri Savici

Kaj zmore človeško telo

Nosač si je naložil okoli sto kilogramov težka vhodna vrata za dom. Ko je omagal, jih je odložil in se vrnil v dolino. Naslednji dan je zaključil še eno etapo, in tako vse do doma.

Za popravilo planinske poti je bil potreben težek akumulator. Vzdrževalci so ga pustili ob poti, da ga ne bi tovorili vsak dan gor in dol. Prišel je pohodnik in bil prepričan, da ga je treba nesti proti koči. Naložil si je akumulator na hrbet in hajd do kočje. Ko so prišli delavci naslednjega dne, so se spraševali, kdo naj bi ga ukradel. Janko je prišel s konji in našel akumulator v planinski koči. Naložil ga je na konjski hrbet in ga odnesel nazaj, da se je delo nadaljevalo.

Avtorjev oče Svetozar Guček med vzponom na Komno nosi lažji nahrbtnik in smuči, da ni bilo treba plačati nosačev (marec 1958).

Arhiv Aleša Gučka

do Komne je ukinila delo nosačev. Turni smučarji pa so vseeno radi blizu Bremze na vrhu serpentin stopili s poti in od tam imeli prekrasen pogled na Bohinjsko jezero.

Na kratko je vredno omeniti še nosače na Vogel. Turistovski klub Skala je na Voglu zgradil leta 1934 svoj dom (1535 m). Nosači so v dom nosili tovore tudi med 2. svetovno vojno, dokler ga niso požgali partizani, da se ne bi vanj naselila nemška gorska enota. Dokaj malo raziskano delovanje gorskih nosačev naj bo izziv raziskovalcem, da se posvetijo temu zanimivemu področju sožitja nosačev in ljubiteljev gora. ●

Viri:

Pogovori avtorja članka z: Jankom Lipovcem - Psnakom, mamo Ivanko Lipovec - Psnak, Marjanom Schnablom in Francetom Malešičem.

Sivec, Ivan: Triglavski nosači na čebelnjaku (Slovenske novice, 1. 8. 2009).

Guček, Svetozar: Zimski bivak pod Debelim vrhom. Planinski vestnik 1995, št. 5, str. 219, in ustno izročilo.

Zagrebčanka

Slikar Valentin Hodnik (1895–1935) iz Stare Fužine je upodobil nošnjo Zagrebčanke na Komno.

Na obrobju Savinjske doline

Delček Savinjske planinske poti

Z imenom Spodnja Savinjska dolina označujemo ravninsko območje ob spodnjem toku reke Savinje – od Letuša do Celja, kjer Savinja zavije proti jugu. Območje Spodnje Savinjske doline je precej gosto naseljeno, včasih je bilo tukaj še več industrije, danes so velika "socialistična" podjetja usahnila – mnogi za njimi še vedno žalujejo. Tudi s hmeljarstvom se ne ukvarja več toliko ljudi kakor včasih – vse več obiskovalcev pa prihaja na pivo v fontano piva v Žalcu, rojevajo se nova podjetja. Še vedno pa je v teh krajih veliko zavzetih planincev, ki skrbijo za to, da se bomo pri njih tudi obiskovalci – planinci dobro in varno počutili.

Mit številka 1: Samo ravnina

Seveda. Dolina je dolina in v dolini je ravnina. Ampak za nas, planince, kraji v Spodnji Savinjski dolini niso samo ravninska mesta in vasi, so izhodišča za številne zanimive, razgledne in kljub skromni višini vrhov lahko tudi zahtevne ture.

Mit številka 2: Savinja je čista reka, v kateri se lahko poleti osvežimo.

Ja, bilo je včasih tako in še je, a bolj v zgornjem toku reke. Industrializacija je poskrbela za to, da kopaljšča ob reki Savinji v Celju ni več, kopajo se v glavnem samo še v Zgornji Savinjski dolini. Seveda pa si boste, če boste na poti poleti, lahko namočili noge, če ne v Savinji pa v katerem od številnih pritokov.

Mit številka 3: Savinjčani so škrti.

Takšne pripovedi so me včasih zabavale, odkar pa sem hodila v šolo v Celje in spoznala precej Savinjčank in Savinjčanov, se mi te pripovedi in šale zdijo brezpredmetne. Rekla bi celo, da me malo jezijo – a

kot kaže, se tega slovesa prebivalci ob reki Savinji ne bodo kar tako znebili. Kadarkoli sem obiskala sošolke, sošolce, prijatelje v Zgornji in v Spodnji Savinjski dolini, sem vselej naletela na zelo prijazen sprejem, odprte, dobrosrčne ljudi. Kot vedno, sem tudi tokrat zelo dobro sodelovala s poznavalci področja – lokalnimi planinci, čeprav se prej nismo poznali. Ko pa sva z Mihom nazadnje raziskovala okolico okoli Goljave, se v neki hiši nihče ni odzval na najino zvonjenje in trkanje, čeprav je bilo jasno, da so v hiši ljudje. Pa sva hotela samo nekaj vprašati ... Drugič, ko sva sestopala z Gozdnika, sva pred Zabukovico malo zašla in bi za pot do avtomobila morala hoditi tri kilometre po cesti. Naletela sva na prijaznega domačina, prenehal je s čiščenjem avtomobila in naju je kar zapeljal do mesta, kjer sva parkirala – kaj bi tako dolgo hodila ... Ja, povsod naletimo na takšne in drugačne odzive, a spoznavanje teh krajev – in tudi ljudi – zelo toplo in odločno priporočam.

*Pogled na
Celjsko kotlino s
Kotečnika
Foto: Franci
Harvat*

Gozdnik in Malič
Foto: Franci Horvat

Kako, kdaj in zakaj?

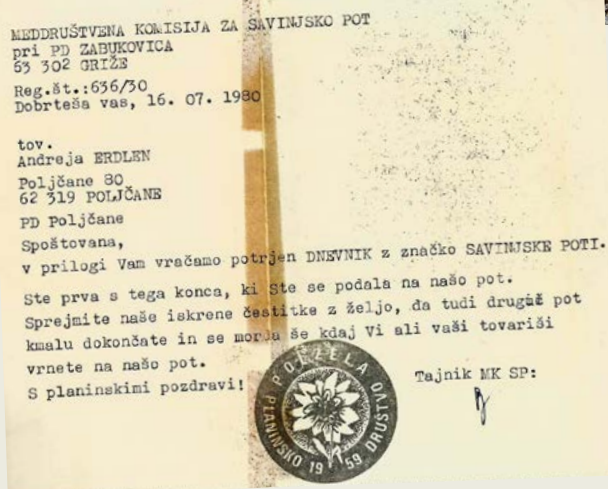
Če se peljete po avtocesti iz Ljubljane proti Celju, se vam na desni strani ponuja razgled na hribovje Spodnje Savinjske doline. Najopaznejši je brez dvoma 1090 metrov visok Gozdnik z značilno stožčasto obliko. Pred Gozdnikom pa so nanizani vsi ostali vrhovi: Čemšeniška planina, Krvavica, Mrzlica, Kamnik ...

S Savinjsko planinsko potjo, ki so jo društva Spodnje Savinjske doline uredila leta 1972, sem se prvič srečala, ko sem obiskovala srednjo ekonomsko šolo v Celju. Takrat so bili hribi tudi nam, ki smo bili brez avtomobila, dostopni. In še veliko časa smo imeli. Iz Poljčan do Celja mesečna vozovnica, potem pa še kakšen lokalni avtobus, ali pa še bolje, kar sošolčeva mama nas je zapeljala do kakšnega izhodišča. Zapravili nismo veliko, saj bivaki na vrhovih niso oskrbovani. Pa kaj bi jokali za časi, ko so tudi ob sobotah in nedeljah vozili lokalni avtobusi do izhodišč in z njih (Zabukovica, Prebold ...), ko smo pot začeli v Laškem in končali v Zabukovici – zdaj je pač drugače in temu se moramo prilagoditi. Saj gre.

Še najmanj hodim po teh koncih poleti. A kljub temu priporočam vsaj en obisk Spodnje Savinjske doline prav poleti. Velik del Savinjske planinske poti smo

Srečanje z gobarjem

Jeseni 2018 sva se z Mihom odpravila na Kotečnik. Na poti proti vrhu sva srečala gobarja s košarico, ki je povedal, da "ni nobene gobe nikjer". Pa ni bilo čisto tako. Še jaz, ki le redko kdaj najdem kakšno gobo, sem se prav kmalu skoraj spotaknila na lepem jurčku. Morda pa so jurčki čakali prav na naju. Seveda sva jih rade volje nekaj še pustila za druge gobarje. Saj poznate tisto, da naj ne bi nikoli vsega pobrali?

Dopis ob prejeti prvi znački Savinjske planinske poti
Foto: Andreja Erdlen

s prijatelji nazadnje prehodili pozimi, a prav Goljavo, Gozdnik in Kamnik smo pustili za kopni letni čas. Poti so namreč zelo strme in lahko tudi nevarne. Spomladi bomo občudovali nežne cvetice, jeseni bomo spotoma morda nabrali še kostanj in gobe. Kaj je tisto, kar me v tem delu naše domovine tako privlači? Prav gotovo ne le to, da so ti hribi na poti med Ljubljano in Štajersko, kamor tako pogosto potujem. Ti hribi so enostavni, dostopni za vsakogar, lahko se odločimo za krajšo turo, na Homu lahko tudi dobro jemo in uživamo v razgledu na gosto poseljeno dolino s kuliso Kamniško-Savinjskih Alp v ozadju. Ali pa združimo več hribov, se dodobra nahodimo in premagamo precej več kakor tisoč višinskih metrov v enem dnevu in nabiramo kondicijo za kasnejše, zahtevnejše ture.

Ko zaključimo turo, imamo več možnosti. Lahko se odpeljemo naravnost domov, če pa je le mogoče,

preživimo v Spodnji Savinjski dolini še nekaj ur. Jama Pekel pri Šempetru nam bo razkrila svet kapnikov, v žalski fontani piva se bomo odžejali in pri sosednjih stojnicah še kaj pojedli. Vsekakor se moramo predhodno pozanimati o odpiralnih časih. V Žalcu je tudi muzej hmeljarstva in pivovarstva. Zaradi vsega tega priporočam, da se vsaj enkrat odpravite v te konce tudi poleti, ko se bo pivo še posebej prileglo (opozarjam, da čezmerno pitje alkohola škoduje zdravju).

O Kotečniku

Kotečnik pa ni le hrib, na katerem rastejo gobe. Ima tudi plezalno steno, v kateri pridobivajo izkušnje in se urijo alpinisti. Domači in še z drugih koncev pridejo na obisk, saj ponuja smeri različnih težavnostnih stopenj. Plezališče je dostopno iz Liboj. Če se boste odločili, da ga preizkusite, se držite označenih poti, saj dostopne poti potekajo po zasebnih zemljiščih.

*Kotečnik z
Gozdnikom
Foto: Andreja
Erdlen*

*Proti Kamniku
Foto: Andreja
Erdlen*

Cerkvica Lurd
v Migojincih, v
ozadju Bukovica
Foto: Franci
Horvat

46 let Savinjske planinske poti

V letu 2017 so zaznamovali 45-letnico Savinjske planinske poti. Po letu 1972 je bila še nekoliko preurejena, vsa leta pa društva za pot dobro skrbijo. Poti so kar dobro markirane, do nekaterih vrhov jih je bilo treba z leti speljati drugače kakor na začetku. Na poteh bomo srečali tudi domačine, ki nam bodo z veseljem pomagali. Opisi na vrhove zajemajo le delček te zanimive poti. Marsikdo bi spet rekel – zakaj bi le

nabiral žige po celotni poti? Strinjam se – a samo deloma. Ker gre za vezno pot, so nekateri deli res "vsiljeni". S tem mislim na Ložniško gričevje, del med Goro (Šentjungertom) in cerkvijo sv. Jederti in še do Vinskega vrha, ko je precej hoje po asfaltni podlagi. Menim, da je mnogo planincev te hribe (tudi jaz) spoznalo prav zaradi Savinjske planinske poti. V osemdesetih letih, ko za to območje ni bilo še niti planinske karte in smo si pomagali kar s poenostavljenim

Na poti se ne moremo izgubiti v kopnem ... Foto: Andreja Erdlen

... in ne pozimi. Foto: Martin Škoberne

Informacije

Kako do izhodišč: Do izhodišč se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozih Šentrupert (če prihajamo iz Ljubljane) ali Šempeter (če prihajamo iz Celja). Nadaljujemo do Prebolda in proti Trbovljam. Ob potoku Velika reka je izhodišče za Goljavo. Lahko pa iz Šempetra nadaljujemo do vasi Matke in naprej do travnika z oznakami (izhodišče za Kamnik). Avtocestno povezavo zapustimo na izvozu Žalec in zavijemo desno proti Šempetru do križišča, kjer se levo odcepi cesta proti Grižam in Zabukovici, kjer je izhodišče za Gozdnik in Kotečnik, ali pa nadaljujemo do vasi Migojnice (izhodišče za Bukovico).

Literatura: Božo Jordan: *Vodnik po Savinjski planinski poti*, 3., popravljena in dopolnjena izdaja. MDO pri PD Zabukovica, 2002. (Digitalna oblika: www.pd-sempeter.si/Vodnik%20po%20Savinjski%20poti.pdf)

Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevid: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1:50.000

zemljevidom v starem vodniku Posavsko hribovje, je bilo raziskovanje teh hribov zame in za mojo družino pravi izziv. In kako zelo ponosna sem bila na prvo značko Savinjske planinske poti, ki mi jo je skupaj s prijaznim spremnim dopisom poslal legendarni tajnik PD Zabukovica, gospod Ježovnik.

Zato, spoštovani planinski prijatelji Savinjčani, hvala za vaš trud in gotovo se še večkrat vrnem v vaše konce – kar toplo priporočam tudi bralcem Planinskega vestnika.

Tudi hribi Spodnje Savinjske doline nam lahko postrežejo z zanimivimi, udobnimi, a tudi zahtevnimi, predvsem pa razglednimi potmi. Planinska društva tukaj so precej aktivna, kar se pozna tudi po dobro urejenih poteh, bivakih in precejšnjemu obisku zanimivih vrhov, ki so pravi za nabiranje kondicije. Imena in višine vrhov so povzeti iz Atlasa Slovenije.

Na vse vrhove – razen na Bukovico – priporočamo vzpon le v suhem vremenu. 📍

Golja (tudi Golava), 836 m

Posavsko hribovje

Golja stoji južno od Prebolda, na zahodni strani ceste, ki čez prelaz Podmeja povezuje Prebold s Trbovljami. Na vrhu so planinci PD Prebold postavili Blažev bivač. Vrh je poraščen, razgled se ponuja le na južno stran proti Mrzlici. Kljub skromni višini se je na vrh mogoče povzpeti tudi po zahtevni poti.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, v mokrem je v zgornjem delu nevarna za zdrsa (zahtevnejši del je zavarovan z jeklenicami).

Oprema: Običajna planinska oprema, čelada za zavarovani del.

Višinska razlika: 386 m

Izhodišče: Parkirišče ob potoku Velika reka, 450 m. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozih Šentrupert (če prihajamo iz Ljubljane) ali Šempeter (če prihajamo iz Celja). Nadaljujemo do Prebolda in nato proti Trbovljam. Za Preboldom vozimo ob potoku Velika reka in še pred cesto za Dom pod Reško planino iščemo planinske kačipote. Pred njimi na desni strani ceste parkiramo (prostora je za 2–3 avtomobile).

WGS84: N 46,214684°, E 15,101325°

Bivač: Aljažev bivač, 836 m

Časi: Izhodišče–Goljava 1.20 h

Golja–izhodišče 1.10 h

Skupaj 2.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevid: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Našo pot začnemo na nasprotni strani ceste (desno se odcepi pot za Reško planino), gremo čez travnik in prečkamo brv. Sledimo oznakam Savinjske planinske poti (S), najprej desno po kolovozu, ki ga kmalu, za prvim ostrim ovinkom zapustimo. Vzpon nadaljujemo po markirani poti do kmetije Huš, kjer je razpotje. Nadaljujemo levo proti Goljavi. Na drevesu je napis, da gre za zahtevno pot (Zvonetova pot, poimenovana po pokojnem markacistu PD Prebold Zvonetu Kupcu). Pot vodi v glavnem skozi gozd in nas pripelje pod krajšo skalno pečino, nadaljuje se levo po zelo strmem, z jeklenico zavarovanem pobočju. Tudi

v nadaljevanju je pot strma, občasno si pri napredovanju pomagamo tudi z rokami. Pod vrhom strmina popusti in prispemo do Blaževega bivača na vrhu Goljave.

Bivač na Goljavi Foto: Franci Horvat

Kamnik, 856 m, s severa

Posavsko hribovje

Kamnik je markanten vrh med Goljavo, Mrzlico in Gozdnikom. Že od daleč vidimo njegovo skalnato zgradbo in pristopa na vrh (še manj pa spusta) ne smemo pod-

cenjevati. Na Kamnik se podajmo le v suhem vremenu!

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, v mokrem je nevarnost zdrsa.

Kamnik Foto: Martin Škoberne

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 476 m

Izhodišče: Parkirišče ob cesti zunaj vasi Matke, 380 m. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozu Šempeter. V Šempetru zavijemo desno proti vasi Šešče pri Preboldu in naprej proti Matkam. Iz Matk nadaljujemo vožnjo ob potoku do velikega travnika, kjer so oznake za Goljavo in Hom. Parkiramo na parkirišču ob cesti, nekoliko večje parkirišče pa je 100 metrov naprej. WGS84: N 46,217213°, E 15,118056°

Bivač: Bivač na Kamniku, 836 m

Časi: Izhodišče–Kamnik 1.20 h

Kamnik–izhodišče 1.10 h

Skupaj 2.30 h

Sezona: Kopni letni časi

Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.

Zemljevid: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Z izhodišča nas pot vodi najprej čez travnik proti Homu. Vzpenjamo se

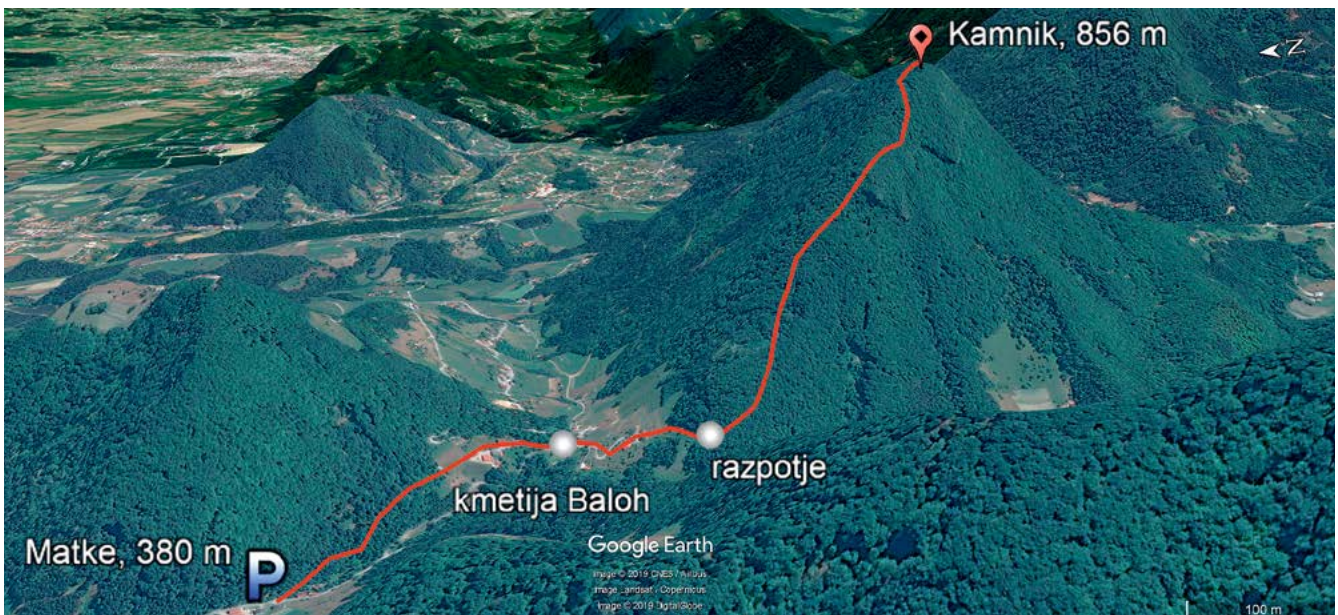

Sestop: Sestopimo po manj zahtevni poti. Pri sestopu dosežemo pot, ki vodi iz Prebolda na Mrzlico, zavijemo desno in sledimo poti na Mrzlico. Po dobrem kilometru se odcepi pot desno proti vrhu Goljave, mi pa nadaljujemo še

okoli 200 metrov do razpotja, kjer spet zavijemo po poti desno. Kmalu dosežemo cesto, zavijemo desno in prispejemo do razpotja, kjer smo se pri vzponu podali na zahtevno Zvonetovo pot. Zadnji del sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Kamnik, 856 m, s severa

prečno v levo, kjer opazimo markirano pot. Čez približno 15 minut pridemo do hiše (kmetija Baloh) in gremo dalje desno po kolovozu. Kmalu se v levo odcepi markirana pot mimo vodnega

zajetja v gozd. Pot se vedno bolj vzpenja in nas pripelje na severozahodni greben Kamnika. Grebenska, občasno razgledna pot nas pripelje do bivaka na vrhu Kamnika.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Južna pot je še strmejša!

Andreja Erdlen

Gozdnik, 1090 m, in Kotečnik, 772 m

Posavsko hribovje

Gozdnik je od daleč opazen vrh, upodobljen v znaku Savinjske planinske poti, ki s stožčasto obliko in višino 1090 metrov dominira med vrhovi Spodnje Savinjske doline. Na vrhu je skromen bivak, ki ga je leta 1973 postavilo PD Zabukovica in je zelo dobrodošel, če je slabo vreme. Vrh ni razgleden. Na Gozdnik se bomo povzpeli po zahodni strani, sestopili po vzhodnem grebenu in se povzpeli še na Kotečnik.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 790 m
Izhodišče: Zabukovica, 450 m. Sem se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozu Žalec. V Žalcu nadaljujemo desno proti Šempetru, do križišča, kjer se levo odcepi cesta proti Grižam in Zabukovici. Vozilo pustimo v Zabukovici na

parkirišču pred Sipexom.
WGS84: N 46,208411°, E 15,155760°
Bivak: Bivak na Gozdniku, 1090 m
Časi: Izhodišče–Gozdnik 2 h
Gozdnik–Kotečnik–izhodišče 2.20 h
Skupaj 4.20 h
Sezona: Kopni letni časi
Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.
Zemljevid: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1 : 50.000

Vzpon: S parkirišča se napotimo čez potoček Artišnico, desno po cesti. Po približno 15 minutah gremo čez mostiček levo čez Artišnico – razpotje in oznake – Grobišče talcev, LD Gozdnik 1 h in Gozdnik (do sem se lahko pripeljemo z avtomobilom, prostora je za 2–3 avtomobile). Sledimo označeni poti sprva po makadamu in nato skozi gozd do travnika ter se povzpemo do lovske kočice (klopi in stoli), ki je v neposredni bližini domačije Kotnik. Do sem smo hodili eno uro. Žig Savinjske planinske poti je pri domačiji, ne v lovskem domu. Naša pot se nadaljuje strmo v gozd, pod vrhom je del

Bivak Florjana Šona na Gozdniku Foto: Martin Škoberne

Bukovica, 584 m

Posavsko hribovje

Na tem simpatičnem hribu je PD Žalec zgradilo manjšo planinsko postojanko brez možnosti prenočevanja. Odprta je ob koncu tedna in dobro obiskana.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 284 m
Izhodišče: Vas Migojnice, 300 m. Sem

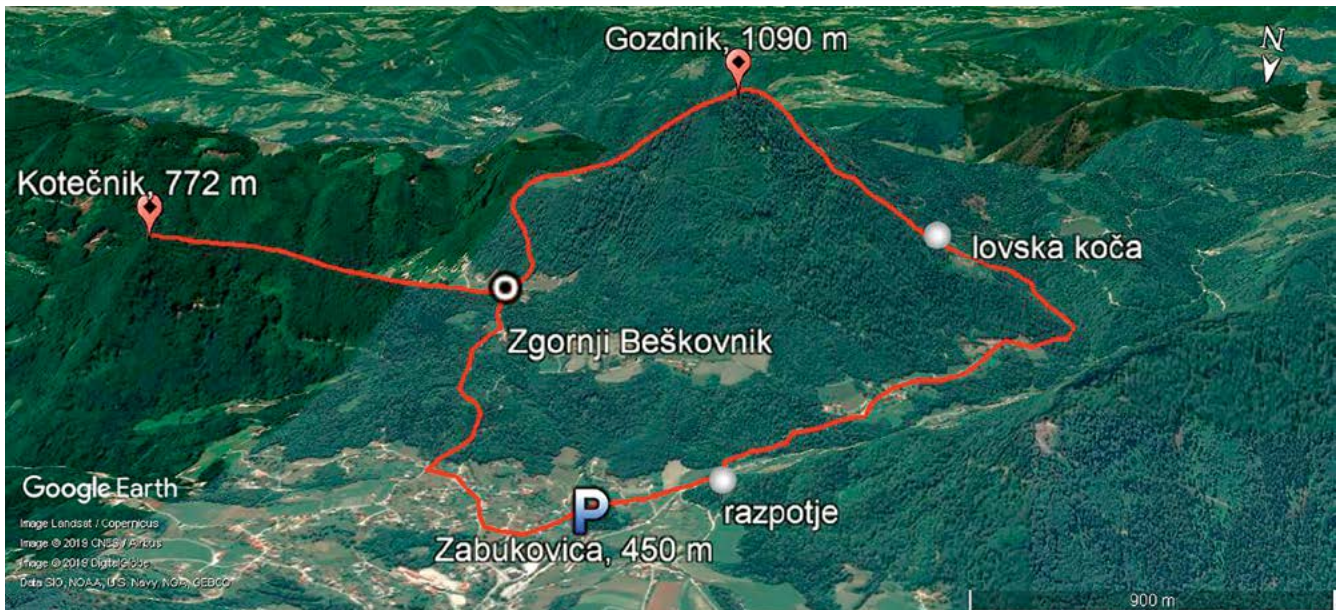
se pripeljemo po avtocestni povezavi Ljubljana–Celje, ki jo zapustimo na izvozu Žalec. V Žalcu nadaljujemo desno proti Šempetru do križišča, kjer se levo odcepi cesta proti Grižam in Zabukovici. Ko pridemo v vas Migojnice, parkiramo na velikem parkirišču sredi vasi.

WGS84: N 46,230690°, E 15,158360°
Koča: Planinski dom na Bukovici, 568 m
Časi: Izhodišče–Bukovica 45 min
Bukovica–izhodišče 35 min
Skupaj 1.20 h
Sezona: Vsi letni časi
Vodnik: Marjan Pergar: *Posavsko hribovje*. PZS, 2004.
Zemljevid: *Posavsko hribovje, zahodni del*, PZS, 1 : 50.000

Vzpon: S parkirišča se usmerimo na cesto proti Bukovici (na levi strani spomenika NOB), ki nas po nekaj deset korakov pripelje do križišča s kapelico. Pot nadaljujemo desno po cesti, ki se zložno vzpenja, do zadnje hiše,

Planinski dom na Bukovici Arhiv PD Žalec

zavarovan z vrvjo. Na vrhu stojita križ in bivak.

Sestop: Sestopimo mimo križa na vrhu po vzhodnem grebenu. Prečimo gozdno cesto, po travniku pridemo do Zgornjega Beškovnika (staro ime Jozl) in razpotja: Gozdnik, Kotečnik,

Šmohor. Z leve pripelje cesta iz Zabukovice, v desno cesta pelje proti Libojam. Mi pa nadaljujemo mimo domačije (Pongrac 154) proti severovzhodu po dobro uhojeni poti po južnem pobočju Kotečnika. Pot privede na sleme in kmalu smo pri skalinjico

(približno 750 m). Tukaj se odpre pogled na južno stran hriba. Pot prav do vrha ni markirana. Z vrha se vrnemo po isti poti, nižje pa sledimo markacijam po cesti, ki jo nekajkrat preseka mo z bližnjicami do Zabukovice.

Andreja Erdlen

kjer nadaljujemo rahlo levo in pridemo na markirano pot, ki se začne vzpenjati skozi gozd. Pot nas malo pod vrhom pripelje na novo zgrajen kolovoz, ki vodi do Planinskega doma na

Bukovici. Do vrha ni več daleč.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andreja Erdlen

Bela, ovca iz Bovca

Babi in Tevž sedita ob kaminu. Prasketajoča polena poleg žarke svetlobe oddajajo tudi opojno toploto, ki vnuka ob poslušanju starkine zgodbe nežno pripravlja na spanje. Njegova trentarska babi, ki bi ji ob morju rekli nona, pozna ogromno starih zgodb in pripovedi o krajih, ljudeh in planinah iz domačih logov. Tevžu jih pripoveduje že celo desetletje, zato ni čudno, da zna deček mnoge skoraj na pamet. Tik preden zaspi, pa si pogosto zaželi pripoved o bovški ovci.

»Babi, daj, povej, kako že gre ovca iz Bovca,« jo zaprosi in babi mu, jasno, brž izpolni željo.

Nekoč je v Bovcu živela prav posebna ovca, pripoveduje babi. Zaradi njene kot sneg bele dlake so ji pravili Bela. Ta žival je vse svoje življenje, ki sploh ni bilo kratko, preživela med Bovcem in planino na Mangrtu. Pozimi v hlevu na obrobju Bovca, tam blizu letališča, poleti pa sredi divje narave planinskega raja na planšariji ovčarja Alda Kravanje, nekega daljnega potomca neznanega romarja, ki je pred več stoletji s prijateljem zašel v Bovec ali v Bc, kot pravimo domačini. Oba sta se naselila tukaj. Prvi je postal pastir. Pasel je krave, zato se ga je prijelo ime »kravanja«. Drugi mu je pomagal pri molži, sirjenju in pripravi skute, pa so mu rekli »mlekuž«. Tako sta v naših krajih nastala dva najpogostejša priimka – Mlekuž in Kravanja.

Aldo je vsako leto zbral bovške ovce in jih vodil čez drn in strn, mimo Loga pod Mangrtom, visoko gor, v planino istega imena. Med ovčami je bila tudi Bela, ki je po navadi že okoli velike noči začutila poseben nemir v svoji ovčji koži. Ta ji je narekoval, da se približuje tisti srečni čas, ko bo skupaj z ostalimi ovčjimi kolegicami spet mulila sočno planinsko travo s pašnikov z imenitnimi razgledi na italijanske Alpe, Belopeška jezero in na Mangart, kot mu pravijo tisti, ki menijo, da ni Mangrt.

Tudi Bela je zelo rada poslušala zgodbe, ki jih je planšar Aldo pripovedoval turistom in planincem, ko so se pri njem ustavili na skodeli mleka ali rezini ovčjega sira. Ker jo je bilo vedno strah lovcev in njihovih strelav, se ji je še posebno vtisnila v spomin legenda o okamnelih lovcih na Kaninu.

Aldo je pravil, da se je nekoč davno sama Mati Božja sprehajala po Kaninu. Tam pa sta se prav tistikrat potikala dva lovca, dva jagra. Cel dan

sta že oprezala za plenom, uplenila pa nista niti gorske miške. Jezna in razočarana sta namerala ustreliti kar žensko, ki sta jo v tistem zagledala pred seboj. V njen hrbet sta uperila vsak svojo puško, ko pa sta hotela pritisniti na petelina in jo usmrtiti, se je Mati Božja ozrla. Svoje sinjemodne oči je usmerila v lovca in jima z nežnim glasom zašepetala: »Le streljajta, le streljajta in v skalo se skeljajta!«

Lovca sta res ustrelila, a Matere Božje hvala bogu nista ubila. Izstrelka sta ji le preluknjala njen dolgi modri plašč. Ampak razboritežema še ni bilo dovolj nasilja, zato sta ponovno pomerila v njen hrbet. Mati Božja se je znova ozrla. Tokrat ni izustila niti glasu, le roko je iztegnila in predrzna lovca spremenila v skali s človeško podobo. Ob potresu leta 1976 se je ena skala zrušila, druga pa še danes stoji, je zaključil pripoved ovčar in se ozrl po svojem občinstvu.

Gremo na potep!

Na drugem koncu se je v hiški sredi zadnje doline pod Triglavom ravno prebujala gospodična. Njena pitbulka Dixie je že nestrpnost čakala pri vratih in bevskala, da si želi na plano. Gospodična se je najprej uživaško pretegnila, trikrat zavezala, se še iz postelje zazrla skozi okno in ugotovila, da je sonce že visoko izza Pihavca.

Brez besed je spustila psičko ven in se tudi sama podala k potoku, umivanju naproti, potem se je preoblekla in si pripravila nahrbtnik. Vanj je nataknila živeža zase in za psičko, ki bi zadostoval vsaj za en teden, pozabila pa ni niti na pijačo. Dodala je pulover, par rezervnih nogavičk, brisačo, naglavno svetilko – če bi ju ujela tema, pohodne palice in fotoaparati. Zaužila je zajtrk in odklenila avto.

Dixie je že čakala pred prtljažnikom.

»Ali greva na potep?« jo je vprašala, skrbnica pa ji je, kot bi jo razumela, odvrnila: »Aha, danes greva na Mangrtsko sedlo.«

Psica je zadovoljno pomahala z repom in bliskovito skočila v prtljažnik, gospodična ga je zaprla in že sta z avtom zapeljali čez most proti dolini, da se je po prašni cesti kar zakadilo za njima.

Vrtnemu palčku, ki je pred hiško vse skupaj tiho opazoval, nikakor ni šlo v glavo pod rdečo kاپico, kam se jim tako zelo mudi, se mu je pa vseeno dobro zdelo, da bo v njuni odsotnosti po dolgem času spet čisto sam stražil vrt in domek.

Avto je z gospodično za volanom vijugal skozi Trento, mimo Soče in Kala Koritnice ter se na prvem križišču obrnil proti vasi Log pod Mangrtom. Gospodična je spretno sukala volan, Dixie pa je dremuckala v prtljažniku. Dan je bil res idealen za planinski potep, zato je bilo na cestišču proti Mangrtskemu sedlu vse polno

avtomobilov. Še dobro, da je pitbulka tisti vratolomno ovinkasti del, ki vznožje dvanajst kilometrov dolge serpentinaste ceste s petimi predori in sedemnajstimi ostrimi zavoji loči od cilja na sedlu, mirno dremala, sicer bi jo bilo najbrž pošteno strah ob pogledu na previsne pečine. Parkirišče planinske kočice na sedlu, ki leži 2031 metrov nad morjem, je bilo tako zatrpáno s pločevino, da je gospodična komaj uspela najti prosto mesto za svoj avto.

Ovčja predrznost

Ovčja čreda se je tistega jutra že zdavnaj razkropila po travnikih. Bela in njene najljubše tovarišice Minka, Pinka in Binka so se kot gorske kozice razposajeno lovile po senožetih. Tu in tam so pomulile šop še posebno vabljive gorske trave, zablejale v planinski zrak, se ustavile le toliko, da so iz zadka izpustile kupček »bobkov« in se

Pogumnici ni bilo treba dvakrat reči.

Nepremišljena in polna energije je brž dvignila tudi levo tacio in obstala na dveh.

Ilustracija: Jernej Kovač Myint

spet predale veseljačenju na prostosti. Postajale so vse bolj pogumne in tudi predrzne. Njihovi vse višji skoki so bili vse manj kontrolirani, saj so se ovce povsem predale vzhičenemu navdušenju, ki se je le še stopnjevalo.

»Beee, beee, poglej meee, meee. Veliko višje skočim od tebeee, beee,« se je širokoustila Minka.

»O, neee, beee, jaz skačem višeee,« se ni dala Pinka.

»Jaaaz pa skočim dljeee od vaju obeeeh,« se je pobahala še Binka.

Bela je opazovala vse tri in se muzala. Tudi sama se je hotela izkazati pred kolegicami, zato si je drznila skočiti na daleč naokoli najvišjo skalo.

»Beee, mene poglejte, meee. Ve si nikoli ne boste upaleee tako visoko,« se je važila Bela in zviška pogledovala dol proti Minki, Pinki in Binki. One so jo zdaj zavistno opazovale in stegovale ovčje vratove, da bi si ogledale pogumno prijateljico na vrhu vratolomne skale. Njej pa še ni bilo dovolj bahanja, zato je privzdignila prednjo desno tačko.

Stala je le še na treh, ko jo je Minka podražila: "No, če si reees tako zelo pogumna, pa dvigni še leeevo.«

Pogumnici ni bilo treba dvakrat reči. Nepremišljena in polna energije je brž dvignila tudi levo tace in obstala na dveh.

»Beee, ti si najpogumneeejša ovca v čreedei,« so ji tedaj priznale vse tri.

Bela se je še nekaj dolgih sekund ponašala s stojo zgolj na dveh tacah, potem pa je iznenada izgubila ravnotežje. Lastna teža jo je potegnila v globino, da je kot blisk izginila pred ovčji očmi. Ovce so presunjeno zablejale in se kot brez uma pognale proti planšariji. Aldo je ravno zlival mleko v kotel, ko so se Pinka, Binka in Minka prikazale na pragu in obkolile planšarja.

»Kaj se pa ve greste?« jih je začudeno vprašal. One pa so še kar živčno blejale, kot pač blejajo živčne ovce, in ga motrile s svojimi svetlimi očmi. Ampak Aldo se ni pustil motiti in je ne vedoč, kaj se dogaja, vestno nadaljeval s svojim delom.

Iz nesreče v srečo

Dixie in gospodična sta po debeli uri hoje zadihani stali pod pečino. Ženska je opazovala verigo veličastnih gorskih vrhov, ki se je kot ogrlica nizala na obzorju, pitbulka pa se je jezila sama nase, ker je pozabila vzeti s seboj tisto čudežno kost, ki ji jo je pred meseci podarila potočna vila Aliv, ko sta se srečali pri vodnem zajetju.

»Nikoli več je ne bom pozabila v košari, nikoli več, vau vau,« je samo sebe opominjala psica, ki ji je že močno krulilo po vedno lačnem želodcu.

Potolazila se je šele ob pogledu na studenec, vijoč se iz razkrečenega skalovja. Brž se je usmerila k vodi, med pogoltnim lokanjem sveže studenčnice pa je v uhlje iznenada prestregla obupane klice na pomoč. Zato je prenehala piti in našpičila ušesi.

»Pomagajteee, pomagajteee! Beee, a je kdo kjeee?« se je iz globine razlegalo prestrašeno javkanje.

Dixie se je kot izstreljena puščica pognala proti obupanemu blejanju, gospodična, ki ji ni bilo niti malo jasno, kam in zakaj tako bliskovit beg, pa se je pognala za psico. Obstali sta na ravnini nad previsom in v globeli zagledali ranjeno ovčko. Potem je vse steklo gladko kot po maslu. Gospodična se je urno podvizala po ovčarja, temu pa sta se spotoma pridružila hribolazca, ki sta se vračala z Mangrta. S skupnimi močmi so ranjenko povezali in jo odnesli v hlev. Tam na mehki slami je eden od planincev, ki je bil veterinar, Beli naravnal izpahnjeno tačko in ji spretno zašil rano na trebuhu, pastir pa ji je prinesel skledo vode in kupček sena, da je ubožica laže prestala. Ko je trdno zapahnil hlevska vrata, se je Aldo posvetil planincema in gospodični. Za njihovo srčno pomoč se jim je oddolžil s pravo planšarsko pojedino. Narezal je svežega in zorjenega ovčjega sira, bovško salamo, domač kruh in poleg ponudil še kislega mleka. Potem so vsi štirje zadovoljno mleli med zobmi, se mastili s kislim mlekom in glasno razmišljali.

»Res mi ni jasno, kaj ji je švignilo skozi ovčje možgane, da ji je zmanjkalo tal pod nogami. In to na tako visoki skali! Še nikoli se ni nobena ovca povzpela nanjo. Še nikoli!« se je pridušal ovčar.

»Saj, saj, ampak vedno se enkrat zgodi prvič. Še sreča, da se je tako srečno izteklo. Ovca je rešena in si bo bržčas kmalu opomogla, saj rana ni globoka,« je poznavalsko razlagal veterinar.

Dixie pod mizo jih je opazovala lačnih ust. Nihče se ni domislil, da bi košček sira, salame ali kruha ponudil tudi njej, čeprav je pravzaprav ravno ona prva ukrepala. Zato se je ponovno domislila čudežne kosti, ki jo je čakala v domači hiški. Začela je lizati svojo tačko in ob misli na kost počasi zaspala. Tudi Bela v hlevu je zadremala. Tačka jo je sicer še bolela, strah pa jo je povsem zapustil, saj je čutila, da je zdaj na varnem.

S tem je babi zaključila svojo pripoved o beli ovci Beli iz Bovca. Do konca je Tevž pozorno poslušal, zatem pa je glasno zazelhal, voščil lahko noč in se podal v mehko posteljo, novim sanjam na-proti. ●

Zgodba o priimkih Kravanja in Mlekuž in zgodba o okamnelih ovcah sta priredbi ljudskih pripovedi iz let 1981 in 1982.

Da nam ne počí srce ...

Na Rdeči rob, Maselnik in Veliki Stador

Pobočij pod Krnom se je dotaknila jesen. Svet je po daljšem deževju dišal po mokroti in poletni barvni spekter narave je tonil v pastelnih odtenkih. Napočil je čas, ko nas jasen obris gora na obzorju neustavljivo vabi. Poletne vročine ni več in ob hoji navzgor telo zdaj ogreva samo sebe. Poti do zakotnih vrhov ostajajo prazne in v tišino, ki je tu zgoraj preseгла obzorje, popotnik le še občasno drobi svoj korak.

Danes vstopamo v ožje zavarovano območje v Triglavskem narodnem parku, kamor spada tudi naravna znamenitost in hkrati naravni spomenik Krn–Rdeči Rob. Izrazita gorska pregrada, ki je najlepše vidna iz Soške doline, poteka v smeri severozahod–jugovzhod od Krnčice, Krna, Batognice, Maselnika in Stadorjev do Rdečega roba. Buri našo radovednost in sprašujemo se, kaj se skriva na drugi strani grebena. V Krnsko pogorje, ki ga je z najbolj krvavimi boji zaznamovala prva svetovna vojna, so danes speljane številne poti. V letnem času najbolj oblegani poti na najvišji vrh v pogorju, 2244 metrov visoki Krn, potekata s planine Kuhinja ter iz doline Lepene mimo Koče pri Krnskem jezeru. Številne stare vojaške poti in steze so uporabne za prehode in vzpone do bližnjih vrhov, od katerih pa mnoge dosežemo le po brezpotjih. A ta brezpotni svet zna biti tudi zahteven in nepredvidljiv. Na tem območju namreč prevladuje visokogorski Kras z vsemi svojimi značilnostmi, kot so jame, brezna, žlebiči in škraplje, v katerih se izraža neponovljiva umetnost narave. Bogata geološka zgodovina nam širi obzorja in hkrati ostri zavest o težko dojemljivi razsežnosti prostora in časa.

Maselnik, Veliki Stador in Rdeči rob, na katere odhajamo danes, so mogočne gore, čeprav jim je čisto malo zmanjkalo, da bi dosegle dva tisočaka nadmorske višine. V njihovih izpostavljenih in razčlenjenih stenah so speljane številne plezalne smeri. Na severni strani grebena je slika povsem drugačna. Povsem krotke so in dosegljive po lažjem brezpotju.

Rdeči rob

Rdeči rob, 1913 m, podpira greben prepadnih Slemenskih peči. Njegova najbolj navdušujoča barvna stena tik pod vrhom slemena se skoraj v celoti razkrije šele po prihodu v gorsko krnico. Že s planine Kuhinja hitro opazimo velik zatrep, ki proti vzhodu razdvaja Maselnik ali Leskovški vrh in Veliki Stador. Nad planino Leskovca nas tabla usmeri na zračne, z redkim grmovjem porasle strmali, kjer v ključih poteka stara vojaška pot. Na vrhuncu vegetacije se ob njej razbohoti podrastje, ki ovira hojo. Od Malega Stadorja se nam kmalu priključi steza, ki nas pripelje do planine Sleme na tolminski strani. Tam sem bila pred

mesečem dni. Pod okriljem Slemenskih peči nas preseneti pogled na lepo urejeno planino, ki s svojimi izjemnimi razgledi kar kliče k vrnitvi.

Hlad je poskrbel, da smo imele s kolegico Irmo in psičko Sissy to jutro lahek korak in smo razmeroma hitro presegle visokogorski zatrep. Na Rdeči rob sem se vračala po več kot treh desetletjih in slike so mi kar same drsele skozi zavest. Pot iz Zatoľmina je bila ob vsej mladostni zagnanosti dolga in vroča. Že takrat sem pomislila, da bi prej kot na ta "rob" prilezla na Triglav. Poti niso bile označene tako, kot so danes, in na planini Sleme so nama s kolegico svetovali, naj pot nadaljujeva desno. Hoje po gozdu kar ni bilo konca in na srečo sva dohiteli dva znana planinca iz Nove Gorice. Končno smo le dosegli pot, ki vodi iz Pologa. Na

eni izmed planin je nastopil čas kosila, a ker je moja hrana ostalo doma na kuhinjskem pultu, je prava planinska družba hitro rešila problem. Naslednja neljuba prigoda na tem koncu ni bila lakota, temveč žeja, ki me je doletela v najhujši poletni vročini med vračanjem s Krna in Peskov. Ne žeje ne lakote danes ne bo. Dosegle smo visokogorsko krnico, ki se polkrožno razteza med Maselnikom in Velikim Stadorjem in seže pod gorski greben. V njenih plitkih kotanjah so se ujeli veliki skalni balvani, skale in drobir, ki so jih skozi čas odvrgle gore. V naravi se vse preobraža in tudi vsaka, na videz neuničljiva gora se čisto počasi seseda.

Markirana pot v krnici v smeri Krna zavije levo, sprva označena steza na Rdeči rob pa se dvigne naravnost navzgor. Pod steno iščemo prvi prehod, ki nas čez travnato gredino pripelje na greben, razpotegnjen od Škofiča do Rdečega roba. Komaj opazno pot – lažje brezpotje – nam sem in tja nakažejo skalni možici. Naša gora je zdaj na dosegu rok. Njen krotek, s severa s travo poraščeni zaobljeni vrh pa krasi miniaturni stolpič v obliki Aljaževega stolpa, v katerem je vpišna knjiga. Razgledi nam v jasnem vremenu jemljejo dih in ta dan je bil kot zadetek v polno. Pogled nam seže vse do doline reke Tolminke in gora Bohinjsko-Tolminskega grebena, ki so se kot naročene kopale v izrazitih jesenskih odtentkih. Osrednji Julijci, ki štrlijo nad njimi, so bili v igri svetlobe samo kulisa. Razgledujemo se proti najvišjemu Krnu. Pod 2063 metrov visokim Pragom, ki leži nekje med Batognico in Peski,

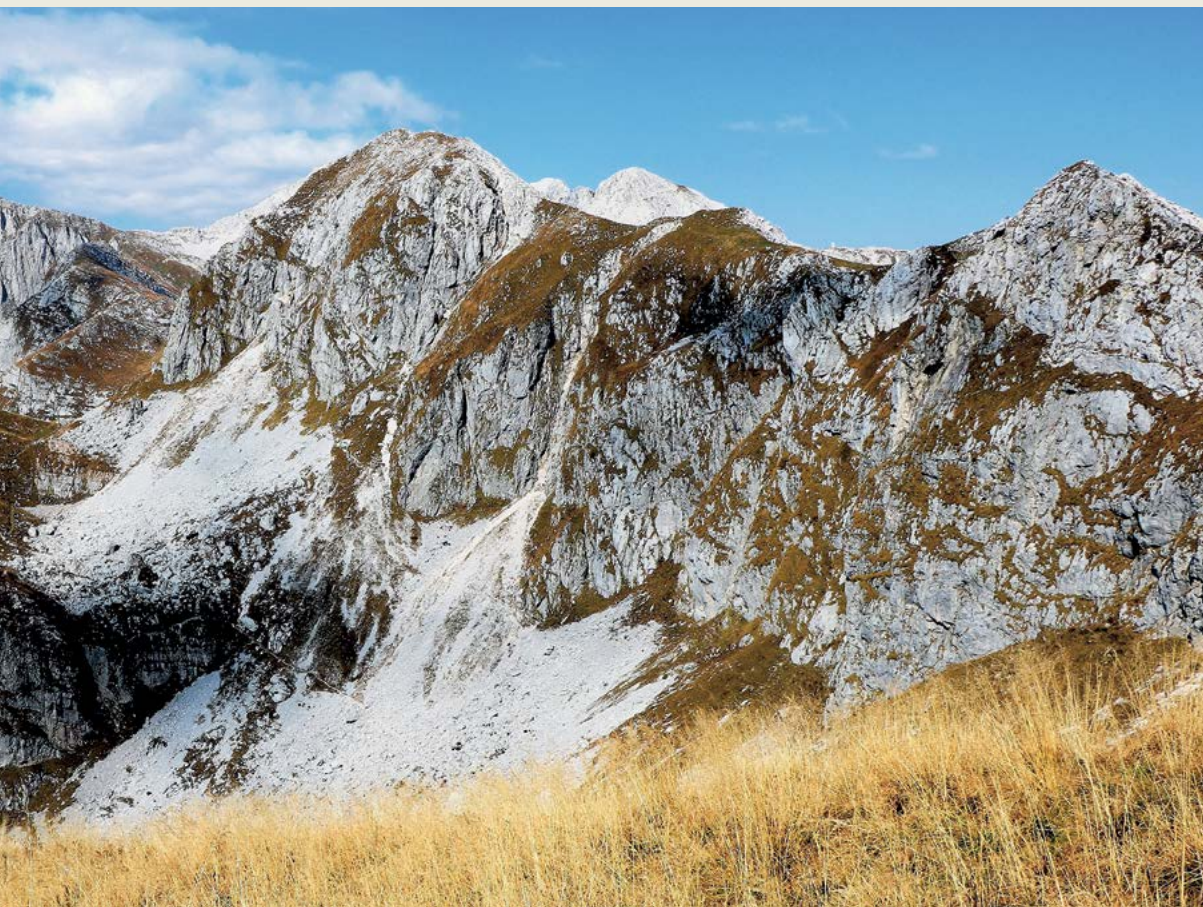
se glavni masiv Krnskega pogorja razcepi v dve gorski verigi. Med njima se je zarezala ledeniška visokogorska dolina, ki jo zaključuje skrita dolinica z jezerom v Lužnici. Na jugu pohlevni, z gozdovi porasli grebeni počasi dosežejo morje.

Pot lahko nadaljujemo pod barvito steno Rdečega roba. Dvignemo se do prevala, ki vrh Rdečega roba loči od vrha Velikega Stadorja. S prevala nas ozka in izpostavljena steza usmeri na levo. Tik pred položnim robom slemena obrnemo strmo navzgor, kjer zadnji krušljiv raztežaj od nas zahteva previdnost. Sprašujemo se, od kod v teh skladih tako čudovita paleta barv in oblik. Geološke raziskave so pokazale, da jih gradita starejši triasni sivi apnenec in mlajši rdečkasti lapornati apnenec. To posebno območje v času vegetacije dopolnjuje bogato planinsko rastlinje.

Veliki Stador

Veliki Stador, 1903 m, Maselnik in Rdeči rob so kljub lažjemu brezpotju in razmeroma kratki dostopnosti od planinske poti na videz manj obiskani. Naj brezpotje ostane, saj je svet v ožje zavarovanem območju Triglavskega narodnega parka še posebno ranljiv. Posledice, ki jih v visokogorju kljub upoštevanju zakonodaje povzroča množična prisotnost človeka, počasi pronicajo v našo zavest.

Razgledi, ki jih nudi mali preval med Rdečim robom in Velikim Stadorjem, pospešijo srčni utrip. Globoko pod navpičnico sameva planina Sleme. Od planine se podolgovat, s travo poraščen hrbet dvigne vse do

*Pogled na Krnsko pogorje z Velikega Stadorja
Foto: Olga Kolenc*

*Jesensko obarvana
južna pobočja
Krnskega pogorja
Foto: Olga Kolenc*

Visočega vrha. Na njegovih pobočjih v obsežnih zemeljskih gubah žarijo barvite jesenske preproge. Velikega Stadorja ni več v dosegu naših oči, desno nad nami se dviga samo še kot nepomembna vzpetina. Zagazile smo v visoko suho travo, ki se je kot žitno klasje zlatila med razbitim skalovjem, in iskale najboljše prehode. Širok in razmeroma položen vrh sestavlja venec petih temen. Tudi njih trdno podpira greben Slemenskih peči, ob boku pa jim stoji soimenjak, 1731 metrov visoki Mali Stador.

Vrh sta zaznamovali tako prva kot druga svetovna vojna, zato naletimo na več obeležij. Posebno ganljiv mi je bil pogled na sliko osemnajstletnega fanta, ki je bil s svojim svetlim žarom v očeh le velik otrok na pragu življenja, ob njegovi plošči pa stoji plošča z napisom Spomin mame. Skozi zavest mi je znova zdrselo spoznanje o absurdnem nesmislu nasilja in hkrati o smislu življenja.

Južna stran Rdečega roba je zdaj povsem na dosegu oči iz še enega zornega kota. Apnenčasti drobir, ki se je belil na golem grebenu, me je spominjal na sveže snežne zaplate. Pokrajina proti Primorski je že tonila v sivo modrih obrisih. Časa nam je ostalo dovolj, zato smo se odpravile proti Jezeru v Lužnici. Da med spustom ne bi izgubile preveč višine, smo se lotile brezpotja. Še preden naša steza zavije navzdol, na markirano pot v krnici, se pred nami pojavi komaj opazen prehod. Preči gola, z gruščem prekrita pobočja pod grebenom, a se ob manjšem skalnem podoru povsem izgubi. Čaka nas le še kratek vzpon do že

na daleč vidne poti, ki nas pripelje do malega skritega jezera.

Maselnik ali Leskovški vrh

Maselnik ali Leskovški vrh, 1903 m, ki se kot trdnjava dviga nad planino Leskovca, je na južni strani umeščen v glavni greben Krnskega pogorja. Na severni strani se nad dolino z Jezerom v Lužnici in nad skalno krnico v smeri prihoda z masivno pregrado poveže z drugim delom gorske verige. Njegov najbližji sosed je 2013 metrov visoki Škofič, ki je prav tako dosegljiv le po brezpotju.

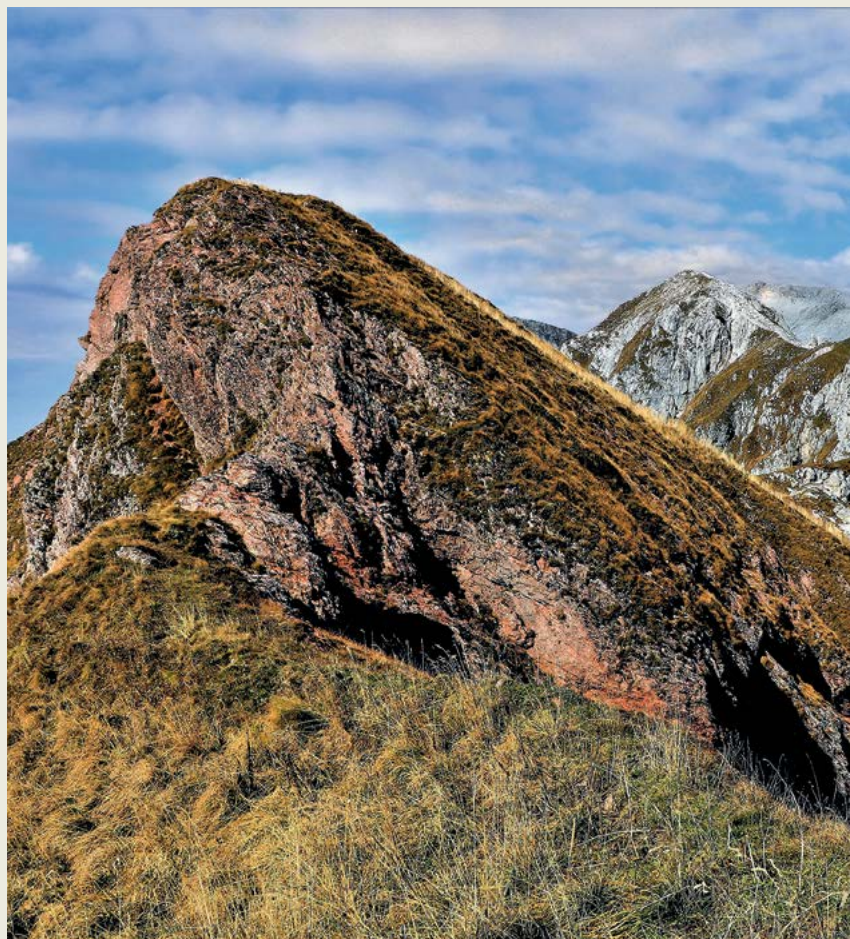
Končno sva le srečali nekaj nama podobnih ljudi, ki jim v jasnem jesenskem dnevu lahko počijo srce, če se pravočasno ne spravijo v hribe. Po prihodu pod vrh Maselnika, ki je iz te perspektive povsem podoben nedolžnemu vrhu Velikega Stadorja, mi je bilo jasno, da bomo ta dan osvojile tudi tretji vršac. V kotanji pod nami, ki jo čvrsto podpira južni grebenski masiv, zagledamo jezero v Lužnici. Leži na višini 1801 meter in je najvišje ležeče Krnsko jezero. V dolžino meri osemdeset metrov, v širino sedemdeset, globoko pa je deset metrov. Če njegovo pozicijo določimo še natančneje, ga umestimo med Maselnik, Srednji vrh, Male Peske in Škofič. Podvodni raziskovalci so ga označili za visokogorsko jezero z zahtevnim pristopom. Poletna temperatura se na površini povzpne največ do osem stopinj, na globini osmih metrov pa doseže le dve stopinji. Odkrili so, da v bistri in mrzli jezerski vodi živijo nekaj vrst rakcev in zelo zanimivo

podvodno rastlinje. Ker pa je jezero v Triglavskem narodnem parku, potapljanje brez posebnega dovoljenja ni dovoljeno.

Tudi na Maselnik smo se povzpele po travnatem pobočju. Med hojo navzgor se modro jezersko očesce pod nami samo še pogloblja. Z ozkega, s travo poraslega podaljška vrha se nam proti jugozahodu razglašajo strma pobočja, ki padajo vse do planin. Greben Peskov nam je bliže, zdaj celo opazimo pot, ki preči njegovo belo kamnito puščavo. Povsem drugačen je in zdi se, kot da ne spada v ta svet. Skoraj položen in malce razbit vrh Maselnika se podaljša proti jugovzhodu, del Velikega in Malega Stadorja ter Visočega vrha pa zdaj delno vidimo tudi z južne strani. Rdeči rob, gledan iz te perspektive, se kljub neizrazitemu vrhu končno dvigne nad sivo povprečje. Mojstrsko umeščeni barvni skladi se skupaj z barvnim meliščem pod seboj zlijejo v celoto. Obenem je lepo vidno, kako sleme Velikega Stadorja proti jugu poveže vso gorsko verigo.

Celo psička Sissy je obstala in se za nekaj časa zazrla v to smer. Bog ve, kaj se je pletlo po njeni glavici. Vsako živo bitje po svoje doživlja ta svet, nekatere zaznava pa so v živalskem svetu tudi dokazano bolj razvite kot pri človeku. Vsekakor je bila srečna, da je kljub vsem tegobam, ki ji jih prinašajo leta, in dejstvu, da je bila pred nekaj meseci operirana zaradi raka, povsem brez težav zmogla to pot. Vrnile smo se na stezo pod Skofičem in pred povratkom na planino Kuhinja nas je kot za nagrado čakal še spust k jezercu. ●

Vrh Rdečega roba z vzhoda Foto: Olga Kolenc

Jurij Gorjanc¹, Igor
B. Mekjavič²

Zakaj se mudi

Omrzline

Ob številnih stanjih, ki ogrožajo življenje in nas lahko doletijo v gorah, se zdijo omrzline na prvi pogled manj pomembne. Vendar le dotlej, dokler ne prizadenejo nekoga tako hudo, da zaradi številnih amputacij prstov rok ne more več opravljati svojega poklica, plezati ali je omejen celo pri vsakodnevnih opravilih. Tudi s takimi omrzlinami smo se srečali v Sloveniji v preteklem letu.

Danes vemo, da lahko ob ustreznih prvi pomoči in predvsem hitrem transportu in začetku zdravljenja z zdravili (do 24 ur od nastanka oz. zmrznjenja) ohranimo tkivo tudi pri globokih omrzlinah. Meje v raziskovanju in zdravljenju omrzlin v svetovnem merilu premikamo tudi Slovenci. Na inštitutu Jožef Stefan deluje ekipa, ki se poglobljeno ukvarja z raziskovanjem njihovega nastanka. Skupaj z zdravniki UKC Ljubljana smo že marsikateremu alpinistu rešili prste.

Ozeblina

Ozeblina so posebna zvrst poškodb zaradi mraza, ki so kronične narave. Nastanejo nad lediščem. Koža postane pri dolgotrajni izpostavljenosti mrazu bleda, svetleča, razpokana, občutek za mraz se zmanjša. Pri posameznikih, ki imajo ozeblina, je potrebna previdnost, saj lahko pri njih hitreje pride do omrzlin.

K ozeblinam štejemo tudi rovoško stopalo, ki nastane v hladnem in vlažnem okolju ter ob pritisku na kožo (zasutje, tesna obutev). Navadno je prizadet spodnji ud. V tem primeru nogo osvobodimo pritiska in imobiliziramo. Posebno stanje, ki ga ne štejemo ne k ozeblinam in ne k omrzlinam, je t. i. Raynaudov

(izg. rejnojev) sindrom. To je revmatološko obolenje, pri katerem postanejo prsti rok na mrazu zaradi zakrčenih krvnih žil v hipu povsem neprekrvljeni, pobledele, boleči. Bolniki, ki imajo to diagnozo (med njimi k sreči ni veliko planincev), imajo predpisana zdravila. Ozeblina prve pomoči ne potrebujejo. Pri takem posamezniku, če se znajde na planinski turi v zelo mrzlem okolju, poskrbimo za zaščito pred mrazom. Skupen izraz za vsa stanja, pri katerih tkivo ne zmrzne, je nezmrzljinska okvara tkiv (NZOT; angl. *NFCI=non-freezing cold injury*) (Francis in Golden, 1985).

Bolniki z ozeblinami so bolj nagnjeni k nastanku omrzlin.

Omrzline

Omrzline so akutne poškodbe zaradi mraza, ko tkivo zmrzne. Prizadenejo tiste predele, ki so od jedra telesa najbolj oddaljeni: prsti nog in rok, uhlji, nos in brada. Nastanek omrzlin pospešujejo zunanji in notranji dejavniki. Med prvimi so vlažnost okolja, hitrost vetra, velika nadmorska višina – hipoksija. Razlogi za njihov nastanek pa so lahko na strani poškodovanca: neustrezna zaščita pred mrazom, splošna podhladitev, dehidracija, zvečana občutljivost na mraz, tesna obutev, zažetja, neustrezna prva pomoč, kajenje, uživanje alkohola. Najpogosteje so poškodovani športniki v hladnem okolju (alpinisti, smučarji), pogosto pa jih srečujemo tudi pri brezdomcih in vojaki na zimskih misijah (Daanen in Van der Struijs, 2005).

Mehanizem nastanka omrzlin

Gledano fiziološko je človeški organizem prilagojen tropskemu, in ne polarnemu okolju. Zaradi mrzlega okolja, v katerem živimo, je prekrvljenost kože veliko večja, kot je dejanska prehranska potreba kože. Koža je v tem primeru zelo učinkovit organ za termoregulacijo. Pri ohlajanju se krvne žile v koži najprej skrčijo. Ob nadaljnjem ohlajanju pod temperaturo ledišča postopno nastajajo ledeni kristali v medceličnem

Roka bolnice z Raynaudovim sindromom
Vir: Wikipedia

*Nastanek omrzlin pospešuje vetrovno in vlažno vreme.
Arhiv Milana Plesca*

prostoru, kar povzroči dehidracijo celic. A zmrznelo tkivo ne odmre takoj. Nastajanje ledenih kristalov zunaj in znotraj celic le redko privede do popolne nepovratne okvare. Še več, danes je v medicini znanih veliko primerov, ko celice, npr. kri pod kontroliranimi pogoji zamrznemo in je po odtajanju spet uporabna. Tkivo pri omrzlinah propade zaradi prizadetosti krvnega obtoka (Meryman, 1957). Do dokončne (ireverzibilne) poškodbe in izgube tkiv pride zaradi okvare notranjega sloja žil (endotela) in krvnih strdkov v žilah, podobno kot pri srčnem infarktu ali možganski kapi. Če z ustrezno prvo pomočjo (hitrim ogrevanjem), zdravili za raztapljanje strdkov in preprečevanjem strjevanja krvi ne zaustavimo začaranega kroga, ki nastane po prekinitvi oskrbe s krvjo, hranili in kisikom, pride do procesa odmiranja tkiva.

Iz zapisanega lahko bralec zasluti, kako zelo se pri omrzlinah mudi z ustrezno prvo pomočjo in zdravljenjem! Podobno kot pri srčnem infarktu ali možganski kapi velja tudi tukaj: če želimo pri globokih omrzlinah ohraniti prste, je potrebna čimprejšnja ustrezna prva in nujna medicinska pomoč (Twomey idr., 2004).

Delitev omrzlin

Omrzline najustrezneje zdravimo, če jih poprej razdelimo v skupine glede na globino (Gorjanc, 2006). Nekdanja delitev v štiri stopnje se je z delitvijo v dve skupini poenostavila. Podobno kot pri opeklinah ločimo povrhnje in globoke omrzline (Tabela 1).

Povrhnje omrzline

Začetni otrplosti sledijo bolečine in mravljinčenje. Koža je sprva bleda, ponekod lahko pomodri, ob ogrevanju se pojavi rdečica. Če globina omrzlin narašča, se pojavijo mehurji, ki so napolnjeni z bistro tekočino. Navadno ne puščajo trajnih posledic, če je prva pomoč ustrezna. Nekateri alpinisti opisujejo manjšo občutljivost za dotik in mraz, tudi motnje znojenja.

Globoke omrzline

Začetne bolečine izginejo, pojavi se popolna neobčutljivost. Koža je modrikasta; po dvanajstih urah postane sivo modra, pojavijo se mehurji s krvavo tekočino, ker je prizadet tudi globoki sloj kože, kjer so krvne žile. Posledice: če ni prve pomoči in nujne medicinske pomoči, vsi prizadeti sloji tkiv (koža, vezi, kosti) odmrejo.

Nastanek dokončne klinične slike je odvisen tudi od tega, ali pravočasno začnemo s prvo pomočjo in zdravili. Celo pri globokih omrzlinah lahko z ustrezno prvo pomočjo in kasnejšimi zdravili ohranimo vse prste. Žal velja tudi nasprotno, da lahko pride tudi pri povrhnjih omrzlinah brez pomoči ali ob neustrezni prvi pomoči do kasnejših amputacij prstov!

Delitev omrzlin po globini je pomembna tudi za napovedovanje izida – prognozo: pri globokih omrzlinah brez uvedbe takojšnje terapije hitro pride do izgube tkiva (amputacije).

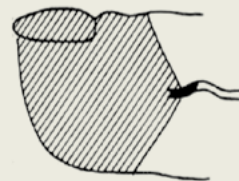
Videz omrzlin je lahko zelo različen glede na kraj nastanka. Večina poškodovancev z omrzlinami v Alpah je zaradi razvejanosti reševalnih služb in bolnišničnega omrežja deležna bolnišnične oskrbe prej, preden se razvije dokončna klinična slika. Če pride do omrzlin v Himalaji, je tam zaradi počasnega transporta klinična slika (videz) za oceno globine omrzlin pomembnejša.

Prva pomoč

Pri poškodovancih v mrzlem okolju ne smemo spregledati splošne podhladitve in/ali morebitnih spremljajočih poškodb, ki lahko bolj ogrožajo življenje kot omrzline. Globina omrzlin se pokaže šele po dveh dneh, a je prva pomoč pri vseh oblikah enaka.

Pogostnost nastanka omrzlin narašča z nadmorsko višino. Nad 8000 metri je kisika v krvi 60 % manj v primerjavi z njegovo vsebnostjo na morsk gladini.

Arhiv Dava Karničarja

Za trajno okvaro pri globokih omrzlinah je ključna prizadetost krvnega obtoka. Z ustrezno in pravočasno prvo pomočjo lahko krvni obtok ponovno vzpostavimo. (Ward idr., 2000).

Tabela 1: Delitev omrzlin. Dokončna klinična slika (videz omrzlin) se razvije šele 24–48 ur po ogretju.

KOŽA	POVRHNJA OMRZLINA	GLOBOKA OMRZLINA
OBČUTLJIVOST	normalna ali povečana	neobčutljivost
MEHURJI	brez ali z bistro tekočino	napolnjeni s krvavo tekočino
BARVA	bleda, nato modrikasto rdeča	bleda, nato sivo-temno modra
OTIP	sprva trd, nato normalen	trd, usnjat

Povrhne omrzline (levo) en dan po nastanku (v Alpah) in globoke omrzline (desno) en mesec po nastanku (v Himalaji)
Arhiv Jurija Gorjanca

Na izpostavljenem terenu (veter, mraz):

- Sprostimo tesna mesta obleke, mokra oblačila zamenjamo s suhimi, zaščitimo pred mrazom (roka-vice, kapa, protivetrna oblačila).
- Če stanje zavesti ni moteno, spodbujamo gibanje, da preprečujemo podhladitev. Poškodovanec naj pije topel, sladkan čaj.
- Ostali ukrepi so razvidni iz Tabele 2.

Ko smo v zavetju:

- Aspirin® ali ibuprofen (ena tableta). Prej preverimo, ali je poškodovanec alergičen na ta zdravila. Če ne vemo natančno, ne damo ničesar. Glavni

namen obeh zdravil je preprečevanje nadaljnega zlepljanja krvnih ploščic, kar vodi do trajnih strdkov v žilah. Obe zdravili delujeta tudi zmerno protibolečinsko, saj je ogrevanje omrzlin navadno boleče.

- Hitro ogrevanje (ogrevamo v vodi temperature 38–40 °C) zaobrne grozečo neposredno poškodbo zaradi nastalih ledenih kristalov in zavre sproščanje snovi (tromboksanov), ki okvarjajo drobno žilje (Tomazin, 1995). Temperaturo vode pripravimo po občutku – temperatura pod pazduho je približno 36–37 °C. Vodi dodamo antiseptik (milnica, kamilice, hrastovo lubje). Prizadeti del potopimo v vodo za pol ure, pred tem odstranimo vse, kar lahko ovira krvni obtok (ura, prstani).

Praksa je pokazala, da se zelo malo alpinistov odloči za ogrevanje. Na terenu to pogosto ni mogoče, med sestopom pa pride do spontanega odtajanja zmrznjenih delov. Za ogrevanje se tudi ne odločimo, če je od nastanka omrzlin minilo več kot 24 ur ali so že prisotni jasni znaki odtajanja. Za ogrevanje se ne odločimo tudi v primerih, ko je transport do bolnišnice kratek (1–2 uri) ali med prevozom obstaja nevarnost ponovne izpostavljenosti mrazu.

- Prizadete prste osušimo in mehko prekrijemo z gazo. Rahlo povijemo, imobiliziramo ter poskrbimo za hiter prevoz.

Pred leti smo analizirali slovensko populacijo alpinistov, ki so utrpeli omrzline, in ugotovili, da je poleg pravočasnih zdravil (do 24 ur) za ugoden izid (brez amputacij) najpomembnejša ustrežna in hitra prva pomoč (Gorjanc idr., 2012). Ugotovili smo tudi, da so alpinisti, ki so utrpeli globoke omrzline z amputacijami, bolj dovezetni za omrzline v bodoče (Gorjanc idr., 2018).

Tabela 2: Smernice medicinske komisije ICAR za prvo pomoč pri omrzlinah (prirejeno po Syme, 2002)

Smernice ICAR ³ za samozdravljenje potencialnih omrzlin
PRVA POMOČ
Na mrazu, v močnem vetru, kjer grozi nastanek omrzlin
* Zaščita pred vetrom, razmislite o vrnitvi v dolino.
* Omrzline prstov nog: odstranitev čevljev, morebitno ogrevanje (pred tem je treba presoditi morebitno nezmožnost ponovnega obujanja v primeru otekanja stopal).
* Odstranitev mokrih nogavic in oblačil ter zamenjava s suho obleko.
* Na terenu ogrevanje zmrznjenih prstov rok/nog v soplezalčevih pazduhah/dimljah za deset minut (povrnitev občutka v času do desetih minut je dober prognostični dejavnik).
* Zamenjava mokre obutve, če je možna.
* Ena tableta aspirina ali ibuprofena (če je na voljo in ni kontraindikacij).
* Drgnjenje omrzlin lahko poslabša stanje in okuži rane.
* Ne ogrevajte s suho toploto (gorilnik, sušilnik za lase ...).
* Pri povrnitvi občutka v nogah je hoja možna.
* Če ni občutka v prstih nog, je hoja dovoljena le v primeru reševanja življenja (nujen sestop).
* Na višini aplikacija kisika.

Najpomembnejši dejavnik za ugoden izid pri globokih omrzlinah je čas!

Alkohol, ki prehodno razširi žile na periferiji, v primeru omrzlin ni primeren, saj je učinek kratkotrajen in kmalu spet pride do zoženja žil. Omrzline so rane, zato jih oskrbujemo sterilno. Mehurjev na terenu ne prediramo, saj obstaja velika nevarnost okužbe. Po ogrevanju ne smemo dopustiti ponovnega zmrznjenja.

³ International Commission for Alpine Rescue.

Omrzline so rane, zato jih oskrbujemo sterilno.
Mehko jih povijemo in imobiliziramo.
Arhiv Jurija Gorjanca

Zdravljenje v bolnišnici

Če dokončna klinična slika še ni razvita, naredimo v bolnišnici čim prej trifazno scintigrafijo kosti, ki pokaže obseg prizadetosti globokih tkiv (Gorjanc idr., 2012). V Sloveniji je ta preiskava možna v obeh kliničnih centrih, zato poškodovance z omrzlinami čim prej transportiramo v UKC Ljubljana ali UKC Maribor (helikopter). V preteklih letih smo skupaj s tamkajšnjimi strokovnjaki vzpostavili klinično pot urgentne oskrbe omrzlin.

Če od nastanka omrzlin še ni minilo 24 ur, lahko raztopimo strdke v drobnem žilju (tPA) in preprečimo nastajanje novih (antiagregacijska zdravila in heparin). Uvedemo še zdravila za širjenje krvnih žil in antibiotike ter preverimo cepilni status (tetanus). Omrzlinske rane oskrbimo kirurško. Veliko od omenjenih zdravil se ob prisotnosti zdravnikov na visokogorskih

S pravilno uporabo grelnih nogavic ali grelcev za podplate z daljinskim vklopom preko tehnologije bluetooth lahko verjetnost omrzlin zmanjšamo tudi pri občutljivejših posameznikih.
(www.lenzproducts.com/en/heating-wear.html)

odpravah uporablja tudi na terenu, saj se transport do bolnišnic v teh primerih ne meri v urah, temveč dnevih ali celo tednih. Za dober končni izid je pomemben tudi čimprejšnji začetek zdravljenja s hiperbarično oksigenacijo (Gorjanc idr., 2002). Sodobni načini diagnostike in nadaljnega zdravljenja v bolnišnici so učinkoviti le, če jih uvedemo pravočasno!

Preprečevanje omrzlin

- Zaščita pred mrazom. V mrzlem in vetrovnem vremenu poskrbimo za topla oblačila, predvsem za zaščito glave (topla kapa), obraza in vratu (*buff*). Izguba toplote je največja preko teh delov telesa, kar lahko vodi do zmerne ali hude podhladitve. V teh primerih so tudi omrzline pogostejše.
- Zadostna prehrana, ki zagotavlja dobro presnovo in nastajanje toplote. Nad tri tisoč metri nadmorske višine so to predvsem ogljikovi hidrati.
- Izogibanje zažemkom in tesnim mestom v oblačilih in obutvi. Včasih so za nastanek omrzlin odločilne že zgubane ali mokre (preznojene) nogavice,

Poškodovance z omrzlinami čim prej transportiramo v enega od kliničnih centrov.
Arhiv Jurija Gorjanca

Zdravljenje omrzlin v hiperbarični komori zmanjša izgubo tkiv.
Arhiv Jurija Gorjanca

Testiranje dovtetnosti alpinistov za nastanek omrzlin
Arhiv Igorja B. Mekjavića

pretesno zategnjene vezalke ali jermeni derez. Pomembne so nadomestne rokavice in nogavice; pri večdnevni turah naj bo rezerva dvojna. Z rezervnimi nogavicami lahko učinkovito nadomestimo izgubljeno rokavico!

- Za nastanek omrzlin v mrazu in vetru včasih zadostuje že nekajminutna odstranitev rokavic (fotografiranje). Kovinskih predmetov se na mrazu nikoli ne dotikamo z golimi rokami.

Viri:

- Francis TJR, Golden FSC. Non-freezing cold injury: the pathogenesis. *J Roy Nav Med Serv* 1985(71), 3–8.
- Daanen HA, Van der Struijs NR. Resistance Index of Frostbite as a predictor of cold injury in arctic operations. *Aviat Space Environ Med.* 2005(76), 1119–1122.
- Meryman H. Tissue freezing and local cold injury. *Physiol Rev* 1957(37), 233–251.
- Twomey JA, Peltier GA and Zera RT. (2004). An open label study to evaluate the safety and efficacy of tissue plasminogen activator (tPA) in the treatment of severe frostbite. *J Trauma* 57, 455.
- Ward MP, Milledge J. and West JB. High altitude Medicine and Physiology. Arnold 2000, 306–321.
- Gorjanc J. Poškodbe zaradi mraza. In: Ahčan U. Prva pomoč-priročnik s praktičnimi primeri. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije. 2006, 439–444.
- Syme D. ICAR Medical Commission. Position paper: on-site treatment of frostbite for mountaineers. *High Alt Med Biol.* 2002(3), 297–298.
- Tomazin I. Zmrzline in njihova oskrba na terenu. *Alpin Razgl* 1995(48), 24–27.
- Gorjanc J, Ahčan U, Veselko M, Milčinski M, Mekjavić IB. (2012). Modern management of patients with frostbite. *Zdrav Vestn* 81, 699–709.
- Gorjanc J, Morrison SA, Blagus R, Mekjavić IB. Cold susceptibility of digit stumps resulting from amputation after freezing cold injury in elite alpinists. *High Alt Med Biol.* 2018(19), 185–192.
- Gorjanc J, Mekjavić IB, Jaki Mekjavić P, et al. Treatment of Freezing Cold Injury with Hyperbaric Oxygen Therapy – Report from the Si.mobil Ski Everest 2000 Expedition. *Med Razgl* 2002(41), 211–214.
- www.lenzproducts.com/en/heating-wear.html
- Morrison SA, Gorjanc J, Mekjavić IB. Mount Everest and Makalu cold injury amputation: 40 years on. *High Alt Med Biol.* 2014(15), 78–83.
- Morrison SA, Gorjanc J, Eiken O, et al. Finger and Toe Temperature Responses to Cold After Freezing Cold Injury in Elite Alpinists. *Wilderness Environ Med* 2015(26), 295–304.
- Mekjavić IB, Dobnikar U, Kounalakis SN. Cold-induced vasodilatation response in the fingers at 4 different water temperatures. *Appl Physiol Nutr Metab.* 2013(38), 14–20.
- Kamikomaki N. A climber with the DD ACE allele developed frostbite despite taking more than adequate measures against cold on Mount Everest. *High Alt Med Biol.* 2007(8), 167–168.

Primer omrzlin v Alpah

30-letni alpinist je preplezal severno steno v Alpah. Med vzponom je utrpel globoke omrzline prstov nog. Prstov ni več čutil. Po sestopu je skupaj z nepoškodovanim soplezalcem sedel v avto in med potjo v Slovenijo poklical zdravnika, ki se ukvarja z oskrbo omrzlin v domovini. Še isti večer smo ga sprejeli v bolnišnico, naredili vse nujne preiskave ter kljub intenzivnemu celomesecnemu zdravljenju morali amputirati štiri prste na eni in dva prsta na drugi nogi. Alpinist ni ravnal slabo. Še bolje pa bi se znašel, če bi prste takoj po sestopu v dolino, ko so bili še zmrznjeni, ogrel v topli vodi, čim prej vzel aspirin in obiskal najbližjo bolnišnico, kjer bi prejel nekaj najnujnejših zdravil.

- Preverimo učinkovitost antitetanične zaščite.
- Uporaba grelcev v nogavicah ali obutvi na dolgotrajnih ali visokogorskih turah je smiselna le ob predhodnem posvetovanju s strokovnjakom. Ob napačni uporabi lahko dosežemo nasproten učinek.
- Preverimo opremljenost torbice za prvo pomoč (aspirin, ibuprofen).

Nagnjenost k nastanku omrzlin

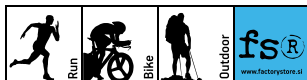
Analiza preteklih slovenskih odprav v Himalajo kaže, da lahko omrzline pri nekaterih alpinistih razložimo s posebnimi okoliščinami. Nekatere med njimi so posledica izrednih vremenskih preobratov ali ekstremnega mraza (npr. odprava Ski Everest 1996)(Gorjanc idr., 2002). Spet drug primer so omrzline zaradi prostega (golorokega) plezanja težkih skalnih odsekov krepko nad osem tisoč metri (odprava Everest 1979) (Morrison idr., 2014).

Za večino ostalih omrzlin je popolnoma jasen razlog nastanka najti težje. Še več, ob povsem enaki opremljenosti (isti sponzor), enakih vremenskih razmerah ter (približno) enakem stanju prehranjenosti in hidracije so nekateri alpinisti na odpravah utrpeli omrzline, medtem ko jih njihovi soplezanci niso. Analiza dvajsetih slovenskih himalajskih odprav v preteklih desetletjih je pokazala, da pride na enega alpinista, ki omrzne, trije alpinisti, ki v povsem enakih razmerah ne omrznejo (Morrison idr., 2015). Pomislili smo na možnost povečane dovtetnosti omrzlin pri nekaterih alpinistih. Na Institutu Jožef Stefan smo razvili način, kako lahko z razmeroma preprostim testom potopitve roke in noge v mrzlo vodo prepoznamo posameznike, ki so bolj nagnjeni k nastanku omrzlin (Mekjavić idr., 2013). Prepoznavanje takih alpinistov lahko pomaga pri primerni izbiri visokogorske odprave ter uporabi drugih preventivnih ukrepov (zaščita pred mrazom, grelci v obutvi in rokavicah). Nakazuje se možnost, da bomo lahko nagnjenost k omrzlinam dokazali tudi genetsko (Kamikomaki, 2007). ●

Pohodniški nahrbtniki za brezskrbno pot.

Na voljo v trgovinah:

- Annapurna
(Ljubljana),
- Elan
(Begunje),
- Extreme Vital
(Ljubljana, Škofja Loka, Radovljica),
- Iglu Šport
(Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),
- Kibuba
(Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),
- Outdoor Galaxy
(Bovec),
- Pod skalco
(Bohinj).

Pohodniška pot čez gore treh držav

Urhovi Balkana

“Peaks of the Balkans” ali “Urhovi Balkana” je nedavno zasnovana pohodniška pot čez gore Črne gore, Albanije in Kosova. Dolga je približno 192 km in krožno speljana po neokrnjenih dolinah, pašnih planinah, odročnih visokogorskih vaseh in čez visokogorske prelaze. Slikovito kuliso ji dajejo mogočne gore Prokletij, občutek domačnosti in pristnosti pa prijazni domačini.

Že več let s prijatelji hodimo na daljše pohodniške poti doma in v tujini. Ti pohodi so navadno vaja vzdržljivosti in vztrajnosti, tako fizične kot mentalne. Vendar ne gre samo za žulje in napore, ampak tudi za povezanost z naravo in gorami, dogodivščine, kakovostno preživljanje prostega časa s prijatelji in spoznavanje drugih kultur. Letos smo se odločili za pohodniško pot *Peaks of the Balkans*. Pot je krožno speljana čez Prokletije v Črni gori, Albaniji in na Kosovu. Zasnovali so jo nemška organizacija za mednarodno sodelovanje in razvoj GIZ, lokalne turistične agencije in planinska društva. S projektom so uspeli povezati regijo, da bi ohranili naravno in kulturno dediščino ter omogočili nove socialne in ekonomske

priložnosti lokalnemu prebivalstvu. Projekt je dobil številne mednarodne nagrade za trajnostni turizem. Krožno pohodniško pot lahko prehodimo v desetih dneh, vendar jo lahko podaljšamo z vzponi na vrhove ob poti oziroma skrajšamo za posamezne odseke. Ker je speljana krožno, lahko začnemo v Plavu v Črni gori, Thethu ali Valboni v Albaniji ali Rëke ë Alagës na Kosovu. Zaradi prečkanj državnih meja potrebujemo posebna dovoljenja upravnih organov vseh treh držav, kar lahko uredimo samostojno ali z lokalnimi turističnimi agencijami. Urejanje dokumentacije navadno traja okoli deset dni in zahteva dobro predhodno načrtovanje, saj moramo v obrazce navesti točne datume prečkanj državnih mej. Pot je tehnično

Črnogorsko mesto
Plav spodaj v dolini
Foto: Primož Berlič

nezahtevna in relativno dobro označena, na črnogorski strani s *Knafelčevimi markacijami*, na albanski in kosovski strani pa z *ravnimi črtami rdeče-bele-rdeče barve*. *O poti obstajajo tudi vodniki, zemljevidi, priporočljiva pa je tudi GPS sled, ki jo dobimo na spletu. Pogosto se pohodniki odločijo za vodenje z lokalnimi vodniki.*

Naše izhodišče je bilo črnogorsko mesto Plav, ki je od Ljubljane z avtomobilom oddaljeno približno dvanajst ur. Plav je središče črnogorskega nacionalnega parka Prokletije in dobro izhodišče za bližnje vrhove. To je tudi edino mesto na poti s trgovinami in večjo ponudbo prenočišč. Ko smo v Plavu uredili vsa birokratska opravila, smo se začeli vzpenjati po makadamski cesti, ki je kmalu prešla v enega najbolj razglednih odsekov poti. Na vrhu Bajraka, 2074 m, in Vrhu Bora, 2106 m, so se nam odprli pogledi na najmočnejše vrhove Prokletij. Nad nami so se počasi začeli zbirati črni oblaki in na pašni planini nas je ujela nevihta. Tu smo prvič okusili prijaznost domačinov, ko nas je mlada družina povabila vedrit v pastirski stan. Ob čaju in klepetu z gospodinjo in otroki je nevihta hitro minila.

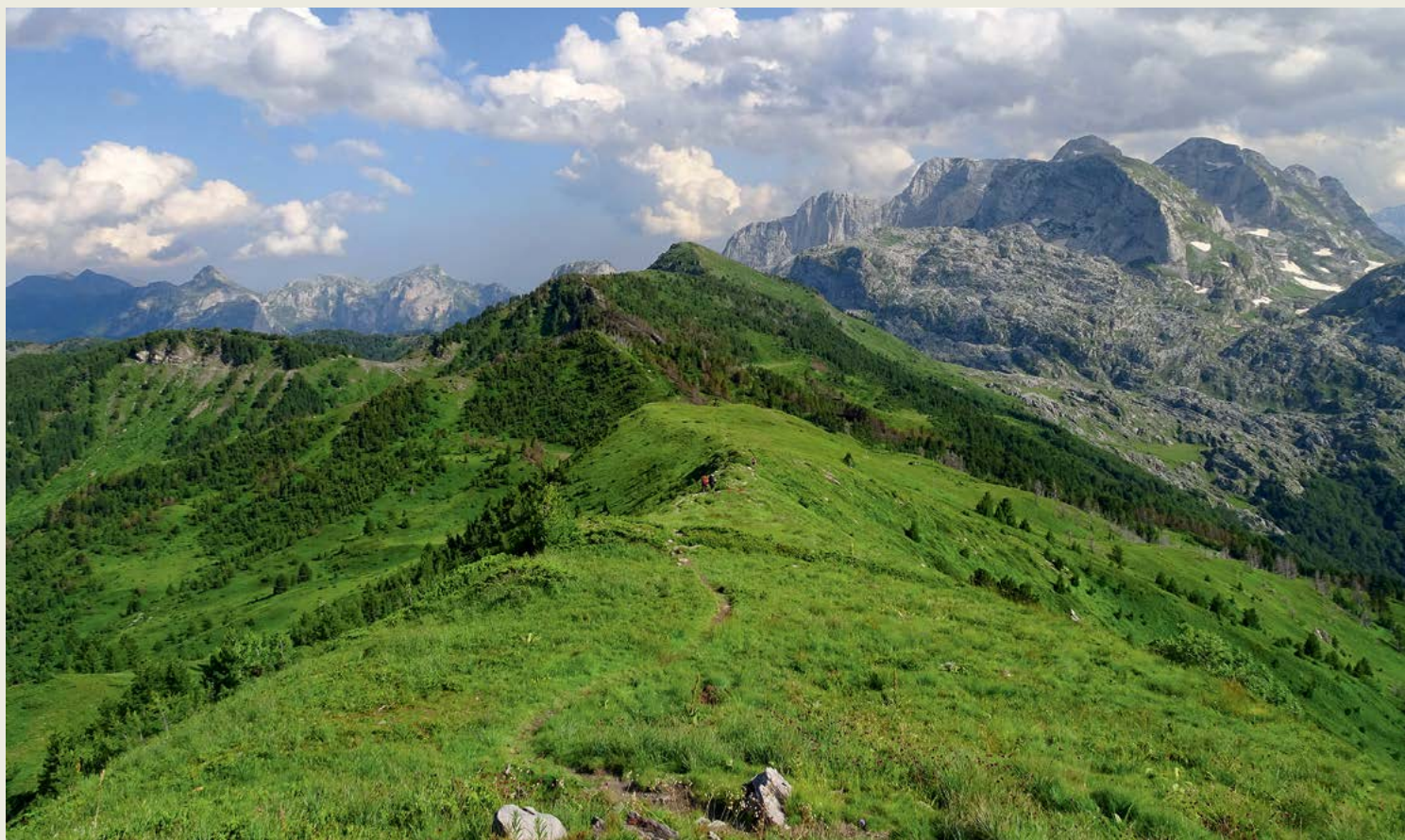
Naslednji dan smo šli zelo zgodaj na pot, ker smo se želeli vzpeti na najvišji vrh Prokletij Majo Jezerce/Maja Jezercës. Pot je najprej potekala po slikoviti dolini Ropojana, ki jo obdajajo visoki skalnati vrhovi, a smo jih zaradi megle uzrli le občasno. Ob vznožju Maje Jezerce smo se odločili, da je vreme preslabo za nadaljevanje na vrh, in smo raje po mulatjeri nadaljevali mimo Čemerikinega jezera v Albanijo. Tu smo kmalu naleteli na značilne bunkerje, ki jih je med leti 1960 in 1980 dal zgraditi bivši albanski voditelj Enver Hoxha. Nenavadno je bilo videti te betonske, gobam

podobne kupole, ki so razpršene po skalnatem visokogorju. Nadaljevali smo čez prelaz Qafa e Pejës in se spustili v vas Theth. V tej odročni albanski vasi ljudje živijo še zelo tradicionalno. Območje je znano tudi po krvnem maščevanju, ki naj bi se ohranilo vse do danes. Vendar se tudi tu življenje hitro spreminja, predvsem zaradi turistov in pohodnikov.

Tretji dan smo nadaljevali čez prelaz Valbona, od koder so se širili spektakularni razgledi na dolini Theth in Valbona ter nam nesojeni vrh Majo Jezerce. Na poti smo srečali številne pohodnike, ki so bili v večini neprimerno opremljeni in obuti. Nekaterim so domačini celo s konji tovorili kovčke in nahrbtnike. Očitno je to priljubljena enodnevna tura za obiskovalce Albanije. So pa bili zaradi pohodnikov ob poti vsaj lokali, kjer smo si privoščili pravi albanski burek oziroma sirovo pito. Naslednji dan smo šli čez slikovit prelaz Prosllopit, 2039 m, kjer smo uživali v lepih razgledih na Majo Rosit, Majo Kolato, Dobro in Zlo Kolato. Žal nam vremenske razmere spet niso dopuščale, da bi se povzpeli na kakšnega izmed njih. Vreme je v Prokletijah zelo spremenljivo in nevihta te lahko hitro ujame. Sicer pa smo imeli kljub slabi napovedi in veliki oblačnosti z vremenom še kar srečo. Na eni izmed planin smo srečali pohodnika, ki je skoraj ves dan hodil po dežju, mi pa smo isti dan hodili v nasprotni smeri v suhem. Prav tako smo neko noč taborili v vasi, kjer je bila na začetku vasi nevihta, pri nas na koncu vasi pa ni padla niti kapljica dežja.

Peti dan nas je pot vodila po malo manj privlačnih planinah do planšarije Dobërdol. Ta odročna planina je naseljena samo v poletnih mesecih in leži tik pod tromejo med Albanijo, Kosovim in Črno goro. Šotor smo postavili pri pastirski družini, kjer je logistiko in

Pogled z Vrha Bora na Zla Kolato
Foto: Primož Berlič

Slikovita dolina Ropojana

Foto: Primož Berlič

Hridsko jezero

Foto: Primož Berlič

komunikacijo s pohodniki vodila dvanajstletna deklica z osnovnim znanjem angleščine. V splošnem sporazumevanje z domačini ni bilo težko, saj so številni znali vsaj malo kakega tujega jezika, pogosto odvisno od tega, v kateri državi so delali. Tako smo se sporazumevali v nemščini, italijanščini, srbsčini in

francoščini. Z otroki in mladimi pa navadno v angleščini.

Naslednji dan smo prečkali albansko-kosovsko mejo in se vzpeli na Tromedjo, 2366 m. Pot naprej do Milisevca na Kosovu je speljana čez prelaze in pašne planine, ki so bile polne cvetja in borovnic. Ker je bilo

vreme končno sončno, so se nam odpirali čudoviti razgledi. Za zadnji del našega pohoda je bila zelo slaba vremenska napoved, zato smo se odločili, da bomo načrtovane tri dni prehodili v dveh dneh. Iz Milishevca smo šli do kosovske vasice Drelaj in naslednji dan do Babinega polja v Črni gori. Zadnji, deveti dan nas je čakala samo še pot do Plava v Črni gori, kjer smo imeli avto. Posebno lep je bil del poti po cvečočih planinah, gozdovih in mimo Hridskega jezera, kjer so se najpogumnejši tudi okopali.

Spanje na poti je možno v zasebnih nastanitvah pri domačinih, na planinah sta to navadno postelja in mrzla voda, v turističnih vaseh pa so sobe lahko že zelo prijetne. Nekateri pohodniki, med njimi smo bili tudi mi, se raje odločijo za svobodnejšo obliko prenočevanja v lastnem šotoru. Šotor lahko prav tako postaviš pri domačinih na vrtu in uporabljaš sanitarije ali pa taboriš izven naselij. Domačini pripravijo tudi okusno hrano, ki temelji predvsem na sveži domači zelenjavi in mlečnih izdelkih: solata s paradižnikom, kumarami, čebulo in svežim sirom, polnjene paprike, zelenjava na žaru, ovčetina, juha iz stročjega fižola in mleka, sirove pite. Vmes pa seveda radi postrežejo

s turško kavo, pivom in *rakijo*. Na celotni poti lahko plačuješ v evrih. Trgovin, razen v Plavu, ob poti ni. S pitno vodo ni težav, saj so ob poti, na planinah in v vaseh izviri oziroma zajetja. Voda iz potokov navadno ni pitna, ker je naokoli veliko pašnih živali.

Peaks of the Balkans je gotovo ena slikovitejših pohodnih poti, ki smo jih prehodili. Kljub vse večji prepoznavnosti in popularnosti je območje še vedno precej nerazvito, narava neokrnjena in domačini izjemno gostoljubni. Prav zaradi pristnosti in preprostosti domačinov to ni samo pohodniško, ampak je tudi kulturno doživetje. Neosvojeni vrhovi ob poti pa so nam le dodaten razlog, da se tja še vrnemo. ●

Prokletije so najmogočnejši gorski masiv na Balkanskem polotoku, ki se razteza od severa Albanije in Kosova do vzhoda Črne gore. Geografsko spada k Dinarskemu gorstvu. Zaradi ozkih ledeniških dolin, ledeniških jezer in visokih apnenčastih vrhov spominja na alpski svet, zato ga številni imenujejo kar Albanske Alpe. Najvišji vrh je Maja Jezercës, 2694 m, ki leži v Albaniji.

Informacije

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Višinska razlika: Približno 10.000 metrov na celotni poti

Izhodišča: Črna gora: Plav

Albanija: Theth ali Valbona

Kosovo: Rëke e Alagës

Koče: Zasebne nastanitve pri domačinih ali lastni šotor

Časi: 6–8 ur na dan

Vodnika: Rudolf Abraham: *Trekking the Peaks of the Balkans Trail, Montenegro, Albania and Kosovo*. Cicerone, 2017. Kathrin Bosse-Steinweg, Max Bosse: *Peaks of the Balkans, Albanien, Kosovo und Montenegro*. Rother Wanderführer, 2018.

Spletna stran: www.peaksofthebalkans.com

Zemljevidi: *Prokletije National Park, GTZ/Huber, 1: 50.000, Peaks of the Balkans, Huber, 1: 60.000, Thethi*, Vektor, 1: 30.000.

Pot po odsekih¹

1. etapa: Plav (Črna gora)–Vusanje (Črna gora)

Razdalja: 27,5 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1140 m/1080 m

Čas: 8 h

2. etapa: Vusanje (Črna gora)–Theth (Albanija)

Razdalja: 21,3 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1110 m/1440 m

Čas: 7.30 h

3. etapa: Theth (Albanija)–Valbona (Albanija)

Razdalja: 19,5 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1070 m/850 m

Čas: 8 h

4. etapa: Valbona (Albanija)–Çerem (Albanija)

Razdalja: 14 km ali 11 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1200 m/950 m ali 540 m/380 m

Čas: 7.30 h ali 4.30 h

5. etapa: Çerem (Albanija)–Dobërdol (Albanija)

Razdalja: 15,5 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1030 m/440 m

Čas: 7 h

6. etapa: Dobërdol (Albanija)–Milishevc (Kosovo)

Razdalja: 23 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1440 m/1500 m

Čas: 8 h

7. etapa: Milishevc (Kosovo)–Rekë e Allagës (Kosovo)

Razdalja: 16 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 860 m/1270 m

Čas: 6 h

8. etapa: Rekë e Allagës (Kosovo)–Drelaj ali restavracija Te Liqeni (Kosovo)

Razdalja: 10 km ali 23 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 530 m/710 m ali 1260 m/1140 m

Čas: 3.45 h ali 7.30 h

9. etapa: Restavracija Te Liqeni (Kosovo)–Babino polje (Črna gora)

Razdalja: 16 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 1150 m/1110 m

Čas: 7.30 h

10. etapa: Babino polje (Črna gora)–Plav (Črna gora)

Razdalja: 20 km

Višinska razlika vzpona/spusta: 720 m/1250 m

Čas: 6.30 h

¹ Rudolf Abraham: *Trekking the Peaks of the Balkans Trail, Montenegro, Albania and Kosovo*. Cicerone, 2017.

Kraj tisočerih odgovorov in resnic

Gora

Ustavim se na planinski poti, ki se strmo v ključih vije do vznožja skalnih pregrad. Od daleč je videti en sam mogočen zid, ki te postavi pred dejstvo, da tukaj gospodari nekdo drug. Megleni valovi se prelivajo globoko v dolini, izza gorskih vrhov pa me pozdravljajo prvi sončni žarki, ki se razlivajo po stenah, da zažarijo v vsej svoji veličastnosti. Nikjer nikogar. Tokrat sem lahko sam z goro. Čudoviti prizori mi v trenutku napolnijo dušo. Zares sveti kraj, tudi naši predniki so hodili sem z namenom, da se mu poklonijo. Misli mi odtavajo, medtem ko spoznavam grenko resnico, da smo iz tega templja naredili tržnico. Tudi sam sem jo soustvarjal.

Čudno življenje se odvija tam doli v dolini. Pehamo se za dobiček, ugled in spoštovanje. Ljubezen se šteje v fizični lepoti, medtem ko srce trpi in strada resnične ljubezni. Zakonci so skupaj zaradi interesov, čeprav že dolgo ne čutijo strasti. Nestrpno iščemo sorodno dušo, ki nam bo dajala ljubezen, v resnici pa ni nič drugačna kot mi sami, ki je sploh nismo zmožni dajati, kaj šele prejemati. Denar je prioriteta. Z diplomami in doktorati odkrivamo toplo vodo, da si lahko pred imenom zapišemo vrsto kratic. Pravzaprav nas vedno bolj zanima, kaj si drugi mislijo o nas, kako nas gledajo, a čisto tiho, neslišno in nevidno pozabljamo nase, dokler se popolnoma ne izgubimo. Čeprav fizično živimo, smo globoko v duši že zdavnaj umrli. Postali smo zajedavci, ki uničujemo vse, kar je pred nami. Globoko v sebi pa hrepenimo po spremembi, po življenju!

Namesto, da bi v gorah iskali dušni mir in ljubezen, jih izkoriščamo za dokazovanje in samopoveličevanje. Ta nezdrava mentaliteta, ki se širi kot tkivo malignoma, je v gorah dobila še močnejše razsežnosti. Kot pohodnik že skoraj omamljeno divjam za dobrim kadrom, da posnamem fotografijo, ki bo požela največ "všečkov" na družbenih omrežjih, s tem pa pozabljam na trenutek. Pozneje se tako ali tako zavem, da se ni izplačalo. Vse je pobrala "prijateljica" v oprijeti majčki in v *pajkicah*. Ob pogledu nanjo se mi cedijo sline kot steklemu psu, da sploh ne opazim lepega gorskega ozadja. Ta prijateljica po čudežu postane moja partnerica, in ko polizeva ves med, vsa nesrečna ugotoviva, da sva se pravzaprav zaljubila v lastne predstave in v minljivo telo. Ob poplavi raznoraznih substanc in ob razposajeni družbi v gorah zagotovo vsakdo najde izgubljeno strast za eno noč, tako lahko vsaj malo pobegne iz krute realnosti.

Kot gorski tekač imam v glavi samo še časovno številčnico, da ne govorim o alpinistih, ki smo že skoraj obsedeni z ocenami in s cepanjem kvantitete svojih

vzponov, ki bodo nekaj veljali pred občinstvom. Umislili smo si tudi svoj alpinistični oskar za posebne dosežke. Ta gniloba se je zarinila v prav vse kotičke. Da ne boste mislili, da so gorski reševalci in zdravniki izvzeti. Iz lastnih izkušenj vam povem, da gre za najbolj nevarno obliko navidezne nesebičnosti, kajti zelo malo je tistih, ki pomagajo s srcem in ne za lastni ugled in korist. Ampak tako je, nalijmo si čistega vina. Zazrimo se v ogledalo, pogledjmo v lastne oči. Oprostite, če sem kakšno dejavnost izpustil, a zagotovo se

Svobodno bitje Foto: Marko Mavhar

tudi v tisti najde kakšen "primerek", če že sami nismo takšni.

Verjamem, da nas obkrožajo ljudje, ki mislijo drugače, a velika večina nas se najde v zgornjih stavkih. Ali pa ne, mogoče imam samo jaz takšen pogled, kajti vsake oči imajo svojega "malarja", zato mi ne zamerite, bratje in sestre, saj smo vsi enaki, kot pravi Anthony de Mello v svoji knjigi *Zavedanje*: "Jaz sem osel, ti si osel." Učim se prepoznavati energije in poslušati vsak ton v nas. Že samo iz pozdrava se da razbrati, ali je bil iz srca ali zato, ker nam tako narekuje bonton. Najbrž bo najbolj bolelo tiste, ki se z mojim mišljenjem strinjajo, čeprav mi bodo pred občinstvom mogoče hoteli dokazati nasprotno.

Živimo v obdobju etiket in nalepk, s katerimi se uveljavljamo v družbi. Danes je vse storitev. Šole za vodnike, markaciste, kolesarske vodnike, alpiniste, športne plezalce, razni tečaji in še bi lahko našteval. Kaj pa nekoč? V mislih mi odzvanjajo besede Frančka Kneza: "Če hočeš postati alpinist, potem bodi alpinist!" Ne potrebuješ nalepke, za katero si se moral pred nekaterimi inštruktorji pošteno ponižati, da so ti jo dodelili. Poglejte, kaj smo storili z nalepkami ... Več velja tisti, ki ima večjo nalepko, ne pa tisti, ki dejansko kaj naredi ... Če bo šlo tako naprej, bomo najverjetneje morali plačevati kakšen pavšal za obisk gora in imeti opravljenih ducat tečajev in koncesij za varno hojo in plezanje v gorah. V nasprotnem primeru nas bo nekje po gorah preganjala roka pravice v obliki "rangerjev". Tisti *ta pridni* pa si bodo lahko najeli gorskega vodnika. Pozneje se bodo lahko v družbi pohvalili s svojim

dosežkom, ki bo dejansko vodnikova zasluga, ki pa že davno ne pleza zase in s srcem, ampak so mu gore postale delovna infrastruktura, kjer se mora pošteno potruditi, da si prisluži vsakdanji kruh.

Pozabili smo na temelj. Pozabili, da v gorah prebivajo bogovi. Pozabili smo nase! Tokrat moram priznati, da je Kapitalizmu popolnoma uspelo. Pozornost družbe nas napaja, ampak zelo kratek čas, hkrati pa od nas pričakuje vedno več in zahteva od nas nemogoče, dokler ne stopimo predaleč in podležemo lastnemu egu. Potem pa bo pozabila na nas, na naše dosežke in etikete. Tudi če nam postavi spomenik, ga bo zob časa prej ali slej zmlél in od naših dosežkov ne bo ostalo popolnoma nič ...

Zavedam se, da ni vse tako črno, z razmišljanjem sem najbrž zašel v skrajnost. Vendarle smo božanski, čeprav delamo napake. Pravzaprav brez njih ne bi mogli postati boljši, ne bi rasli. A lepo bi bilo, da bi se zavedali svojega početja, da ne bi nikomur škodovali za svojo korist. Da bi bili zdrava družba, nasprotje opisane. Da bi vsak deloval zase, na sebi, nesebično pomagal drugim in podajal izkušeno znanje prihodnjim generacijam. Ker pa smo verjetno nekje na sredi med "da bi" in tistim, o čemer sem se razpisal, nujno potrebujemo kultiviranost nezavednega ravnanja. Povsod, na vseh straneh, pred vsako skrajnostjo. Svobodo namreč lahko imamo samo tako, da je ne jemljemo drugemu, to pa pomeni, da moramo v življenju dobro razbrati in ločiti, kaj je dobro in kaj slabo. Poskušajmo se zavedati, kako bodo naše odločitve vplivale na nas in na druge. Nezavedno ravnanje je sad vseh slabosti in samo z zavednostjo lahko delamo dobro. Ampak, kot pravi Marta Krejan Čokl: "To so spolzke strmine!" Hitro lahko koga odnese ...

Naenkrat se mi spremeni celotni pogled na gore. V njih vidim nekaj drugega kot poprej. Spet začutim moč vetra, kako se poigrava z gorskimi macesni in se trmoglavo zaletava ob skalni branik. Vse ima svoj namen. V gorah svoje tegobe, ki jih prinašam iz doline, občutim še močnejše, hkrati pa imam ravno tam najbolj pristen občutek zavedanja samega sebe. Še posebno takrat, kadar sem sam. Takrat se zavedam, poslušam in opazujem, kdo sploh sem.

Kar naenkrat se znajdem ob vznožju stene. Opravim ritual, saj me pogled navzgor vedno požene kakor po jutranji kavi. Obujem si plezalnike, čevlje pa pospravim v nahrbtnik in si ga optam. Previdno in počasi se vzpenjam in z vsakim gibom se zatopim globlje v ples s steno. Tako srečen in brezskrben postajam, da je v tistem trenutku vse drugo popolnoma odveč. Zaveš je ostra kot sokolovo oko. Popolni užitek. Skrbno izvajam gib za gibom in ga zlagam v eno samo celoto od vznožja do vrha, kjer me pozdravi prijetno sonce. Družbo mi delajo gorske kavke, ki pridno pospravljajo oreščke iz nahrbtnika. Kako svobodna bitja! Ne sejejo in ne žanjejo ... Uležem se na mehko travno livado in srkam eliksir življenja. ●

Kolumna izraža stališče avtorja in ne nujno tudi uređništva in Planinske zveze Slovenije.

Tone Škarja

Knjigi ob rob

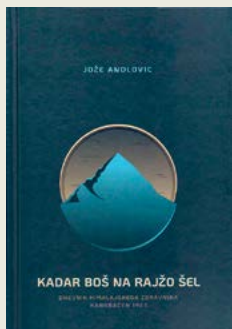
Jože Andlovic: *Kadar boš na rajžo šel. Dnevnik himalajskega zdravnika, Kangbačen 1965.*
Izdala Postaja GRS Tolmin in PD Tolmin, uredil Žarko Rovšček. 247 str., 20 EUR.

5. 8. 1965. Na Brniku sentimentalno slovo – bo le dolga rajža – in polet preko Beograda v Delhi. Vidi se, kakšen vtis naredijo nočno razsvetljena vele-mesta na skromnosti navajene Jugoslovane, razkošje ponudbe na medcelinskem 707, panorama Himalaje na letu med Delhijem in Kalkuto, nato pa tresk v monsunsko vročino in predvsem neznansko revščino Kalkute. Danes bi bil primeren naslov tega poglavja *Le kaj počne Bog v nebesih* Karla Gržana, takrat sem si napisal bolj revolucionarno vprašanje: Le zakaj nas ne pobijejo? Jože, ki je imel zaresno revolucijo že za seboj, spet drugače: "Čudiš se, ko par prepotnih siromakov, ki se od ostalih ločijo samo po kovinskih tablicah z napisom nosač, prinese v redu vso prtljago na določeno mesto. Žalostne oči radovedno gledajo v nas, hvaležni so, ker bodo zaslužili par rupij. In enako vsa ostala množica teh oči. Kot otroci radovedno zrejo v nas od vseh strani; nič sovraštva, nič zavisti, ker smo dobro oblečeni in rejeni. Nasmejejo se ti za prijazen pogled – utelešena ponižnost parihev, zakoreninjena v njihovih celicah skozi stoletja." V Nepalju nekaj dni pozneje hladna prha: denarja je premalo, nosači so prekoračili ljubljanska predvidevanja, štirje se bodo morali vrniti, tako bo tudi manj tovorov. Jože: "Je pa

grenko, da se moraš po enem letu priprav tik pred koncem odpovedati cilju." Stoični sprejem dejstev, celonočno razglabljanje, kako iz zagate, naslednji dan pa pripravljane zdravil "za druge".

Odide izvidnica, dva ni pozneje glavčina, ostanejo pa štirje talci, vodja Govekar, Jerin, Butinar in Andlovic, v upanju, da pride iz domovine vsaj obljuba o dodatnih tisočakah. In ta res pride – tri tisoč! Zdej mora Jože le še prepričati pesimističnega Jerina, da za poročanje še ni vse izgubljeno; tako si zagotovi dobro družbo za pot, odprava pa sprotno poročanje za Delo. Ob Tamurju premlevata zamisel, da bi se odprava nazaj grede peljala na splavu; tako bi odpadli nosači in še čas bi prihranili. Ne uide jima lepota Nepalk z dobro zalogo hrane za dojenčke. Žena lastnika čajnice je zaradi vročine "v toplessu, kar ugodno vpliva na nas sesalce". Vsak večer ga pričaka vrsta bolnikov – nosači s poškodbami, domačini z zobnimi in trebušnimi težavami ter kašlji, posledica smrdljivih cigaret in zakajenih koč. Namesto puljenja gnilih osmic bi se raje ukvarjal s kakim poštenim slepičem; kirurgova duša je v njegovem nožu (V. Grossman). Dvakrat zdrzne s poti, drugič se že v loku prevala oprime šopov trave na robu in obvisi tristo metrov nad Gunzo Kolo. V Amdžilesi se pritoži nad ceno petelina – sedem indijskih rupij. Glavnina je bila preveč radodarna, in cene so poskočile. Po operaciji nosača v soju čelnih svetilk se ulije dež: "Mislim na domače, dokler me ne zaziblje sen." Naslednji dan skozi fronto pijavk, ni pa več treba jemati protimalaričnih tablet.

11. 9. 1965. "Končno zagledamo naš cilj, Kangbačen. Ker je pomaknjen v globino in bolj oblihl oblik, najprej ni videti prehud, vendar oko le zazna krepke strmine. V taboru nas zagledajo in nam pridejo naproti." Odprava je dosegla že 5400 metrov in postavila dva tabora. "Melišča še v naših gorah niso prijetna, tukaj na višini pa sploh ne," se pritoži čez pot proti taboru 1. Sicer mu gre dobro. "Malo hitrejši tempo imam," se pohvali. Skuša medicino spraviti čim više, k prvi liniji, kot se po vojaško izrazi. Zadnji teden septembra začne močno snežiti, sledi splošen umik v bazo. Velika količina novega snega povzroči enotedenski zastoj. Ni več mesa, drv zmanjkuje, šerpe so želeti utirati gaz proti dolini, kar je že dišalo po umiku. Posadka, ki se je premaknila v enko, se zlepa ni ojunčila za nadaljevanje. Končno se 29. 9. Jože in kuhinjski pomočnik

Jože Andlovic:
Kadar boš na rajžo šel

Jože Andlovic
Foto: Tone Škarja

z nosačem napotijo iz baze, in to je hkrati začetek Jožetovega najdaljšega šihta na gori, vse do konca odprave.

2.–15. 10. "Noč je hladna, v šotoru je -12°C . [...] Tudi iz enojke jo danes mahmemo naprej – nekaj šerp, Kamničani in jaz. Gaz do dvojke je dobra, včasih se tudi udara. Precej strmo je." Jože nosi kakih petnajst kilogramov, a v dveh urah in pol so na trojki. Do večera izkopavajo robo in ponovno postavljajo šotore. "Ob devetih odidejo iz trojke Pavle, Tonač, Kamničani, Datia, Karma in Dordži. Polagoma prodirajo navzgor. Pol ure po njihovem odhodu jo mahnem tudi jaz

kalvarijo proti enki sama s Tonačem. Tonač na enki: "Brez Jožeta bi bil zdaj le mrtev tovor brez številke." Od enke do baze in naslednji dan do prvih trav Gunzarji štiporamo nosijo Tonača, od tam naprej do Gunze pa še dva dni jezdi jaka. Rahlo sneži, jaki zvončklijo, nekaj božičnega je v zraku, želja po domu in toploti, si zapiše Jože.

Dan počitka v Gunzi, za Jožeta dan ambulante, in 21. 10. odhod proti dolini. Na vsaki etapi polno bolnikov, saj zvezni oficir že vnaprej razglša Jožetovo strokovnost in pridnost – cena slave. A etape so daljše kot gor grede, vreme lepo, civilizacija vse bliže. Vmes s

Z drevakom čez reko Tamur; od leve Pavle Dimitrov, Jože Andlovic in Marko Butinar, ostali so Nepalci.
Foto: Tone Škarja

v nasprotni smeri, v enojko." Prva naveza se je odločila ubrati smer od tabora 4 naravnost proti vrhu. Dosegla je mesto za tabor 5, pustila zanj opremo in se vrnila. Prvi poskus proti prvotno predvideni Koti ne uspe. Jože se vrne na trojko, kjer bo bdel nad vsemi, ki bodo še plezali po zgornjem delu gore. Popoldne sta se vrnila Ljubo in Metod s Kote 7535 (prvi vzpon, 7. 10. 1965). "Zjutraj sta nadaljevala pot navzdol. [...] Vesel sem uspeha naveze, ki sedaj sestopa." Tako je Jože nastopil dežurstvo na trojki. Popoldne sta prišla Tonač in Pavle, da bi se enkrat poskusila proti vrhu. S šerpami odidejo na T 4, naslednji dan prodirajo proti T 5. Mrzel dan. Karma je ostal v petki, ostali napredujejo. Zaradi megle jih ni videti, popoldne celo sneži. Andrej v trojki zbolil. Hrana je slaba, saj so Jožetu poslali gor le loj z nekaj koščki mesa. Meni, da bi od sto petdeset kilogramov težkega jaka (z mesom in drobovino) le moralo priti do trojke malo več kot četrtilne mesa (loja je bilo dosti). Zgornja naveza sporoča, da so dosegli greben pred vrhom in da se bodo vrnila. V resnici sta Pavle in Tonač bivakirala na prostem ter se pozno popoldne 14. 10. izčrpana vrnila v petko in zaradi sneženja nadaljevala proti T 4. Zdaj ima Jože v trojki bolnega Andreja, pozno zvečer se vrnejo šerpe, onadva pa prespita v štirici. Ob tem je Jože zdaj še oskrbnik in kuhar.

Dan kasneje gre naproti Pavletu in izčrpanemu Tonaču. Infuzija, s kuhalnikom mora ogrevati zmrzujočo tekočino. Odslej sta edini cilj dolina in Tonačevo življenje. Na srečo pride Pablo po bolnega Andreja, Pavle tudi odide naprej, tako da nastopita samotno

pogumnejšim delom odprave etapa vodne plovbe na zračnih blazinah (kot nadomestilo za sanjani splav) in 2. 11. končno Daran. Večini je dolgčas, Jožetu in Tonaču ne, saj imata še končno operacijo na nožnih prstih. Nekaj članov 10. 11. odide proti Kalkuti, saj zmanjkuje denarja in domačini že s posmehom gledajo, kako se odprava hrani le še z najcenejšimi bananami. Konec denarja, konec spoštovanja. Tri dni kasneje odideta še Jože in Zoran, Tonač in vodja pa pričakata denar in se vrneta domov šele 3. decembra 1965.

V knjigi je sto šestdeset strani čistega dnevnika, od odhoda z Brnika 5. 8. 1965 do vrnitve z vlakom iz Beograda v megleno Ljubljano 19. 11. 1965. Ostalih 92 strani je urednik napolnil z dokumentacijo drugih članov, odlomki iz časopisov in zgodovinskimi okviri, v katerega je dogajanje umeščeno. Dnevnik je dobesedni prepis Jožetovega rokopisa, ki ga odlikujeta odlična slovenščina in lepo, skoraj baročno oblikovana pisava, ki se ji pozna, da je pisana po nareku čustev. Značilen je že faksimile v knjigi, ko majhno krajo odpravi z zamahom roke, češ domačini so prijazni in dostopni ljudje, le radi tudi kaj izmaknejo. In ta stavek nehote pokaže optiko Jožetovega pogleda na vse dogajanje na odpravi, vse skozi globoko človečnost, razumevanje za napake in zadržan humor, ki ogreva besedilo od prve do zadnje strani. Po slikarsko je knjiga zgodovinska freska, iz katere izstopa nepozaben lik odličnega človeka. Kot je na prvi pogled izid pozen, knjigi prav ta časovna razdalja daje nadih dragocene patine. Ob uredniku Žarku Rovščku gre velika zahvala tolminskim gorskim reševalcem in planincem. ●

Tatjana Peterlin
Neumaier

Mirko Dermelj

(1914–2018)

Popoldne 8. oktobra 2018 je v starostnem domu v švicarskem Churu za vedno zaspal dipl. inž. Mirko Dermelj, ki so ga vse življenje klicali Mire. Usoda mu ni dovolila, da bi dočkal 104. rojstni dan, v pričakovanju katerega je naredil kolaž z upodobitvijo te visoke letnice. Sorodniki in številni znanci ter prijatelji smo ga 27. oktobra pospremili na njegovi zadnji poti. Ob glasbeni spremljavi dveh njegovih svivolasilah laborantov smo si ponovno priklicali v spomin njegovega živahnega duha, optimizem, hudomušnost, smisel za samoironijo, skromnost, dobrosrčnost in pripravljenost pomagati.

Po poklicu je bil kemik, a bil je tudi gornik, športni organizator, drsalec, ustanovitelj hokejskega moštva na Jesenicah, gorski reševalec, pobudnik za ustanovitev GRS in njen prvi načelnik, planinski kronist, teniški igralec ... Rodil se je v Ljubljani 2. decembra 1914 kot drugi sin višnjegorskega nadučitelja in navdušenega planinca Mirka Dermelja, pozneje zaslužnega dolgoletnega ravnatelja ljubljanske gluhone-mnice. Leta 1933 je Mire maturiral na poljanski gimnaziji, leta 1938 pa na ljubljanski univerzi diplomiral iz kemije. Po strokovnem izpopolnjevanju v Nemčiji in odsluženju vojaškega roka se je 1. januarja 1941 tik pred začetkom druge svetovne vojne v Jugoslaviji zaposlil kot vodja laboratorija za preiskavo materialov v jeseniški železarni. Tu in na poznejših delovnih mestih je s predanostjo vzgojil številne kemijske laborante. Leta 1951 je postal znanstveni sodelavec na Kemijskem inštitutu v Ljubljani, da bi vodil skupino, katere naloga je bila proizvodnja metalurškega kokska iz domačih surovin. Ker njihovo delo zaradi visoke vsebnosti žvepla v domačih premogih ni privedlo do želenih

rezultatov, so ga leta 1957 poslali na Tehniško visoko šolo v Zürichu, da bi tam izvedli dodatne poskuse, od katerih so si obetali uspeh. Leta 1960 je z družino ostal v Švici. Leto pozneje se je zaposlil v velikem železarniškem obratu Von Roll v bližini Solothurna, kjer je ostal do upokojitve.

Potem ko si je zlomil stegenico še na drugi nogi, je počasi postal navezan na invalidski voziček. Ker ni mogel več živeti sam, se je leta 2007 preselil v starostni dom v Churu v neposredni bližini svoje hčere Miriam Stoppa in njene družine. Ta je požrtvovalno skrbela zanj, ga pogosto vozila na obiske v domovino in pridno zapisovala njegovo pripovedovanje o svojem življenju. V domu se je Mire do tik pred smrtjo aktivno udeleževal pri ročnem delu, slikanju in ustvarjanju skulptur iz odpadnega materiala. Pred nekaj leti je s svojo fizioterapevtko celo izdelal program za trim stezo za oskrbovance.

Gore je vzljubil že kot otrok. Skalnati vršaci so ga dokončno očarali, ko je poletne počitnice 1927–1929 s starši, starejšim bratom in družino matrine sestre, moje babice, v zelo primitivnih razmerah preživel pri kmetu Uršiču – spali so na senu – čigar domačija je stala proti koncu doline Kamniške Bistrice. Otroci so se urili v plezanju po skalnih balvanih na domačem travniku, pod vodstvom očeta Mirka pa delali krajše in daljše hribovske izlete in se sčasoma povzpeli na vse bližnje vrhove. Pozneje sta nekaj let družini preživljali poletne počitnice na Bledu. Mire si je z denarjem, ki ga je zaslužil s pobiranjem žog na teniškem igrišču, kupil kolo, s katerim se je pogosto zapeljal z Bleda pod vznožje Karavank, da se je od tam lahko podal v hrib, najraje na Begunjščico, Stol ali Golico. Mimogrede se je naučil igrati tenis in postal odličen teniški igralec in pozneje tudi inštruktor.

Mire se je športno udeleževal tudi med šolskim letom. Z bratom Alijem sta bila člana Športnega kluba Ilirija, ki ni imel le telovadne in nogometne, temveč tudi drsalno, smučarsko in druge sekcije. V klubu se je že v osnovni šoli, ki je takrat trajala štiri leta, na zaledenem ljubljanskem teniškem igrišču naučil drsati.

Mirko Dermelj
leta 2018
Arhiv družine
Dermelj

Večkratni jugoslovanski prvak v drsanju in znameniti konstruktor planiških skakalnic Stanko Bloudek je leta 1928 uvedel igranje hokeja na ledu, ki se ga je naučil igrati tudi Mire. Leto pozneje je dobil prve smuči. Na klubskem smučarskem tečaju, ki ga je vodil očetov kolega Rudolf Badjura, eden od začetnikov moderne slovenskega alpinizma, se je na klancu pod Cekinovicim gradom naučil smučati in postal izvrsten smučar. Ker takrat ni bilo ne žičnic ne steptanih smučišč, je to smučanje spominjalo na turni smuk.

S petnajstimi leti je na turi pod vodstvom profesorja telovadbe Kambiča prvokrat stal na vrhu Triglava. Od takrat naprej se je vse pogosteje vzpenjal na vrhove v Kamniško-Savinjskih in Julijskih Alpah ter Karavanah. Do izhodišč se je pripeljal s kolesom in/ali vlakom, običajno sam, le redko v družbi drugih.

Šele na Jesenicah, kjer je z novim letom 1941 nastopil prvo službo, je začel tudi resno plezati. Ker sta bila ta in naslednja zima izredno mrzli, so vladali odlični pogoji za drsanje na majhnem zaledenem teniškem igrišču pod Mežaklo – danes je tu Športni park Podmežakla. Mire se je kot dober drsalec v prostem času z veseljem pridružil delavcem, tehnikom in laborantom iz železarn na ledu. Z njemu prirojeno prijaznostjo in navdušenjem je druge drsalce, s katerimi se je spoprijateljil, hitro pridobil za igranje hokeja. Sestavil je moštvo in še pred izbruhom vojne in nemško okupacijo ustvaril začetek hokeja na Jesenicah. Leta 1948 je moštvo uradno postalo hokejski klub v okviru športnega društva Jožeta Gregorčiča, ki je deloval do leta 2012. Potem ko je Mire v Ljubljani opravil izpit za sodnika, se je manj udeleževal kot aktiven igralec in pogosteje kot sodnik.

Nekaj dni pred napadom osi sil na Jugoslavijo so bili Mire in drugi kemiki mobilizirani v vojsko in poslani v Kruševac, da v smodnišnici v Vojnem tehniškem zavodu Obiličevu okrepijo ekipo za razvoj razstreliv. Na poti tja je 6. aprila 1941 doživel nemško bombardiranje Beograda s stotinami bombnikov. Jugoslavija se je sesula, smodnišnice ni bilo več. Miru se je uspelo vrniti v Ljubljano in nato na Jesenice, kjer je do konca vojne delal kot šef analiznega laboratorija v železarni. Ker je bila ta pomembna za nemško vojaško industrijo, so imeli zaposleni vrsto privilegijev: izdali so jim nakaznice za več hrane in obleke, lahko so se tudi prosteje gibali kot drugi ljudje. Mire je dobil dovolilnico, s katero je lahko obiskoval domače v Ljubljani, ker je bila do septembra 1943 v Šentvidu meja med Nemci in Italijani. Neverjetno se zdi, da je lahko dvakrat obiskal prijatelja, kemika Borisa Krajnca, ki je bil interniran v koncentracijskem taborišču Dachau. Vratarju je rekel, da bi ga rad videl, nakar je ta odšel in se vrnil s Kranjcem, ki so mu dovolili, da gresta skupaj v mesto in tam prenočita.

Skromni in družabni Mire je bil v železarni priljubljen tako pri svojih kolegih kot pri železarjih. Hitro si je med njimi pridobil gorniške tovariše. Skoraj vsak konec tedna ga je skupina dvajset do trideset gornikov, ki so bili predvsem iz vrst železarjev in skalašev, jemala

*Družina Dermelj leta 1917: Bogomila (Bogca) in Mirko Dermelj s sinovoma v Višnji Gori dne 18. 6. 1918
Arhiv družine Dermelj*

s seboj v gore in plezalne stene. V lepem vremenu so bili v Julijcih in, če je deževalo, so hodili v Karavanke ter mimogrede partizanom nosili hrano. 9. avgusta 1942 je v navezi s Karlom Koreninijem prvič plezal v severni steni Triglava po Nemški smeri. Tej plezariji so sledile številne druge. Z jeseniškimi skalaši, med njimi Joža in Jaka Čop, Maks Dimnik, Stane Koblar, Andrej More, Janez Krušič, Maks Medja, Dušan Vodeb, Uroš Župančič in drugi, je sčasoma preplezal vse stene in stebre v Julijcih, razen Čopovega stebra in Sfinge. Skupaj z drugimi je preplezal tri prvenstvene smeri: 2. julija 1946 Jugovzhodni greben v Spodnjem Rokavu s Krušicem, 30. junija 1946 Centralno smer v severni steni Široke peči z izstopno varianto z Medjo in Župančičem in 27. junija 1948 Grapo utrujenega stolpa v Planji z Medjo, Vodebom in Župančičem. Iz gorniških znanstev so se razvila prijateljstva, ki so držala vse življenje. Z nekaterimi si je Mire redno dopisoval. Težko pričakovani konec vojne in z njim konec okupacije sta Mire in Karel Korenini proslavila z vzponom po Slovenski smeri na vrh Triglava. Na Aljaževem

*Mire na smučarskem tekmovanju na Krvavcu 30.-31. 3. 1946
Arhiv družine Dermelj*

Reševanje Tomazina v Rigljici 16. 8. 1942
Arhiv družine Dermelj

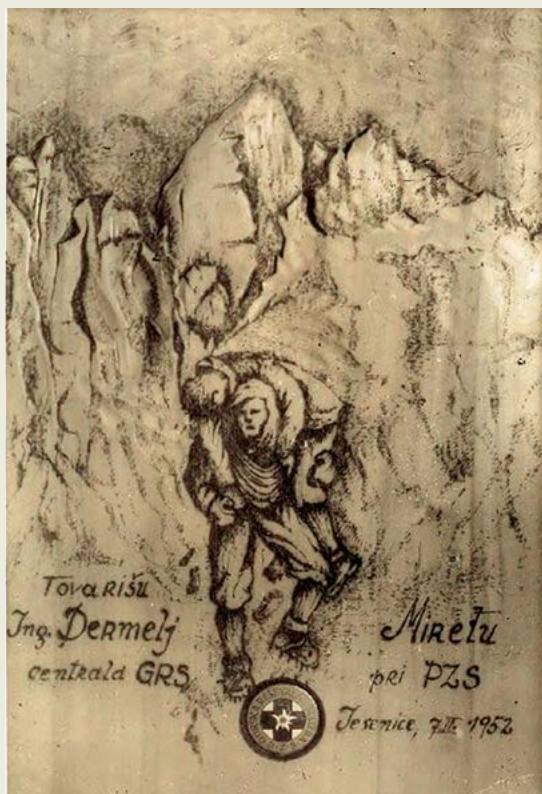
stolpu sta 20. maja 1945 postavila 3–4 metre dolg drog, ki sta ga na vrvi privlekla iz doline in na njem razvila slovensko zastavo.¹

Žal zanj svobode tudi tedaj še ni bilo. Konec leta ga je nova ljudska oblast aretirala kar na ulici. Nekaj tednov so ga neprestano zasliševali, na srečo brez fizičnega mučenja, nato izpustili brez navedbe razloga tako za aretacijo kot za izpust. Vrnil se je v službo v železarni. Leta 1948 se je oženil in njegovo življenje se je odločno spremenilo. Leta 1952 se je zakoncema rodil sin Marko, leta 1954 še hči Miriam.

Alpinizmu je nujno sledilo gorsko reševanje. Na reševalnih vajah, ki so jih med vojno organizirali Nemci, so se slovenski reševalci naučili uporabljati gramingerjev sedež za spuščanje ponesrečenca skupaj z reševalcem iz stene. Mire se je udeležil in organiziral veliko reševalnih akcij, od katerih izstopata dve. Najbolj pretresljiva nesreča se je avgusta 1942 zgodila v Rigljici: dva

¹ Glej moj članek *Pred 60 leti slovenska zastava na vrhu Triglava*, *Planinski vestnik*, 110, 2005/5, str. 16–18.

GRS priznanje iz leta 1952

plezalca sta se ubila, tretji je težko ranjen preživel. Pri spuščanju trupel in ranjenca skozi ozko grapo je pod starega snega pokopal dva reševalca. Bila sta takoj mrtva.² Izredno težavno reševanje je Mire ovekovečil s svojim fotoaparatom.

Prav neverjetna nesreča z dobrim koncem se je zgodila 26. aprila 1946. Pri smučanju na Triglavskem ledeniku je Tone Pogačnik v megli zapeljal čez rob Severne stene, kar bi pomenilo gotovo smrt, toda pristal je na zasneženi polici in po čudežu ostal nepoškodovan.³ Drugi rojstni dan je Pogačnik praznoval vsako leto, na praznovanje 60-letnice rešitve leta 2006 je prišel tudi edini preživeli reševalec, 91-letni Mire, ki se je kljub težavam pri hoji, posledice zloma stegenice, z vlakom pripeljal iz Solothurna v Švici.⁴

poudarek

Leta 1945 je Mire sam ali z Urošem Župančičem dal pobudo za ustanovitev GRS, ki je imela svojo centralo na Jesenicah, in bil njen prvi načelnik.

Leta 1946 je organiziral in vodil prvi reševalni tečaj v Krnici.⁵ Še po nastopu novega službenega mesta v Ljubljani leta 1951 je ostal aktiven gorski reševalec.

Bil je tudi športni kronist. Vse življenje je vodil dnevnik, v katerem je zapisal vse gorske, plezalne, smučarske in kolesarske ture, datume, čase in udeležence. Njegovi podatki, posebno izpred leta 1958, so izredno pomembni za zgodovino PZS in GRS, kajti arhiv obeh je tega leta pogorel. Njegov dnevnik bo prej ali slej našel pot v arhiv.

Potem ko je leta 1960 z družino za stalno ostal v Švici, ni nikoli prekinil stikov z domovino. Po dvanajstih letih čakanja na švicarsko državljanstvo, v katerih ni zapustil Švice razen zaradi službene poti, je začel spet pogosteje prihajati v Slovenijo. Kot v preteklih letih so ga še naprej stiki s sorodniki in prijatelji, časopisi, radijem in televizijo držali na tekočem o alpinističnih, smučarskih in hokejskih dogodkih v Sloveniji. Če je bilo treba, jim je tudi pomagal. Med drugim je izvrstnemu mlademu plezalcu Jožu Omanu iz Gozda - Martuljka priskrbel službo v svoji železarni in mu tako omogočil, da je v prostem času osvajal švicarske stene. V Švici je predvsem igral tenis in treniral igralce, a delal je tudi hribovske ture, pozimi pa smučal v družbi družine in prijateljev iz Slovenije. Aktiven športnik je ostal, vse dokler si ni v 85. letu starosti pri padcu zlomil stegenice.

Vsi, ki smo ga poznali, smo ga imeli radi in ga visoko cenili. Bil je velik domoljub, nesebičen in zanesljiv sopotnik v gorah, požrtvovalen pomočnik v sili ... Bil je odličen zgled in vzornik in želeli je, da ostane kot tak tudi v spominu poznejšim generacijam. ●

² Štiri smrtne žrtve Špika, *Jutro*, 25. 8. 1942; France Ma-lešič, *Spomin in opomin gora. Kronika smrtnih nesreč v slovenskih gorah*, Radovljica, Didakta 2005, str. 175–177.

³ Po novejših ocenah je meril padec 57 metrov. Jani Bele, *Nevarno proti vrhovom*, 2017.

⁴ Janko Rabič, Tonetu je padec še živo v spominu. *Gorenjski glas*, 12. 5. 2006.

⁵ I. gorski reševalni tečaj v Krnici. Od 12. do 14. aprila 1946, *Planinski vestnik*, 51, 1946, str. 62–66.

V kočah poleg turistične še promocijska taksa

Promocijska taksa tudi za člane PZS

Z začetkom leta 2019 se obiskovalcem gorskega sveta, tudi članom PZS, za prenočevanje v planinskih kočah obračuna dodatna promocijska taksa v višini 25 odstotkov turistične takse. Višino turistične takse določi posamezna občina, zato je lahko višina obeh taks različna glede na lokacijo prenočevanja.

Promocijska taksa je bila uvedena v začetku leta 2018 s sprejemom novega Zakona o spodbujanju razvoja turizma, pobirati pa se je začela z začetkom leta 2019. Omenjeni zakon definira tudi turistično takso. Turistična taksa je prihodek občin, promocijska taksa pa je namenjena izključno Slovenski turistični organizaciji (STO).

Planinski zvezi Slovenije (PZS) smo o promocijski taksi zastavili nekaj vprašanj. Podpredsednik PZS Miro Eržen in strokovni sodelavec PZS Damjan Omerzu sta nam podrobno razložila namen takse in tudi prizadevanja Zveze za oprostitev plačevanja takse za člane planinske organizacije. Strokovni sodelavec Omerzu je povedal: "Planinska zveza ni podpirala uvedbe turistične takse na planinskih kočah brez hkratnih ukrepov, ki bi dali podporo delovanju planinskih koč in urejanju planinskih poti. Zakon je sicer umestil planinske poti med turistično infrastrukturo

in je torej njihovo vzdrževanje lahko sofinancirano iz občinskih virov turistične takse, vendar je odločitev prepuščena vsaki občini posebej."

O prizadevanjih Planinske zveze pa je podpredsednik PZS Eržen dejal: "PZS si je prizadevala, da bi bili plačila turistične in promocijske takse (tako kot do sedaj) oproščeni tudi člani PZS, in to pri prenočevanju v planinskih kočah, ki imajo priznan tak status. Žal smo bili pri tem samo delno uspešni – plačila bodo oproščeni samo udeleženci mladinskih planinskih taborov (in osebe, navedene spodaj, op. ur.). Res pa je, da še nismo opravili analize, kako je z višino obeh taks po posameznih občinah in ali se je katera odločila, da članom PZS takse v planinskih kočah ne bo treba plačevati. Glede na izplen teh prizadevanj bo sedaj naša naloga, naloga Planinske zveze kot krovne organizacije in seveda tudi društev, da na osnovi zakona poskušamo dobiti del sredstev na

Pri spanju v planinskih kočah bomo turistično in promocijsko takso plačevali tudi člani PZS. Tudi v Blejski koči (na sliki).

Foto: Zdenka Mihelič

nivoju lokalnih skupnosti, pobranih iz naslova turistične takse za vzdrževanje planinske infrastrukture, v katero po našem mnenju spadajo planinske kočee in poti. Predvsem tiste v visokogorju in planinske kočee II. kategorije. Za vse ostale pa bo treba tudi s pomočjo teh sredstev najti ustrezne programe za dodatno turistično ponudbo."

PZS je zelo aktivna v svojih prizadevanjih na področju planinskega gospodarstva. Tako je v sodelovanju s Komisijo za kočee in pota Združenja planinskih organizacij alpskega loka CAA ter partnerskimi organizacijami konec januarja v Ljubljani v okviru sejma Alpe-Adria organizirala mednarodni posvet Planinska infrastruktura – podpora razvoja turizma ali zgolj njegova pastorka? "PZS je skupaj s soorganizatorji pripravila posvet o planinskih kočeah in poteh z namenom prepričati javnost, da so kočee in poti del turistične infrastrukture. To smo pokazali tudi s primeri, kako je urejeno v nekaterih drugih planinskih zvezah (Avstrija, Južna Tirolska). Med vabljenimi so bili tudi tisti, ki jim to že nekaj let neuspešno poskušamo povedati in dopovedati – predstavniki ministrstev, občin in drugih turističnih institucij, ki so tako ali drugače vpeti v razvoj turizma, odločanje o sredstvih in promocijskih aktivnostih," je o posvetu, o katerem bom poročali v prihodnji številki *Vestnika*, povedal podpredsednik Miro Eržen.

Turistične in promocijske takse v planinskih kočeah ne plačujejo otroci do sedmega leta starosti, osebe s posebnimi potrebami ter invalidi (na podlagi predložene članske izkaznice invalidske organizacije, fotokopije odločbe pristojnega organa ali potrdila izvedenskega mnenja, iz katerih je razvidna ugotovljena invalidnost oz. telesna okvara); otroci in mladostniki s posebnimi potrebami (na podlagi predložitve fotokopije odločbe); osebe na začasnem delu, ki bivajo v nastanitvenem obratu neprekinjeno več kot 30 dni (npr. oskrbniško osebje); tuji državljani, ki so po mednarodnih pogodbah oproščeni plačila turistične takse; učenci, dijaki, študenti ter njihovi vodje oz. mentorji, ki so udeleženci strokovnih ekskurzij in podobnih oblik dela, ki jih na nepridobitni podlagi izvajajo vzgojno-izobraževalne ustanove in so določene z letnim delovnim načrtom v okviru javno veljavnega vzgojno-izobraževalnega ali študijskega programa; osebe do 18. leta in njihove vodje oziroma mentorji, ki so udeleženci letovanj oz. planinskih taborov, ki jih organizirajo društva, ki jim je bil podeljen status pravne osebe v javnem interesu; osebe, ki prostovoljno odpravljajo posledice elementarnih nesreč in pripadniki Slovenske policije v obdobju opravljanja nalog iz svoje pristojnosti.

Polovično turistično in promocijsko takso v planinskih kočeah plačujejo otroci in mladi med 7. in 18. letom starosti.

"Občine imajo tudi možnost, da dodatno določijo osebe, ki so oproščene plačevanja obeh taks," je glede morebitnih izjem pri plačevanju taks še dodal podpredsednik Eržen. ●

PZS z več člani tudi v letu 2018

Člani PZS v letu 2019 pomagamo korošiči

Planinska organizacija je že četrto leto zapored povečala število članov, saj je lani v svojih vrstah zabeležila 58.413 članov posameznikov in po letu 2011 ponovno presegla mejo 58 tisoč.

V letu 2018, ko je Planinska zveza Slovenije (PZS) združevala 287 planinskih društev, klubov in postaj gorske reševalne službe, je v planinske vrste stopilo 1265 članov oziroma dobra dva odstotka več kot leto poprej. Leta 2017 je bilo v PZS včlanjenih 57.148 planincev, leta 2016 55.150, v letu jih je bilo 54.574, še leto pred tem pa 53.975. V letu 2018 se je, kot leto predtem, ponovno povečalo število odraslih članov, v kategoriji A je bilo skupno 2660 članov, 273 več kot leto prej, v kategoriji B pa 37.329, 509 več kot leta 2017. Razveseljiv je podatek, da je bilo v primerjavi z letom 2017 včlanjenih tudi več predšolskih in osnovnošolskih planincev (P + O), in sicer 348 več (od skupno 14.651), ter srednješolcev in študentov (S + Š), katerih je bilo v letu 2018 skupno 3634 oz. 146 več kot leto prej. Za enajst članov se je zmanjšalo le članstvo oseb s posebnimi potrebami (članov IN), katerih je bilo skupno 139. V planinsko organizacijo je bilo včlanjenih 18.285 mladih planincev do 26. leta starosti, kar predstavlja dobrih trideset odstotkov vseh članov.

Planinska društva se povezujejo v dvanajst različno velikih meddruštvenih odborov planinskih društev (MDO PD); največji po številu članov so Savinjski MDO PD z 9601 članom, MDO PD Gorenjske z 9071 člani in MDO PD Ljubljane, ki združuje 8812 članov. Ostali MDO PD-ji pa so imeli: MDO PD Dolenjske in Bele krajine 2403 člane, MDO PD

Kamniško-bistriškega območja 3201 člana, MDO PD Koroške 2947 članov, MDO PD Notranjske 2229 članov, MDO PD Podravja 7053 članov, MDO PD Pomurja 1612 članov, MDO PD Posočja 3509 članov, MDO PD Primorske 2442 članov in MDO PD Zasavja 3336 članov. V društva, ki ne delujejo pod okriljem MDO PD-jev, kamor spadajo tudi Češko-slovensko planinsko društvo in nekateri slovenski plezalni in alpinistični klubi, je bilo vključenih še 2197 članov. Lani so v primerjavi z letom 2017 število članov najbolj povečali v MDO PD Ljubljane, Podravja, Gorenjske in Zasavja, večje število članov je bilo tudi v MDO PD Koroške in Kamniško-bistriškega območja. Društvo z največ člani je še vedno PD Ljubljana - Matica s 3457 člani, kjer so članstvo glede na leto 2017 povečali za dobre štiri odstotke.

Novosti članarine za leto 2019

V letošnjem letu ni bistvenih novosti na področju članarine, prav tako ne v zavarovanju. Na novo je bil uveden dodatni evro pri vsaki kategoriji članstva (razen pri P + O članarini) za namen izgradnje nove kočice na Korošici, ki je trenutno v fazi priprave dokumentacije; pristopna izjava je dopolnjena in usklajena z Uredbo o varstvu podatkov; nova je tudi obvezna redna in ažurna uporaba informacijskega sistema Naveza za zagotavljanje članskih pravic in ugodnosti. Člansko zavarovanje je v letu 2019 ponovno sklenjeno pri Zavarovalnici Adriatic Slovenica (AS). Zavarovalne asistenčne storitve v tujini se izvajajo prek asistenčnega centra AS (številka: +3865 66 28 500). Dodatno so določene omejitve uveljavljanja zavarovanja za člane iz tujine.

"Partnerji za popuste članov ostajajo v osnovi isti. Sprememba je pri Garminu, ki ne prodaja izdelkov več neposredno, so pa Garminovi izdelki za člane PZS še vedno dostopni ugodneje pri drugih partnerjih PZS. Z Delavsko hranilnico zaradi majhnega zanimanja nimamo več stalnih ugodnosti za člane, bomo pa tekom leta skupaj ponudili občasne akcijske ugodnosti. Med partnerji PZS je nova trgovina Prosti čas (www.prosticass.si), pri kateri lahko članski popust uveljavljate v trgovini v Kamniku," je o popustih in ugodnostih pri partnerjih PZS dejal strokovni sodelavec PZS Damjan Omerzu, ki je še opozoril: "Generalno bi opozoril na pravočasno včlanitev pred planinskimi aktivnostmi, saj zavarovanje velja naslednji dan od vpisa člana v evidenco, nova izkaznica pa na naslov člana potuje okvirno en teden. V primeru nezgode v tujih gorah pa je nujno treba čim prej o tem obvestiti tudi asistenčni center, da postopek uveljavljanja zavarovanja teče nemoteno."

Ugodnosti in podpora

Zavarovanje je le ena od ugodnosti, ki jih zagotavlja planinska organizacija svojim članom. PZS nudi tudi popust pri prenočevanju v slovenskih kočah in v planinskih kočah trinajstih planinskih organizacij Evrope in v Kanadi, različne popuste pri nakupu opreme

in planinskih edicij, pri naročilu na *Planinski vestnik*, popust pri vstopnini v Slovenski planinski muzej, Narodni park Paklenica, prost vstop do 8. ure zjutraj v Logarsko dolino idr.

Nenazadnje pa s članstvom izkazujemo tudi pripadnost planinski organizaciji, podporo planinskim vrednotam, prizadevanjem za ohranjanje gorskega okolja, markacistom za opravljeno delo na planinskih poteh in izvajanje programa dela svojega društva (skupno društva izvedejo več kot sedem tisoč različnih aktivnosti letno), poleg tega so sredstva iz članarine namenjena tudi za vzdrževanje več kot 10.000 kilometrov planinskih poti, ekološko in energetsko sanacijo planinskih koč, sofinanciranje revije *Planinski vestnik*, delovanje Slovenskega planinskega muzeja, za različne razvojne projekte, projekte s področja preventivne dejavnosti in delo PZS.

Povzetki ugodnosti so zbrani v zloženki, ki jo člani prejmejo ob včlanitvi na društvu, dostopna pa je tudi na spletnem mestu PZS, https://www.pzs.si/javno/clanarina_zavarovanja/%C4%8Clanarina%202019/zgibanka_clanstvo_2019_splet.pdf.

Članstvo v planinski organizaciji nam med drugim nudi zavarovanje in številne ugodnosti, pomeni pa tudi podporo markacistom pri njihovem delu na več kot 10.000 kilometrov lahkih, zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poteh.

Foto: Zdenka Mihelič

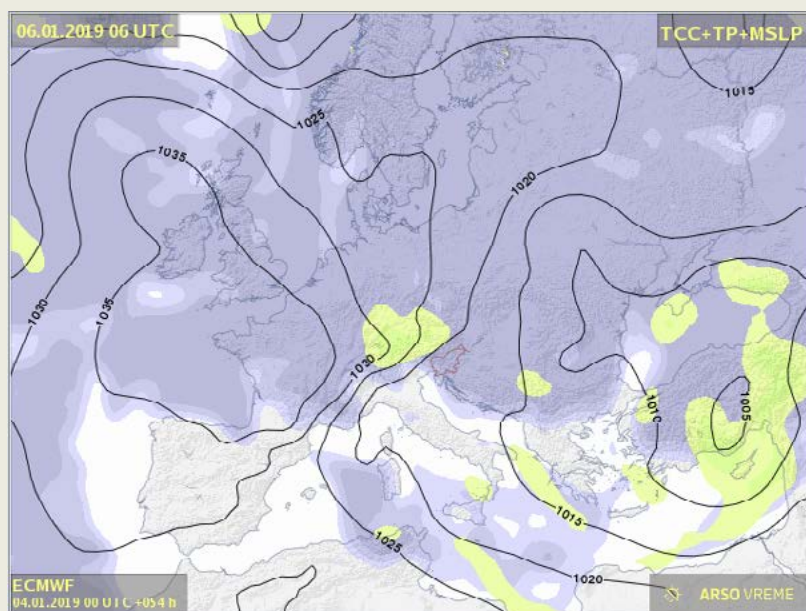
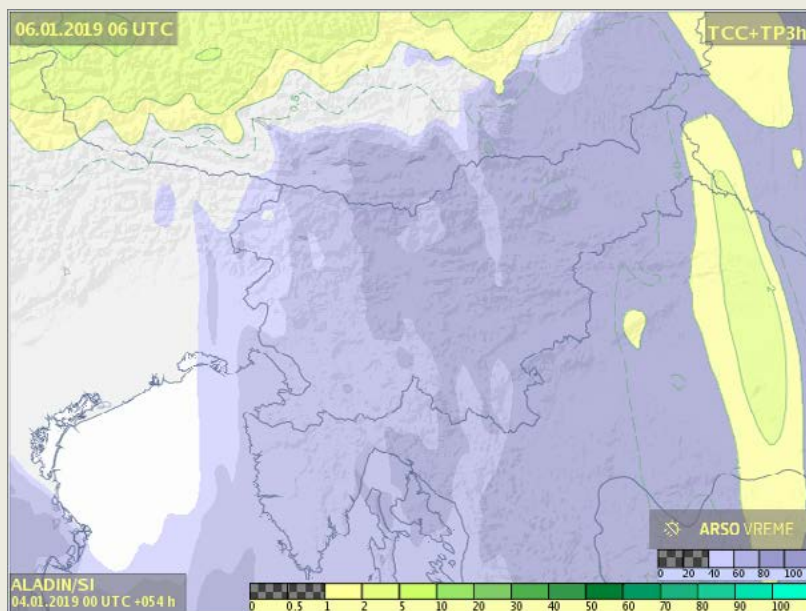
Najpomembnejše ugodnosti za člane PZS so: zavarovanje članov PZS za primer trajne invalidnosti, za primer nezgodne smrti, zavarovanje odgovornosti proti tretji osebi in za primer reševanja in zdravljenja s 24-urno asistenco zunaj Slovenije. Za vse kategorije članstva veljajo zavarovanja v gorah Evrope in Turčije, razen za člane kategorije A – zanje zavarovanje velja povsod po svetu.

vremenskih napovedi za posamezne države, ki pa jih običajno najdemo le na spletnih straneh meteoroloških služb, ki jih razvijajo. Njihova prednost je upoštevanje več lokalnih značilnosti, so pa napovedi v večini na voljo le za nekaj dni vnaprej.

Takšen vremenski model je v Sloveniji ALADIN. Osnovan je na izračunih ECMWF, pri čemer sta njegovi največji prednosti uporaba čim več lokalnih meritev ter podrobnejša modelska orografija. Naša država je reliefno zelo razgibana, kar že tako ali tako vpliva na velike krajevne razlike tako v temperaturi kot tudi v vremenskih pojavih, zato čim podrobnejša in realnemu stanju podobna modelska orografija prinese natančnejše napovedi. Ekipa meteorologov tudi s sprotno verifikacijo model ALADIN ves čas izboljšuje, vpeljuje korekcije, dodaja nove meritve meteoroloških spremenljivk, ki lahko izboljšajo točnost napovedi za naše kraje. Tu so še meritve višine snežne odeje, ki jih v zadnjih letih izvajamo na več vremenskih postajah. Vnos meritev višine snežne odeje v meteorološki model ALADIN na primer izboljša vremensko napoved pri napovedi najnižjih jutranjih temperatur, saj prisotnost snežne odeje ob jasnih nočeh prinese tudi za več kot pet stopinj nižjo jutranjo temperaturo, kot če snega ni.

Meteorologi, ki skrbijo za razvoj ECMWF, se težko posvetijo manjšemu območju in razvoju ter popravkom modela na območju tako majhne države, kot je Slovenija. Tako je zlasti pri padavinah znano, da že manj točna modelska orografija ECMWF predvsem ob orografskih padavinah v napovedih lahko celo dva- ali trikrat podceni količino padavin. Tudi ALADIN v tovrstnih primerih padavine nekoliko podceni predvsem v hribovitem svetu, saj so modelske gore in hribovi bolj zglašeni in tudi nižji od realnega stanja. Vremenski model brez pravilne interpretacije meteorologa prognostika ter brez dodatne korekcije, ki jo prepoznamo zaradi lokalnih vplivov, lahko hitro posreduje neumnosti, zato meteorologi še zlasti urne napovedi, ki jih uporabniki želijo za vsakodnevne aktivnosti, zelo neradi podajamo javnosti. V zadnjem letu smo tudi na ARSO dobili tako imenovano »pametno modro stran ARSO vreme«, ki razkrije modelske urne izračune za kar nekaj slovenskih mest. Vendar je zlasti poleti, ko se plohe in nevihte pojavljajo skorajda naključno tu in tam, uporabnost take napovedi morda še slabša kot za marsikoga presplošna napoved meteorologa prognostika. Za razumevanje vremena je v večini potrebna nekoliko širša slika, ki pa jo napoved za vsako vas ne more pokazati.

Meteorološki modeli so običajno računsko zelo potratni, zato za izračun vremenske napovedi potrebujemo superračunalnik. Razvijalci so vseeno poskrbeli, da lahko model WRF³ z nekoliko močnejšim računalnikom na manjši lokaciji poganjajo tudi

posamezni uporabniki sami, in tako izračunajo svojo vremensko napoved kar doma.

Vsi vemo, da je pred potovanjem v druge države za vreme najlaže v brskalniku poiskati prvo napoved, ki jo ta vrne. Morda pa bi si morali vzeti kakšno minuto več in obiskati spletne strani njihove državne meteorološke službe ter pogledati, kaj pravijo izračuni njihovega vremenskega modela ali morda celo njihovega meteorologa prognostika. Še eno napako imamo ljudje, poleg tiste, da nas bolj privlačijo »lepše« vremenske ikone. Če vemo, kakšno vreme bo danes, bi radi vedeli, kakšno bo jutri. Če vemo za jutri, pa bi radi vedeli še za pojutrišnjem, za čez pet dni, za dopust naslednji mesec, še raje pa za naslednjo sezono. Moramo se zavedati, da so napovedi najbolj zanesljive le za nekaj dni vnaprej. Ob stabilni vremenski situaciji resda lahko včasih dokaj zanesljivo napovemo vreme tudi za do dva tedna vnaprej, a niso redki dnevi, ko je že napoved za dan vnaprej negotova. ●

Napovedi padavin ALADIN, ki prikazuje manjše območje Slovenije in dele sosednjih držav, ter ECMWF, ki prikazuje večji del Evrope, se ob istem časovnem terminu predvsem zaradi različne orografije lahko razlikujeta.

³ The Weather Research and Forecasting model (Model za raziskovanje in napovedovanje vremena).

NOVICE IZ VERTIKALE

Začetek in prvi del letošnje zime pri nas nista bila bogata s snegom, je pa (pre)debelo prekrival vrhove sosednjih držav in ponekod predstavljal prej težavo kot dober poligon za plezalce in smučarje. Pri nas so tudi položne smeri pogosto zahtevale plezanje po skali in v bolj poraščenih stenah pikanje po travah. Po svoje je pomanjkanje snega pozitivno vplivalo na obisk sten, saj se je z nekaj vaje in občutka za plezanje v suhem dalo dobro plezati. Ljubitelji

slapov so morali dolgo čakati na širši izbor smeri. Slapovi, ki navadno prvi ponudijo dobre razmere, so se le počasi oblikovali. Proti sredini januarja se je iz nekaterih običajnih linij še vedno cedilo. Več ledu je bilo v višje ležečih legah in pri sosedih.

Kombinirani vzponi pri nas

Tokratno zimo je v stenah zelo prav prišlo poznavanje *drajtulinga*. Občutek za plezanje z derezami in cepini v suhi skali je prav prišel tudi v položnih, običajno zasneženih smereh. Največkrat so bile obiskane stene nad Vršičem. Smeri v Grebencu so bile težavnejše, kot je zapisano v vodniku. Manj snega je pomenilo kakšno stopinjo več pri

naklonini in suhe odseke. V severni steni Nad Šitom glave bile večkrat preplezane **Kranjska poč** in **Smer Košir-Breljih**. Tudi **Trmasti kamini** so dobili ponovitev. Preplezala sta jih Aleš Česen in Bor Levičnik. Zaradi pokončnosti je bila smer na več mestih precej suha, a tudi v sosednjih smereh, kjer je bilo snega ponekod več, ta ni dajal dobre opore. V Mali Mojstrovki je več ponovitev doživel **Severni raz**. Tudi v razu so naveze bolj kot ne rile proti vrhu iskaje opor v tankem sloju nekakovostnega snega.

Nekaj več dogajanja kot običajno je bilo v bližnjem Bavškem Grintavcu in njegovih sosedih. V Srebrnjaku je najboljše razmere nudila suha skala v SZ-stebru. Sneg v položnejših smereh je bil slab in je prej oteževal vzpon kot pomagal. **SZ-steber** sta 27. decembra brez rokavic in brez derez preplezala Miha Močnik in Matjaž Weiss (AO Železničar). V drugi najbolj priljubljeni steni območja, severni steni Zapotoškega vrha, sta člana AO Cerčno preplezala smer **Likar-Markič** (IV+, IV, 200 m). Spremenljive razmere so ju pahnila v neodločenost o uporabi zimske tehnike. Ko sta v enem raztežaju poskusila brez cepinov in derez, sta se nazadnje le odločila za orodja. Sneg v začetnem in zgornjem delu smeri je še bil v pomoč, v srednjem delu pa so razmere zahtevale več zbranosti. Malo dlje po dolini navzgor sta odšla Aleksij Kraljič in Jernej Rijavec (oba AO Nova Gorica). Izbrala sta si prehode v območju **Tomazinove smeri** v S steni Bavškega Grintavca oziroma natančneje njegovega predvrha Sravnika. Tomazinovi smeri nista sledila, temveč se je le delno dotaknila, saj sta raje plezala v območju najboljših razmer. Te sta na začetku še imela, više pa jima je prhek sneg pogosto skrival razčlembe v skali ter oteževal tako plezanje kot varovanje. Pomrznjene trave so jima ponekod precej olajšale vzpenjanje. Svojo novo linijo sta poimenovala **Medo reunion** (M4, 250 m), in sicer zaradi medvedovih sledi na dostopu in zgodbami, povezanimi s to zverjo. Nad Bavšico sta pozneje v SZ-steni Bavškega Grintavca, natančneje

V smeri Hudomušnost dobrosrčnih mož Foto: Miha Kenda

V Selvaggia sorte Foto: Luka Lindič

v vrhu Brda, plezala člana Soškega AO. Preplezala sta eno izmed **Brdarskih grap**, v katerih je pred leti prvi deskal Marko Čar. V danih razmerah stena še ni ponujala možnosti spusta, lep in dovolj strm vzpon pa vsekakor. Razmere so se z višino izboljševale.

Pestro je bilo v vrhovih nad Krnico v Kaninskem pogorju. Severne stene so tam kljub suši na sebi obdržale dovolj dobrega snega, da se je splačalo oditi pod steno in plezati na pogled. V veliko pomoč v teh stenah so trave, ki so pogosto gledale izpod snega. 18. decembra sta v severni steni Ovčjega Vršiča plezala Sebastjan Domenih (AO Bovec) in Vid Daskobler (Soški AO). Plezala sta v levem, višjem delu stene, levo od obstoječih smeri. Smer sta poimenovala **Po zadnji modi** (M5, 4 raztežaji). Ime izvira iz kratkega pristopa, saj vrh leži tik pod smučiščem, ter izbire linije v zgornjem delu smeri. Tam sta namesto lažjega izhoda izbrala direktno varianto čez previsen skalni pas. 26. decembra se je prej omenjeni navezi pridružil še Blaž Volčanjk (AO Bovec). Skupaj so preplezali novo smer v severni steni Stadorja. Smeri je dal ime mavričen lok, ki se je kazal izza roba stene. Štiri in pol raztežaje dolgo smer **Mavrica** so ocenili z M5. 28. decembra se je pod Stadorjevo steno še enkrat vrnil Blaž Volčanjk v družbi z Mihom Kendo (oba AO Bovec). Plezanje sta začela v vpadnici vrha Sklepa, kjer se proti vrhu grebena vijejo številne smeri starejšega datuma. Te so bile večinoma preplezane poleti, čeprav zelena narava stene nudi dobre pogoje v zimskem času. Zimska izjema med starimi smeri je Tamarina smer (smer posvečena Tamaru Likar). Kar se starih smeri tiče, so bile največkrat ponovljene takoj po nastanku, pozneje pa le redko ali nikoli. Blaž in Miha sta nekaj teh smeri presekala in nato v diagonalnem plezanju proti desni dosegla rob stene. Novo smer sta poimenovala **Hudomušnost do brosrčnih mož** (M4, 320 m). Na sončni, vzhodni strani Sklepa sta 6. januarja varianto **Sončne grape** preplezala Roald Bruil (AO Bovec) in Mitja Filipič (AO Nova Gorica). V bolj

Kamin v Selvaggia sorte Foto: Luka Lindič

Originalna (modra) in nova (rdeča) direktna varianta smeri Selvaggia sorte Foto: Luka Lindič

V smeri Selvaggia sorte Foto: Luka Lindič

Luka Lindič v smeri Sau hladno! Arhiv Luka Lindiča

Vris smeri
Sau hladno!
Foto: Luka Lindič

snežnih zimah gre za popolnoma snežno smer, v danih razmerah pa je nudila zmrznjene trave in skalo ter nekaj uporabnega snega le na položnih odsekih.

Nad Vrati sta bili večkrat obiskani **Slovenska smer** in **Kratka Nemška smer**. Na drugi strani doline pa je obisk dobil **Brojanov raz** (III, 500 m) v Stenarju. Tega sta konec decembra preplezali Marija Jeglič (AO Ljubljana Matica) in Petra Klinar (Akademski AO). Raz je v danih razmerah navezo zaposlil precej dlje, kot bi ju poleti ali v boljših snežnih pogojih.

V Begunjščici so bili večkrat obiskani **Centralna grapa**, **Y** in **SZ-greben**. V Ojstrici je bila preplezana **Leva smer** (IV/III, M5, 300 m). Večkrat je bil preplezan **Zgornji steber Brane**. Nad Jezerskim je nekaj obiskov dobil **Grintovčev steber** (IV/3+, M5, 250 m), v katerem se je našlo kar nekaj škripavca.

Led pri nas in čez mejo

Pri nas vse do sredine januarja še ni bilo dobrih lednih razmer, če odštejemo vsakoletne klasike. V Logarski dolini so bili narejeni **Palenk** (WI3, 100 m), **Slap pod Sušico**

(WI4, 150 m), **Slap nad potjo** (WI3, 80 m), **Kiks** (WI 4, 80 m), **Slap potepuhov** (WI4+, 100 m) in **Slap na Klemenči jami** (WI3, 130 m). Na Jezerskem je še vedno aktualen **Sinji slap** (WI 3, 150 m), pa tudi **Spodnji** (WI 5, 140 m) in **Zgornji Ledinski slap** (WI4+, 60 m) še vedno vabita obiskovalce. V Krnici so bili obiskani **Prvi** in **Drugi slap** (WI4-, 200 m) ter **Zimska smer** (WI5-, 280 m). Pod Prisojnikom so se naveze kar vrstile. Preplezani so bili **Levi** (WI3+, 150 m), **Desni** (WI4+, 150 m), **Srednji** (WI3+, 130 m) in **Slap pod Hanzovo steno** (WI3, 60 m). **Centralni** je bil sredi januarja še precej tekoč. V Tamarju so bili preplezani **Centralni slap** (WI4+, 120 m), **Slap ob sveči** (WI5-, 90 m), **Slap nad votlino** (WI4-, 120 m), **Desni slap** (WI4, 50 m) in **Zadnji slap** (WI3, 60 m). Prve obiskovalce je dobil **Damoklejev meč** (WI5, 250 m), ki je šele sredi januarja postal dovolj krepak. Slapovi v Loški steni so dolgo le nakazovali, da mogoče pa bo kaj z njimi. Medtem ko je bila večina linij nedohranjena, je dobre razmere nudila smer **Miklavževo darilo** (WI3, 150 m) pod Plešivcem. V Trenti je soliden led nudil **Desni Zapotoški slap** (WI4, 180 m). V vseh omenjenih dolinah in slapovih so se razmere le počasi izboljševale. Nekaterim slapovom je manjkal mraz, drugim voda, tretjim oboje. Po kaj več je bilo treba oditi v tujino. Tudi tam ledu ni bilo na pretek, a dovolj za odlične kombinirane vzpone, kakršne so opravili naši plezalci v Dolomitih. Tam sta sredi decembra Luka Lindič in Luka Krajnc preplezala smer **Teufelsgeige** (WI 5+, M6, 125 m). Smer je v začetku decembra začrtala nemška naveza in jo med plezanjem tudi opremila s svedrovci. 19. decembra sta Luka Lindič in Nemka Ines Papert preplezala smer **Jumbo jet** z varianto **747**. Smer Jumbo jet v primerljivih zimah poteka po debeli sveči, ocenjeni z WI5+, ki le redko doseže tla. Iz tega razloga sta lani Južnotirolca Daniel Ladurner in Hannes Lemayr preplezala novo skalno varianto smeri in jo ocenila z M7. Varianto sta opremila s klini in svedrovci. Luka in Ines sta smeri dodala nov vstop in pri tem uporabila le premična

varovala. Više sta se priključila originalni, opremljeni varianti ter po njej dosegla led. Smer sta zaključila po podaljšku **Sunnenausstieg**. Dan za tem sta preplezala še smer **Zauberflöte** s prvenstveno varianto v tretjem raztežaju. Poimenovala sta jo **Papageno**. V skali sta uporabila le premična varovala. Pozneje sta preplezala še eno prvenstveno varianto in hkrati opravila prvo ponovitev. Na prvi letošnji dan sta v Cimi Tosi, drugem najvišjem vrhu skupine Brenta v Dolomitih, preplezala ledno in kombinirano linijo **Selvaggia sorte**. Smer sta leta 2013 prvič preplezala Italijana Tomas Franchini in Alessandro Lucchi. Do vzpona Luke in Ines je že doživela nekaj poskusov ponovitve, a brez uspeha. Luka in Ines zanjo pravzaprav nista niti vedela. Njun prvotni cilj je bila smer **Filo d'Ambiez** v Cima d'Ambiez, a se vanjo zaradi neugodnih razmer nista podala. Sledil je ogled preostalih sten v bližini in tako je oko padlo na omenjeno linijo. Šele ko sta bila v steni, sta opazila, da nista prva v smeri. Tam je namreč tičal material predhodnih navez. Za razliko od prvih plezalcev sta izbrala bolj direktno linijo, saj jima je to omogočal led, nalepljen na skalo. Ta je nudil dovolj opore lednim orodjem, za postavitve varovanja pa je predstavljal kar trd oreh. Zadnje je veljalo tudi za naslednjo prvenstveno v isti steni, ki jo je Luka preplezal s Fabianom Buhlom. Ideja zanjo se je seveda porodila ob zadnjem obisku gore. Plezala sta desno od smeri **Selvaggia sorte**, kjer jima je stena nudila lepe prehode z zahtevnim nameščanjem varovanja. Smer sta poimenovala **Sau hladno!** (AI6, M5, 500 m). Sredi decembra so v Dolomitih plezali tudi Žiga Gosar, Blaž Karner, Aleksander Kranjc (vsi AO Ljubljana-Matica) in Denis Arnšek (AK Črna). 18. decembra so preplezali dve smeri v Torre Innerkofler (3098 m). Žiga in Denis sta si izbrala smer **Mistica** (IV/4, M, AO, 450 m), Aleksander in Blaž pa sosednjo smer **Anima Mundi** (V/5+, M6, 450 m). V naslednjih dneh je sledil obisk slapov nad Colfscorn in smer **Paperoga** (WI3+, 170 m) v Cimi Coldai. Med štiritisočaki je slovenski obisk dobil Gran Paradiso,

natančneje njegova severna stena. Člani AO Rašica in AO Ljubljana Matica so preplezali smer **Bertolone** (D, III, 50–55°, 600). Vrh gore so dosegli čez široka pobočja škripavca in v zgornjem delu stene ledu.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPEZALNE NOVICE

Tokrat si pogledimo le nekaj kratkih novic iz skale. Plezalci iščejo dobre razmere in dovolj visoke temperature za kakšne odmevne vzpone. Za las se je z vlago in z na pol zmrznjenimi prsti izšlo Jerneju Kruddru, ki je zadnji dan leta v plezališču Vrulja preplezal novo najtežjo smer na Hrvaškem, Dugi rat 9a+. Smer je poizkušal zadnja štiri leta, tradicionalno čez novoletne praznike, in kljub temu da je bil že nekaj let zelo blizu, so ga vedno ustavili dež ali slabe razmere. Tokrat se mu je v 30-metrskem previsu vse sestavilo, kot je treba.

Od tujcev dobro formo še naprej izkorišča Jakob Schubert, ki se je očitno kar preselil v Katalonijo. Tokrat je v plezališču Santa Linya preplezal smer Neanderthal 9b. Gre še za eno kraljevsko linijo Chrisa Sharma, ki do sedaj še ni bila ponovljena; 115 gibov po brutalnem previsu vključuje skok na detajlu. V zadnjem času se je nekaterim tekmovalcem odprlo tudi v skali. Dobre vzpone poleg Jakoba redno nizata Stefano Ghisolfi in Alex Megos, tako da oce- na 9b ni več rezervirana le za Ondro ali Sharmo. Upajmo, da bo leto 2019 na ta prestižni seznam prineslo tudi kakšnega Slovenca – kandidati so vsaj trije.

Nasploh se je nivo v skali že toliko dvignil, da lažjih vzponov skoraj ne gre beležiti. Omenimo lahko le Esclatmasters, peti 9a za Lauro Rogoro, in Catxaso, prvi 9a+ za Jakuba Konečnyja. Kot majhen namig za prihodnost – Italijanka ima namreč šele 17, Jakob pa 19 let in oba sta vzhajajoči zvezdi, ki se hitro približujeta najboljšim.

Novico je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Kristina Menih: Pravljičarija pod Triglavom. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2018. 121 str., 17,90 EUR.

V zadnji dolini pod Triglavom je dežela Pravljičarija. Verjetno so tam od nekdaj bivali škrtati, vile in podobna pravljica bitja v nekem čarobnem ravnovesju z drugimi prebivalci doline in živeli v ustnem izročilu tamkajšnjih domačinov. Zanje je vedela tudi gospodična, ki je ves svoj prosti čas preživljala v hiški pod Triglavom skupaj s pitbulko Dixie. Ker je imela odprte oči, ušesa in srce za pravljico dogajanje v dolini, je marsikaj videla in slišala. Dogodivščin se je sčasoma nabralo toliko, da se jih je gospodična odločila zapisati v spomin na svojo psičko, ki je po štirinajstih letih druženja odšla v pasja nebesa. Tako so otroci v zgodbah, sprva objavljenih v *Planinskem vestniku*, začeli spoznavati prebivalce zadnje doline pod Triglavom: ježka Pleška, lisjaka Liska, svizca Zvisa in medveda Dema. Zdaj so prigode teh in drugih junakov mladim bralcem na voljo v knjigi *Pravljičarija pod Triglavom*.

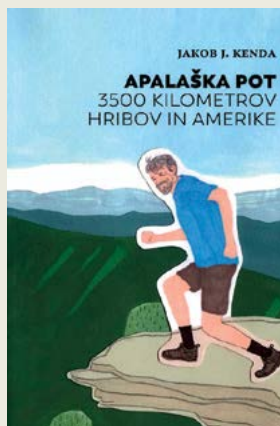
Knjiga zapolnjuje pomembno vrzel v planinski literaturi za otroke. Na razpolago imamo odlične družinske planinske vodnike, v katerih so tehničnim podatkom o planinskih izletih dodana mikavna povabila v gore, ki slonijo na bogatem ljudskem izročilu pripovedk in legend. Pravljična bitja so vsaj nekaj časa izvrstni

pomočniki pri motiviranju mladeži za hojo v gore. Kakovostnega lep-slovlja, ki bi otrokom približalo planin-ski svet, pa v našem prostoru ni ravno v izobilju. (Odlično delo je recimo pred nekaj leti izdana knjiga *Gorski vrt, za vse odprt* izpod peresa Pol-lonce Kovač, ki v duhovitih zgodbah prek pravljicnih bitij in personificira-nih resničnih predstavnikov živalskega in rastlinskega sveta mlade bralce poučuje o gorski flori in favni.) Zato je pričujoča knjiga dragocena – ker mlade bralce vabi v planinsko oko-lje tako, da razburka njihovo domi-šljijo, bodisi s skrivnostnimi bitji, ki jih ni dano videti vsakomur, bodisi z re-sničnimi prebivalci gorskega sveta, ki nam preko zgodb in s konkretnim imenom postanejo bližji, bolj doma-či, skorajda otipljivi. K temu zagoto-vo prispevajo tudi odlične ilustracije Jerneja Kovača Myinta, ki je ustvaril simpatične podobe glavnih juna-kov zgodb. Kljub temu, da kdaj zaradi svoje radovedne narave ali česa dru-gega zabredejo v težave, se njihove prigode, tako kot je v pravljicah nava-da, tudi zavoljo Dixiejine dobrohotne narave, vedno srečno končajo. Do-brodušnost, ki veje iz ilustracij pro-tagonistov zgodb, nagovarja bralce z izrazito pozitivno noto. Knjiga ima tudi pomembno poslanstvo, in sicer vsaj malo omiliti slab sloves psov pit-bulov, ki so po avtoričinem mnenju nevarni le, če so podvrženi nevzgo-ženosti, ščuvanju k boju in slabi skr-bi zanje.

Pred leti smo v želji *Planinski ve-stnik* približati tudi mladim planin-cem uvedli rubriko *Planinčkov ko-tiček*. Sodeč po tem, da me otroka vsakič, ko prelistavamo novo števil-ko "najstarejše slovenske revije, ki še izhaja", obvezno vprašata, ali je notri tudi pravljica, nam je očitno uspelo. Ker so rubriko doslej večinoma polni-le zgodbe Kristine Menih, je to hkrati priznanje njenemu delu iz prve roke. In kaj o knjigi pravi eden od najbolj neposrednih ocenjevalcev: "Všeč mi je, ker so v njej zanimive zgodbe." Naj bo to preprosto iskreno mnenje dobra popotnica knjigi. Upajmo, da bodo tudi drugi planinčki kmalu za lahko noč zahtevali le še *Pravljičarijo pod Triglavom*.

Mateja Pate

Jakob J. Kenda: *Apalaška pot. 3500 kilometrov hribov in Ameri-ke*. Ljubljana, ISPO, 2018. 360 str., 27 EUR.

Prehoditi z natrpanim nahrbtnikom v enem kosu tri tisoč petsto kilome-trov dolgo Apalaško pot z njenimi sto štiridesetimi kilometri vzpona ni mačji kašelj. Od nekaj milijonov lju-di, ki se vsako leto podajo nanjo, tak podvig uspe le peščici. Kot prvi Slo-venec se lahko s tem pohvali Jakob J. Kenda. Za pot, ki povprečnemu pohodniku (seveda nihče, ki preho-di tolikšno razdaljo po takem terenu, ni ravno povprečen pohodnik) vza-me šest mesecev, je sam potrebo-val štiri. Njegova najdaljša pohodna etapa je merila prek osemdeset ki-lometrov. Na pohod se je odpravil sam, na njej je srečeval množice ljudi, med njimi veliko dobrih, nekaj soro-dnih duš, medveda, orjaške roje žu-želk, predstavnike več živalskih vrst, kot jih ima ljubljanski živalski vrt, pa seveda vse vremenske razmere, kar jih spomladi in poleti premore zna-menito prastaro ameriško sredogor-je, ter vse možne različice pohodni-ških "podlag". In včasih celo samega sebe.

Leto po vrnitvi je podvig ponovil, le da v drugi dimenziji. O njem je spi-sal knjigo. Ta že v uvodnih odlomkih ne more utajiti, da je njen avtor pre-tanjen mojster peresa, ki do potan-kosti obvladuje jezik v njegovi iznaj-dljivi različici, oblikovanje zgodbe in miselno substanco. Kendova *Apa-laška pot* se sicer po osnovni sestavi ne razlikuje kaj dosti od najboljših knjig, ki jih pišejo pustolovski jadranci, alpinisti, *trekingaši*, gorniki nasploh, kolesarski in drugi avanturisti telesa in duha, ki jim je osnovno vodilo na

videz preprosto, a pomensko bogato geslo *pot*. V njej najdemo podrobne opise same popotniške dejavnosti, njenih specifičnih izzivov in presež-kov, opreme, socialne razsežnosti, poleg tega pa še polno stvarnih po-datkov o poti in deželi, kulturološke in domoznanske vložke in razmišlja-nja, pa premišljevanja "o življenju, ve-solju in sploh vsem", če si sposodim besede avtorju ljubega Douglasa Adamsa. Toda ta poznana mešani-ca je podana enkratno, iskrivo sve-že in literarno spretno. Pripovedna moč nikjer ne popusti; a tudi če bi, bi jo nadomestila izjemno posrečena uvodni in sklepni del, ki ovijeta sredi-co v slastno bralno sladico.

Literarno oblikovano je tudi sporoči-lo *Apalaške poti*. Čeprav imamo vtis, da avtorja v celoti razumemo – kri-vec za to je njegova nazorna pripo-ved, ki se bralca dotakne –, pa obe-nem čutimo, da bi njegovo sporočilo osiromašili, če bi ga oklestili na izre-kljivo formulo. Knjiga sicer daje kar nekaj opor za to. Malce se spogledu-je z zaplotnikovsko (ali pa vzhodnja-ško) modrostjo Pot je cilj, večkrat se sklicuje na transcendentaliste, po-pisuje evforična razpoloženja, ki so na videz v nasprotju s prestanimi napori –, a avtor ne zapade v plitvo romantiziranje in poceni metafiziko, temveč bralca večkrat prizemlji, na primer ko razpravlja o telesnih so-kovih, ki se sproščajo pri dolgotraj-nih naporih in povzročajo občutja vznosenosti. Ali v notranjem mono-loškem dialogu s popotnimi prijatelji, ki jih strezni s hladno prho: "Ne, tole ni (romantični) razvojni roman. Na tej poti, kamor se hodijo ljudje spozna-vat in iskat, se sam nisem ne spo-znal ne našel. Če kaj, sem spoznal, da sem natanko tak, kakršnega se po-znam."

Ne, avtor ne želi biti romantik. Pa vendar nam v tej odlični knjigi pre-tanjeno podtakne več od trezne dvomljivosti pragmatika in realista. Ustrezno ime za to, kar ga na po-hodu navdaja z evforijo, ob kateri v nevarnosti izgine celo strah pred smrtjo, vendarle niso telesni sokovi, temveč – *ljubezen*. Ta bo okužila tudi bralca. Zemljevidi in vinjete so delo Nine Čelhar.

Tomo Virk

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor Planinske zveze Slovenije (UO PZS) se je 24. januarja sestel na sedežu PZS na četrti seji v mandatnem obdobju 2018–2022. Prisotnih je bilo 18 od 24 članov upravnega odbora. Člani so potrdili podrobni vsebinski in finančni načrt PZS za leto 2019, kandidaturo podpredsednika PZS Martina Šolarja za predsednika Združenja planinskih organizacij Balkana (BMU), podaljšanje veljavnosti certifikatov Okolju in Družinam prijazna planinska kočica, izbris Koče na Saobotinu iz registra planinskih objektov PZS, spremembe Katastra planinskih poti in Uroša Kuzmana (PD Velenje) za predstavnika PZS v Programskem svetu PUS Bavšica. UO je podal soglasje k novemu vodstvu Mladinske komisije PZS, Pravilniku o delu Meddruštvenega odbora PD Zasavja, Pravilniku o organiziranosti vodnikov PZS in k novemu vodstvu Vodniške komisije PZS. Predstavljen sta bila postopek denacionalizacije Doma v Kamniški Bistrici in informacija o postopku prodaje Ribniške kočice.

PZS je v sodelovanju s Komisijo za kočice in pota Združenja planinskih organizacij alpskega loka (CAA) in s partnerskimi organizacijami pripravila posvet Planinska infrastruktura – podpora razvoja turizma ali zgolj njegova pastorka, ki je bil 31. januarja v sklopu sejma Alpe-Adria na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Več o posvetu bomo pisali v naslednji številki *Planinskega vestnika*.

Mladinska komisija je objavila razpis za sofinanciranje planinskih zimovanj v letošnjem letu v skupni višini 1500 evrov. Povabili so na jubilejno 30. državno tekmovanje Mladina in gore, ki je bilo 26. januarja v Podnanosu. Več o jubileju in letošnjih rezultatih bomo pisali v naslednji številki *Vestnika*.

Starejši srednješolci, študentje in vsi mladi po duši, ki bi se radi bolje

spoznali z varnejšim gibanjem v gorah pozimi, vabljeni na zimsko planinsko šolo. Neformalni seminar bo potekal na Pokljuki od 14. do 17. marca, rok prijave pa je 16. februar.

Za mladinske odseke je ponujen ugodnejši izvensezonski najem Planinskega učnega središča Bavšica, in sicer brez oskrbe za vsaj 2 zaporedni nočitvi. –

Vodniška komisija je podala dodatna navodila ob spremembah podaljševanja licence in objavila navodila za registracijo vodnikov PZS v letu 2019. Z začetkom februarja so se začela licenčna usposabljanja za vodnike PZS, najprej snežna izpopolnjevanja na različnih lokacijah po Sloveniji.

Gospodarska komisija (GK) je povabila na 8. konferenco o planinskem gospodarstvu in na zbor gospodarjev, ki sta bila 2. februarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani.

PD Ravne na Koroškem je objavilo razpis za oskrbniški par v Koči na Naravskih ledinah, PD Podbrdo za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti, PD Cerčno za Kočo na Poreznu, PD Radovljica za oskrbnika Roblekovega doma na Begunjščici, PD Iskra Kranj pa za oskrbnika ali za oskrbniški par v Domu Čemšenik. PD Jesenice je razpisalo delovna mesta v Tičarjevem domu na Vršiču, Zavetišču pod Špičkom in v Koči na Golici.

Komisija za planinske poti je poročala o izplačilu sredstev za vzdrževanje planinskih poti planinskim društvom, skrbnikom planinskih poti,

Komisija za varstvo gorske narave je razpisala licenčni seminar za varuhe gorske narave (VGN) in usposabljanje za pridobitev naziva VGN. Usposabljanje bo potekalo 11. in 12. maja v Tončkovem domu na Liscu, 25. in 26. maja v Domžalskem domu na Mali planini ter 8. in 9. junija v Šlajmarjevem domu v Vratih. Rok prijave je 10. april.

Komisija za alpinizem (KA) je pozvala alpiniste, alpinistične pripravnike in alpinistične kolektive k registraciji za leto 2019 in objavila razpis za akcije KA za člansko in mladinsko reprezentanco.

Angleška gorniška zveza (BMC) v maju organizira mednarodno letno srečanje plezalcev in je nanj povabila

tudi dva predstavnika PZS. KA je tako pozvala alpiniste k prijavi, izbrala bo dva, ki ju bo tudi delno finančno podprla.

Na alpinistično-plezalnem večeru so 30. januarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani podelili priznanja najuspešnejšim v alpinizmu, športnem in lednem plezanju ter turnem smučanju. Letošnji prejemniki priznanja za življenjsko delo v alpinizmu sta Staza Černič in Danica Blažina, predstavnici alpinistk prve povojne generacije, ki sta orali ledino modernega slovenskega (ženskega) alpinizma.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je pozvala društva in klube k registraciji, organizirala je triurni seminar Priprava na izpit za športnega plezalca 1 in 25. državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju na Zavodu sv. Stanislava - Škofjski klasični gimnaziji.

Najboljša športna plezalka na svetu Janja Garnbret se je uvrstila med deseterico, ki se je v okviru svetovnih iger potegovala za laskavi naslov športnika leta 2018. Slovenska športnica leta 2018 je edina predstavnica športnega plezanja in sploh predstavnica Slovenije v uglednem mednarodnem izboru športnika leta v neolimpijskih športih.

Pediatrični urgentni center Splošne bolnišnice Celje je v sodelovanju s ŠPO PD Celje Matica 2. februarja priredilo dobrodelno tekmovanje v športnem plezanju za otroke in najstnike.

Komisija za gorske športe. 5. januarja se je v Avstriji v kraju Kötschach-Mauthen odvijalo tradicionalno avstrijsko odprto državno prvenstvo v lednem plezanju, na katerem so tekmovali ledni plezalci iz Avstrije, Nemčije in Slovenije. Najpomembnejša slovenska predstavnica sta bila legendarna zakonca Jasna in Andrej Pečjak (oba AO PD Domžale), glavna promotorja lednega plezanja pri nas, mednarodna UIAA sodnika tekmovalnega lednega plezanja, pred več kot 10 leti pa sta bila tudi sama aktivna tekmovalca. Njuna udeležba ne bi bila tako posebna, če ne bi Jasna šele pred dobrim letom dni uspešno prestala težke operacije presaditve pljuč. Poleg Jasne in Andreja

so tekmovali še: tretjevrščeni Vili Guček (AS Špaltna Hrastnik), drugouvrščena Nadja Korinšek (AO PD Trbovlje), zmagovalka Maja Šuštar (AO PD Domžale), tretjevrščena Katja Jurjovec (AO PD Grmada Celje), Nace Grgorinič (AO PD Kranj) in Miha Habjan (Akademski AO).

Zaradi slabe snežne odeje sta bila Lumarjev Vertikal in državno prvenstvo v vzponu na Zelenici predstavljena na Krvavec v sklop prireditve *Zvoh Night Attack* 9. februarja. Tekma rekreativcev v težki kategoriji bo izpeljana v sklopu tekmovanja *Zelenica Ski Raid*, ki bo 3. marca na Zelenici. 22. Memorial Luke Karničarja in Rada Markiča, državno prvenstvo v parih je potekalo 26. januarja.

Drugi mednarodni turnosmučarski tabor za mlade je pod okriljem mednarodne turnosmučarske organizacije ISMF potekal sredi decembra v avstrijskem Kühtaiu; iz Slovenije sta se tabora ob spremstvu Roberta Pritrznika udeležila Anja Merlak Markič in Maj Pritrznik.

Na prvi turnosmučarski tekmi svetovnega pokala 2019 v avstrijskem Bischofshofnu med 18. in 20. januarjem sta slovenske barve zastopala Matjaž Mikloša in Luka Kovačič (oba TSK Olimpik).

Na preventivnem področju je PZS opozarjala na varnejše gibanje v zasneženih hribih, na snežne razmere v Avstriji, Italiji in na Bavarskem in na odpoklic samovarovalnega kompleta Dynamax proizvajalca Rock Empire (CTD001) s serijsko številko 170292.

PZS je na svoji spletni strani poročala o filmskem festivalu *Bovec Outdoor Film festival*, objavila je nov bilten Evropske popotniške zveze, v Knjižnico Otona Župančiča Ljubljana povabila na pogovorni večer o Slovenski planinski poti (SPP) in novem vodniku po SPP, na večer z Marijo Štremfelj v Slovenski planinski muzej o tem, ali je Everest res najvišji vrh v njenem življenju, ter na predavanje Aleša Česna in Luke Stražarja, ki sta na sejmu Alpe-Adria 30. januarja predstavila svoj vzpon na Latok I s severne strani, ki sta ga opravila skupaj z Britancem Tomom Livingstonom.

Zdenka Mihelič

FILM

BOFF 2018 končan

12. Bovški *outdoor* filmski festival je 30. 12. 2018 zaprl svoja vrata. Gledalci so med sedemindvajsetimi filmi o športih v naravi in o naravi sami izglasovali dva in jima podelili nagrado občinstva. Tokrat je bil festival brez strokovne žirije, zato sta bili to edini nagradi. Nagrado za najboljši domači film je prejel *The Undamaged* avtorjev Rožleta Bregarja, Matica Oblaka in Mihe Avgušтина. To je 52-minutni film, ki spremlja naravovarstveno odpravo *Balkan Rivers Tour* po rekah od Slovenije do Albanije. Kajakaši v sodelovanju z naravovarstveniki in lokalnimi prebivalci skušajo osvestiti javnost za borbo proti načrtovani gradnji več kot 3000 jezov na zadnjih prosto tekočih rekah v Evropi.

Nagrada za najboljši tuji film je pripadla 14-minutnemu filmu *The Frenchy* avtorice Michelle Smith iz ZDA. Prikazuje življenje 82-letnega Francoza Jacquesa, ki v Koloradu tekmovalno smuča, kolesari po cestah, se z gorskim kolesom spušča s hribov ter posebej veseli do življenja. Preživel je vsaj 20 bližnjih srečanj s smrtjo. Njegov moto je: "Ko se smeješ, si podaljšaš življenje za eno uro. Živel bom zelo dolgo, ker se rad smejem."

Po sporočilu za medije povzel Mire Steinbuch.

13. Festival gorniškega filma

Naprej pomembna novica: festival se bo začel s projekcijo vročega in verjetno najteže pričakovanega filma *Free Solo* z Alexom Honnoldom v glavni vlogi, ki bo na ogled v Ljubljani, Celju in Radovljici.

Festival gorniškega filma 2019 bo potekal od 18. do 24. februarja na štirih lokacijah: v Cankarjevem domu v

Prizor iz nagrajenega domačega filma *Undamaged* Arhiv BOFF

Prizor iz nagrajenega tujega filma *The Frenchy* Arhiv BOFF

Ljubljani, Mestnem kinu v Domžalah, Mestnem kinu Metropol v Celju in Linhartovi dvorani v Radovljici. V štirih kategorijah, in sicer alpinizem, gore, šport in avantura, gorska narava in kultura ter plezanje, bo na ogled 32 filmov, med njimi tudi *Manaslu*, *Dawn Wall*, *Zeleni Everest*, *Era Adama Ondre* in domača izdelka *Nepoškodovane* ter *Utrinki iz Drašnic*. Filme bo ocenjevala mednarodna strokovna žirija, ki jo sestavljajo Španec Javier Barayzarra, predsednik Mednarodne zveze gorniškega filma, najuspešnejši hrvaški alpinist in filmski ustvarjalec Stipe Božić in argentinski Slovenec Marko Magister, industrijski oblikovalec, fotograf in snemalec.

Letos bo predavalo bo kar sedem gostov: perspektivna alpinistka Marija Jeglič o odkrivanju novih sten in linij, ameriški alpinist Colin Haley o športnem alpinizmu, Andrej Štremfelj o Everestu pred 40 leti, avstrijski alpinist Hansjörg Auer o svoji neustavljivi strasti do solo plezanja, Klemen Bečan o svojih plezalskih popotovanjih in iskanjih, Aleš Česen in Luka Stražar pa bosta imela skupno predavanje o Latoku I. Poleg tega bomo lahko prisostvovali pogovoru z Radom Hočevarjem ob predstavitvi njegove knjige *Tista lepa leta* in okrogli mizi o "vojni" med pristaši in nasprotniki vrtnanja in vstavljanja svedrovcev v gorah.

Torej je dovolj razlogov za obisk enega od prizorišč festivalskih dogodkov.

Mire Steinbuch

Spremljanje obiska na zavarovanem območju

Z izpolnjevanjem nalog iz Načrta upravljanja Triglavskega narodnega parka 2016–2025 in v luči Razvojnega načrta biosfernega območja Julijske Alpe kot trajnostnega turističnega cilja smo v JZTNP leta 2016 pričeli z aktivnostmi na področju sistematičnega spremljanja obiska zavarovanega območja. Prvi cilj je bil zbrati

obstoječe statistične podatke in pridobiti kvalitativne podatke z javnomnenjsko raziskavo v poletni sezoni 2016. V letu 2018, ob 240-letnici prvega pristopa na Triglav, smo raziskavo ponovili, tokrat s poudarkom na obiskovanju Triglava. Podrobnejši analizi obeh raziskav sta bili objavljeni v znanstvenoraziskovalni publikaciji *JZTNP Acta Triglavensia* (2017) in v zborniku *Triglav 240* (2018). V teku letošnjega leta sta bili raziskavi vključeni v sklop različnih tematskih dogodkov po Sloveniji, v letu 2017 je bila prva tudi v ožjem izboru izbranih predstavitev na 6. mednarodnem simpoziju raziskovalcev zavarovanih območij v Salzburgu, v letošnjem letu pa na povabilo organizatorja tudi na mednarodni konferenci *Sustainable Summits Conference 2018* v Chamonixu.

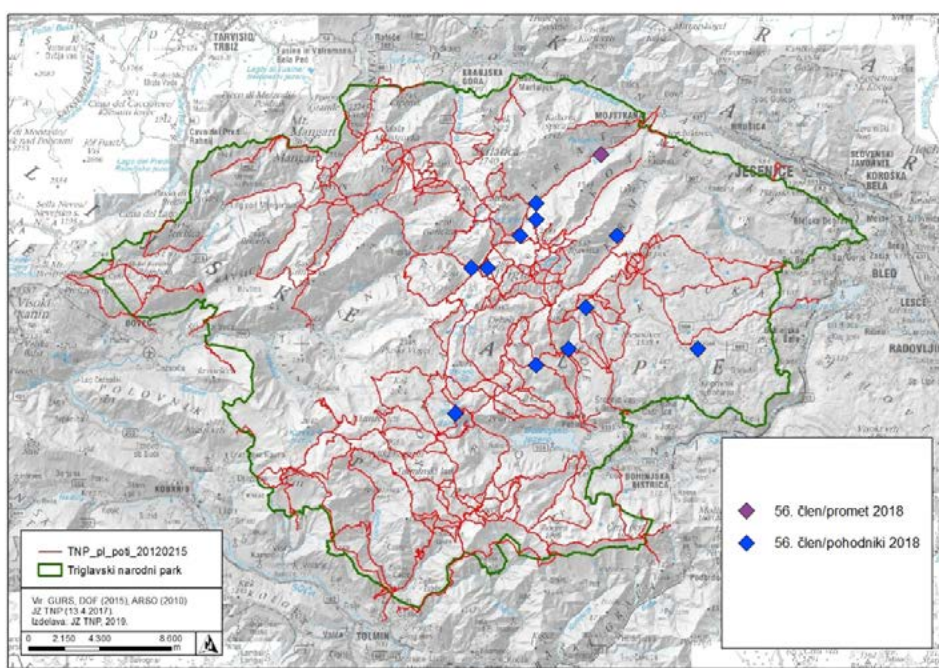
Pregled podatkov je pokazal, da so določena območja razmeroma dobro pokrita, medtem ko določena ostajajo slabo spremljana, predvsem

območja enodnevnih obiskov visokogorja, kjer se obisk ne beleži sistematično. Na podlagi ugotovitev smo želeli v naslednjem koraku vzpostaviti mrežo točk z nameščenimi samodejnimi števci prehodov obiskovalcev z namenom, da bi pokrili »sive lise«, ki hkrati predstavljajo izredno obiskana območja TNP.

V letu 2018 je JZTNP vzpostavil takšen sistem spremljanja obiska na vstopnih točkah v najbolj obiskane predele parka, in sicer na širšem območju Triglava in Doline Triglavskih jezer. Števnih točk z nameščenimi števci je bilo v letošnji sezoni dvanajst, in sicer na naslednjih lokacijah:

- Dolina Vrata
- Dolina Krma
- Dolina Voje in Fužinske planine
- Dolina Triglavskih jezer
- Planina Konjščica
- Dolina Zadnjica

Dolgoročni cilj spremljanja obiska je zagotoviti razvoj trajnostnega turizma v zavarovanem območju. Ta v

Lokacije samodejnih števecv prehodov obiskovalcev v TNP.

narodnem parku temelji na potencialih ohranjene narave ter kulturne krajine. Prinaša prihodke in delovna mesta lokalnemu prebivalstvu, prispeva h kakovosti življenja, boljšim možnostim za ohranjanje poseljenosti, obiskovalcem pa ponuja možnost doživljanja in spoznavanja narave ter izvajanje naravi prijaznih prostočasnih dejavnosti – ob upoštevanju varstvenih ciljev zavarovanega območja.

Majda Odar, Miha Marolt

Franc z Lovrenca – devetdesetletnik

Eden najbolj znanih Lovrenčanov Franc Pačnik je na silvestrovo praznoval 90 let. Svoj prosti čas je posvečal različnim družbenim dejavnostim v svojem kraju, a največ naravi, predvsem planinski dejavnosti. V Lovrencu na Pohorju je pred 48 leti ustanovil planinsko društvo in ga je kar 30 let tudi vodil, zdaj pa je častni predsednik društva. Dejaven je bil tudi v Planinskem društvu PTT Maribor in je kot graditelj sodeloval pri postavitvi Poštarske kočice pod Plešivcem (Uršljo goro), ki so jo odprli v letu 1955. To planinsko postojanko na Selah nad Slovenj Gradcem Franc še danes rad obiskuje.

Franc Pačnik se je rodil 31. decembra 1928 v Starem trgu pri Slovenj Gradcu. Pred vojno je delal v kamnolomu, po vojni pa se je zaposlil v slovenjgraški tovarni meril, do leta 1948, ko so ga vpoklicali na služenje vojaškega roka v Zrenjanin v Vojvodini, kjer je preživel tri leta in opravil tečaj za radiotelegrafista. To dodatno znanje je bilo verjetno odločilno, da se je po vrnitvi iz JLA (Jugoslovanska ljudska armada) zaposlil pri pošti, kjer je spoznal Lovrenčanko Mihaelo, s katero sta se leta 1955 poročila. Franc je sprva delal kot pismonoša, pozneje je nadomeščal odsotne delavce na poštah na Koroškem in drugih območjih, v letu 1958 pa je prevzel vodenje pošte Lovrenc. Tudi Mihaela je delala na tej pošti in oba sta svojo delovno dobo tu tudi sklenila; Franc se je upokojil v letu 1987.

Franc Pačnik je poznan kot dober planinski organizator, izkazal se je tudi kot planinski vodnik in markacist. Lovrenško društvo je v tistem času prevzelo markiranje številnih poti na tem delu Pohorja, nekatere pa je na novo uredilo in označilo. Društvo, ki je vsako leto pripravilo več zanimivih izletov, je obenem vzgojilo veliko novih vodnikov, markacistov in gorskih stražarjev. Franc je kot neumoren pohodnik prehodil najdaljšo pohodno pot v Sloveniji, Pot kurirjev in vezistov NOV Slovenije (tako imenovano TV transverzalo, dolgo 1000 kilometrov), ki jo je v

letih 1968 in 1969 pomagal ustanoviti. Slovensko planinsko pot je prehodil dvakrat, prvič z desetletnim sinom, pri tretjem poskusu pa mu je na koncu zmanjkalo le sedem žigov. Rad se pohvali, da se je kar sedemnajstkrat povzpel na vrh Triglava. Prehodil je tudi več krajših lokalnih pohodnih poti: Zasavsko, Kozjaško, Šentiljsko pot ... Gore nekdanjih jugoslovanskih republik mu prav tako niso ostale tuje, saj se je s skupinami odpravil tja na tako imenovane planinske marše. Le gorá v Črni gori žal ni videl, pravi, ker da so jih zaustavili na prelazu Čakor med Kosovom in Črno goro.

Sledi Frančkovega udejstvovanja so vidne tudi pri prostovoljnih gasilcih, nekaj časa je pel v pevskem zboru in kot pooblaščenec je opravljal civilne poroke. Deloval je v športnem društvu DTV Partizan, sodeloval je v strelski ekipi in še kje. Veliko je nabiral gobe v pohorskih gozdovih, rad pa je tudi poprijel za fotografski aparat. Okolje je Pačnikovo prizadevno delo na številnih področjih zelo cenilo, zato je prejemnik več najvišjih stanovskih in občinskih priznanj. Pohvali se lahko tudi s planinskimi priznanji in odličji, med njimi s spominsko plaketo PZS.

Franc se, zahvaljujoč izvrstnemu spomenu, rad vrača v doživetja iz daljne preteklosti, rad pa se tudi srečuje s prijatelji in planinskimi kolegi ter razglablja o novih načrtih.

Bruno F. Fras

Franc Pačnik pri Poštarskem domu pod Plešivcem Foto: Bruno F. Fras

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

**Z otroki v gore, pohodniške poti, 40 let Zahodnega
grebena Everesta, soteskanje, gore in energetika
INTERUJU**

Franci Beguš, Guido Španring

Z NAMI NA POT

Turno smučanje nad dolino Pöllatal, svet nad Kropo

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

SE SLIŠIMO!

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Foto: Vladimir Habjan

STOPIMO SKUPAJ!

**PLANINKE IN PLANINCI, LJUBITELJI GORA,
IZKORISTIMO MOŽNOST IN NAMENIMO
DEL DOHODNINE NAŠIM GORAM!
NE DA BI NAS TO KAJ STALO.**

Namenimo del dohodnine za varnejšo in urejeno Slovensko planinsko pot od Maribora do Debelega Rtiča! Zaradi množičnosti in odprtosti delovanja imamo Planinska zveza Slovenije in večina planinskih društev status organizacije v javnem interesu. Zato smo upravičenci do sredstev z naslova dohodnine: zavezanci za dohodnino lahko do 0,5 odstotka odmerjene dohodnine namenimo Planinski zvezi Slovenije in/ali planinskemu društvu. Preveč nas je, ki te možnosti še nismo izkoristili.

www.pzs.si

V letu 2018 smo s pridobljenimi sredstvi financirali obnovo planinskih poti na Ponce, Olševo, čez Psico na Storžič, z Logarske doline na Okrešelj, Turski žleb, v Kotu do Pekla in čez Rudno polje do Jezerca. Stopimo v dolini skupaj tisti, ki se srečujemo na planinskih poteh in se zavedamo koristnosti dejavnosti planinske organizacije! Namenimo ji del sredstev, ki bi sicer pripadel državnemu proračunu. Davčni upravi (DURS) sporočimo svojo odločitev do 31. decembra letos, lahko tudi s pomočjo vnaprej izpolnjenega obrazca na spletni strani Planinske zveze Slovenije: www.pzs.si/dohodnina.php.